

The background of the entire page is a close-up, high-resolution photograph of a gold banknote. The image shows the intricate woven texture of the paper, with vertical ridges and valleys that catch the light, creating a shimmering, metallic effect. The colors range from deep gold to bright yellow, with some darker shadows in the recesses of the weave.

NBP

Centrum Pieniądza
im. Sławomira S. Skrzypka

Wrzesień 2018 / September 2018

Bankoteka

Wydanie specjalne / Special issue

DZIEJE ZŁOTEGO

HISTORY OF THE ZŁOTY

Historical Monument

DZIEJE ŻŁOTEGO
HISTORY OF THE ZŁO

PROJEKTOWANIE
PODSYSTEMA

DPG

KREATYWNOSC

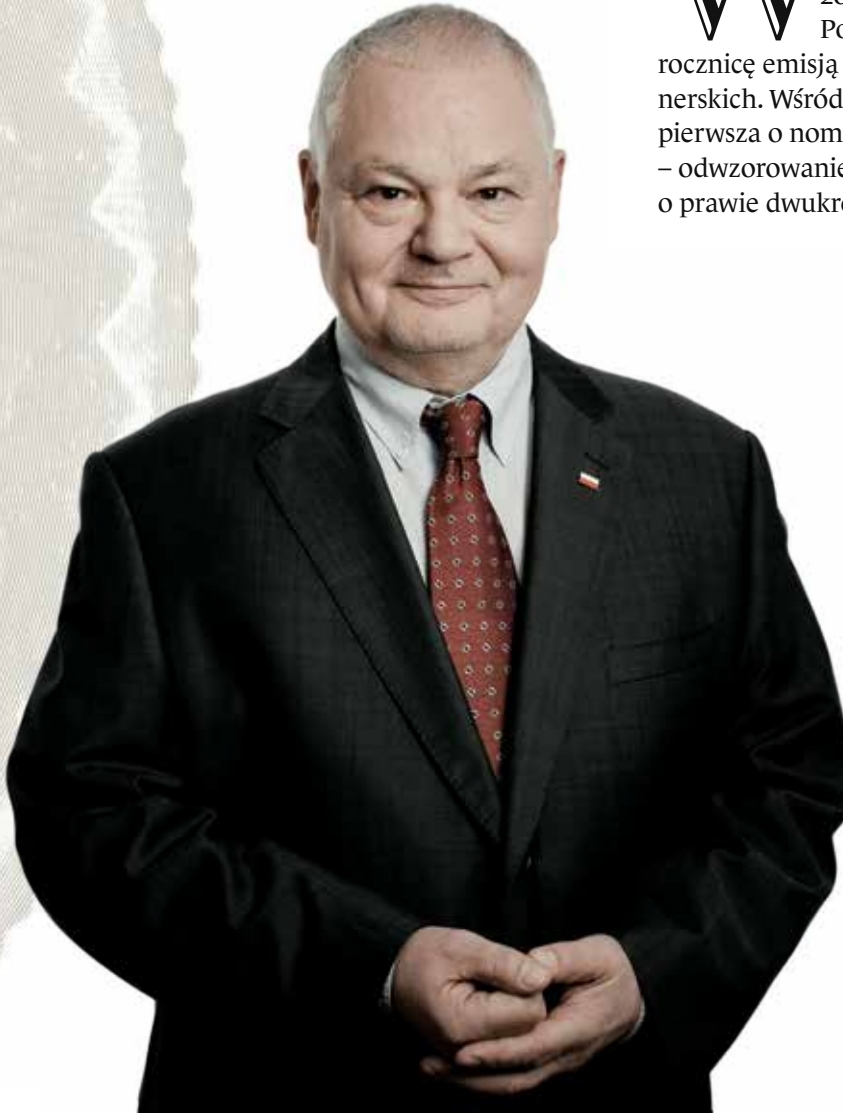
PREZYDENT
POKOLENIA

PREZYDENT
POKOLENIA

Szanowni Państwo!

DEAR READERS

A portrait of a middle-aged man with short, light-colored hair, wearing a dark suit jacket, a light blue shirt, and a red patterned tie. He is standing with his hands clasped in front of him, looking directly at the camera with a slight smile. The background is a light, textured wall.

W 2018 roku świętowaliśmy wspólnie 100 lat niepodległej Polski. Narodowy Bank Polski uświetnił tę wyjątkową rocznicę emisją banknotu „Niepodległość” oraz monet kolekcjonerskich. Wśród nich znalazły się dwie niezwykle złote monety: pierwsza o nominale 2018 zł w unikatowym kształcie kuli, druga – odwzorowanie 1 złotego powszechnego obiegu z 2017 r., ale o prawie dwukrotnie większej średnicy.

2018 was the year of joint celebration of the 100th anniversary of independent Poland. Narodowy Bank Polski has honoured this special anniversary by issuing the “Independence” banknote and collector coins. These include two extraordinary golden coins: the first one, with the face value of 2018 złoty, has a unique spherical shape, whereas the second one is modelled on the 1 złoty circulation coin from 2017, but its diameter is almost double the original.

Źródłem wzruszeń i refleksji okazało się przygotowane z naszej inicjatywy widowisko patriotyczne „Wolność we krwi”, które w sierpniu 2018 roku mogli obejrzeć na żywo warszawiacy i telewidzowie w całej Polsce.

Mam przyjemność zaprosić Państwa na kolejne wydarzenie wpisane w obchody Stulecia – wystawę „Dzieje złotego”. Pod koniec września 2018 roku, na Placu J. Piłsudskiego w Warszawie stanęła ekspozycja będąca zapowiedzią Polskiej Wystawy Gospodarczej organizowanej przez Kancelarię Prezydenta RP, przewidziana w setną rocznicę wydarzenia. Inspiracją dla przedsięwzięcia stała się poznańska

Powszechna Wystawa Krajowa z 1929 r. Tak jak wtedy młoda niepodległa Polska chwaliła się swoimi pierwszymi osiągnięciami, tak założeniem współczesnej ekspozycji jest podsumowanie i uczczenie 100 lat dokonań polskiej gospodarki. Integralną częścią tego wydarzenia stała się wystawa przygotowana przez Narodowy Bank Polski poświęcona historii polskiej jednostki pieniężnej, której geneza sięga XVI w.

Zachęcam Państwa do przesledzenia losów naszej narodowej waluty. Złoty na przestrzeni swojej historii stał się bowiem jednym z atrybutów polskiej suwerenności i symbolem determinacji Polaków w walce o wolność.

Produced on the initiative of Narodowy Bank Polski, the patriotic show “Freedom Runs in Our Blood”, which was watched live by Varsovians and broadcast for TV viewers across the country in August 2018, stirred emotions and inspired the public to reflect.

Now I have the pleasure of inviting you to the next event dedicated to the centenary celebrations – the “History of the Złoty” exhibition. It was opened in Piłsudski Square in Warsaw at the end of September 2018, as a forerunner of the Polish Economic Exhibition organized by the Chancellery of the President of the Republic of Poland to mark the 100th anniversary of the original event. The undertaking was inspired by the Universal Polish Exhibition held in Poznań in 1929. While young and independent Poland boasted of its first achievements at that time, the idea of the contemporary exhibition is to sum up and celebrate the achievements of Poland’s economy in the last 100 years. An integral part of the event is the exhibition by Narodowy Bank Polski devoted to the history of the Polish monetary unit, whose origins reach back to the 16th century.

I encourage you to track the history of the Polish currency. Over time the złoty has evolved to become one of the attributes of Polish sovereignty as well as a symbol of the determination of Poles in their struggle for freedom.

Nowatorska koncepcja przestrzenna wystawy i pomysł nadania jej kształtu dwunastometrowej monety, przyciągnęła rzeszę zwiedzających. Przygotowano także mobilną wersję ekspozycji, dzięki czemu „Dzieje złotego” można oglądać w wielu miastach w Polsce.

Na wystawie warto zwrócić uwagę na wizualizację monet i wzorów banknotów z okresu dwudziestolecia międzywojennego, które znajdują się w zbiorach numizmatycznych Narodowego Banku Polskiego. Naszym staraniem ta właśnie kolekcja ilustrująca złotego jako jednostkę monetarną została wpisana na Polską Listę Krajową Programu UNESCO – Pamięć Świata. Bardzo nas cieszy to prestiżowe wyróżnienie.

Wiele ciekawych szczegółów dotyczących dziejów złotego znajdą Państwo w tym specjalnym wydaniu „Bankoteki” w całości poświęconej wystawie.

Zapraszam do lektury!

PROF. ADAM GLAPIŃSKI
Prezes Narodowego Banku Polskiego

The innovative spatial concept of the exhibition and the idea of giving it the form of a 12-metre coin attracted crowds of visitors. We have also prepared a mobile version of the exhibition, which allows the “History of the Złoty” to travel to numerous cities across Poland.

Of particular note in the exhibition is a virtual showcasing of coins and banknote specimens from the interwar period which are part of the numismatic collection of Narodowy Bank Polski. It was due to the Bank’s efforts that this particular collection, illustrating the złoty as a monetary unit, was entered in the Polish National Register of the UNESCO Memory of the World Programme. This distinction for the NBP collection makes us truly proud.

In the special issue of “Bankoteka”, which is fully devoted to this exhibition, you will find plenty of interesting details concerning the history of the złoty.

Enjoy your reading!

PROFESSOR ADAM GLAPIŃSKI
President of Narodowy Bank Polski

Dzieje złotego

THE HISTORY OF THE POLISH ZŁOTY

Złoty polski w postaci monet i banknotów pojawił się w obiegu dopiero u schyłku panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego, w czasie insurekcji kościuszkowskiej (1794 r.). Jego historia zaczęła się jednak znacznie wcześniej, na przełomie średniowiecza i czasów nowożytnych, i wiąże się z początkami polskiego parlamentaryzmu. Pod koniec XV w. zaczęła funkcjonować w Polsce jednostka obrachunkowa, zwana złotym. Służyła ona do wyrażania cen towarów, usług oraz wartości innych monet. Sejm w Piotrkowie w 1496 r. ustalił, że 1 złoty będzie równy 30 groszom. Dlaczego nie oparto systemu monetarnego na pieniądzu mającym postać materialną, np. na dukacie? Ma to związek ze zmianami cen kruszców, zwłaszcza z cenami złota potrzebnego do bicia dukatów. Przyjęcie stałej wartości bez wątpienia porządkowało system rozliczeń. Już w czasie reformy pieniądza w pierwszej połowie XVI w., podjętej przez Zygmunta Starego, wartość dukata wzrosła do 45 gr, a za panowania Jana Kazimierza (1648–1668) aż do 180 gr, czyli do 6 zł.

Określenie „złoty” miało w dawnej Polsce różne znaczenia. Nazywano tak złote monety, które napływały za sprawą kontaktów handlowych z zagra-

The Polish złoty in the form of coins and banknotes only appeared in circulation at the end of the reign of Stanisław August Poniatowski, during the Kościuszko Uprising (1794). However, its history began long before that, at the turn of the Middle Ages and the modern era, and was associated with the beginnings of Polish parliamentarism. An accounting unit known as the złoty started functioning in Poland at the end of the 15th century. It was used in order to express the prices of goods, services and the value of other coins. In 1496 the Sejm in Piotrków determined that 1 złoty would be equivalent to 30 grosz. Why wasn't the monetary system based on money with a material form, such as the ducat? This was due to the changing prices of bullion, and especially the price of gold needed to mint the ducats. The adoption of a fixed value undoubtedly introduced order in the settlement system. Already during the money reform undertaken by Sigismund the Elder in the first half of the 16th century, the value of the ducat increased to 45 grosz, and during the reign of John Casimir Vasa (1648-1668) it went up to 180 grosz, that is, 6 złoty.

The term “złoty” (golden) had various meanings in Poland across the ages. This was the name used in reference to the gold coins which flowed into the country as a result of trade relations with foreign lands. The złoty was used to express the value of amounts paid, among others, with the grosz coins, thalers and ducats. The second half of the 17th century saw the emergence of coins with a face value of 30 grosz, i.e. equal to one złoty, although they were minted from silver.

nicą. W złotych wyrażano wartość należności płaconych m.in. groszami, talarami, dukatami. W drugiej połowie XVII w. pojawiły się monety o nominale 30 groszy, czyli równym jednemu złotemu, chociaż były bite ze srebra.

Wraz z rozwojem systemu parlamentarnego zmieniał się system pieniężny Rzeczypospolitej. Jednym z ważniejszych wydarzeń w historii polskiej skarbowości było oddzielenie na początku XVI w. skarbu publicznego od królewskiego. Dzięki temu możemy m.in. dowiedzieć się, jak wyglądały dochody i wydatki dworu. Na przykład w 1583 r., za panowania Stefana Batorego, wydatki wyniosły 153 215 zł. Składały się na nie m.in. wydatki na utrzymanie kuchni – 8049 zł, zakup wina – 1869 zł, zakup sukna – 9893 zł, opiekę nad królewskimi stajniami – 11 284 zł oraz tzw. wydatki drobne – 17 128 zł. Z biegiem lat wpływy do skarbu królewskiego rosły, ale z powodu malejącej wartości pieniądza nie był to wzrost realny. Co więcej, królowie pozostawiali po sobie długi. Władysław IV był na przykład winien 380 tys. zł podskarbiemu koronnemu. Zadłużył się też na dworze hiszpańskim (na budowę okrętów) oraz zaciągnął pożyczki na modernizację armii oraz przygotowania do wojny z Turcją.

Z podatków uchwalanych przez sejm pokrywano głównie wydatki na cele wojskowe. Ich wartość wyrażano w złotych. Z czasem pojawiało się

The money system of the Polish-Lithuanian Commonwealth changed along with the development of the parliamentary system. One of the most important events in the history of the Polish fiscal system was the separation of the public Treasury from the royal Treasury at the beginning of the 16th century. As a result, we can learn about the royal court's income and expenses. For example, in 1583, during the reign of King Stephen Bathory, the expenses amounted to 153,215 zł. This amount included, among others, expenditure on the maintenance of the royal kitchen – 8,049 zł, the purchase of wine – 1,869 zł, the purchase of cloth – 9,893 zł, the care over the royal stables – 11,284 zł and so-called minor expenses – 17,128 zł. Over the years, the proceeds of the royal Treasury increased, but due to the declining value of money, this did not represent real growth. Moreover, the kings were leaving behind debts after their reign. For example, King Ladislas Vasa owed 380,000 zł to the Treasurer of the Polish Crown. He also incurred a loan from the Spanish crown court (for the construction of ships) and borrowed money for the modernization of the army and preparations for the war with Turkey.

The taxes introduced by the Sejm were mainly used to cover military expenditure. Their value was expressed in the złoty. Over time, more and more various taxes were introduced, which were supposed to provide revenue to the Treasury. These included, among others, the “podymne” hearth tax (tax on each inhabited house), the “kwarta” property tax (paid by the lessees of royal estates), the “hiberna” tax (tax intended to support the army during the winter, known as the “winter’s bread”), the “pogłówny” poll tax (personal tax levied on each individual), the “czopowy” alcohol excise tax (tax on the production and sale of alcohol), the “szelężny” alcohol tax (paid by city dwellers for the sale of alcohol, also known as “szynkowe”).

During the reign of King Sigismund Vasa (1587-1632) the participants of the Sejm sessions were very interested in issues related to the economy, tax collection and the value of money. In 1620, the Sejm adopted a law on the coin, in which it established the value of the ducat (4 złoty) and the thaler as expressed in złoty. In 1632, the Sejm took over the right to

coraz więcej różnych podatków zasila-
jących skarb. Były to m.in.: podymne
(podatek od zamieszkałego domu),
kwarta (płacona przez dzierżawców
dóbr królewskich), hiberna (podatek
na utrzymanie wojsk zimą, tzw. chleb
zimowy), pogłówny (podatek osobisty),
czopowy (podatek od produkcji i sprze-
daży alkoholu), szelężny (płacone przez
mieszczan z tytułu sprzedaży alkoholu,
tzw. szynkowe).

Sejmy za panowania Zygmunta III
Wazy (1587–1632) bardzo interesowały
się kwestiami gospodarczymi, poborem
podatków oraz wartością pieniądza.
W 1620 r. sejm uchwalił ustawę o mone-
cie, w której określił w złotych wartość
dukatów (4 złote) i talarów. W 1632 r.
prawo do emisji monet, które dotych-
czas przysługiwało królom, przeszło
na sejm, a wynikający z tego dochód
menniczy stał się własnością Rzeczy-
pospolitej. Za panowania Władysława
IV (1632–1648), tak jak za poprzednich
władców, najwięcej środków przezna-
czano na obronę. Największą część
wydatków stanowiły zaległe wypłaty dla
wojska oraz na obronę granic przed Turcją i Chanatem Krymskim. Od początku panowa-
nia Stefana Batorego (1576 r.) do końca rządów Władysława IV Wazy (1648), łącznie na
ochronę granicy północnej, wschodniej i południowej wydano 53 300 000 zł! Wydatki te
stanowiły ogromne obciążenie dla budżetu.

Prawdziwy sprawdzian dla skarbowości nadszedł za panowania Jana Kazimierza
(1648–1668). Władca ten musiał się zmierzyć z powstaniem kozackimi, najazdem
Szwedów i rokoszem Jerzego Sebastiana Lubomirskiego. Po wojnach, które spustoszyły

issue coins, which had up to that point been exercised by the kings. The resulting seigniorage revenue from the minting of coins became the property of the Polish-Lithuanian Commonwealth. During the reign of King Ladislas Vasa (1632-1648), just like during the reign of previous rulers, the largest amounts were allocated for national defence. The largest item on the list of expenditure was the overdue payments to the army and the cost of the defence of the borders against Turkey and the Crimean Khanate. From the beginning of the reign of King Stephen Bathory (1576) until the end of the reign of Ladislas Vasa (1648), a total amount of 53,300,000 zł was spent on the protection of the northern, eastern and southern borders! These expenses were a huge burden on the budget.

The state Treasury faced a real challenge during the reign of king John Casimir Vasa (1648-1668). This ruler had to face Cossack uprisings, the Swedish invasion of Poland, and the rebellion of Jerzy Sebastian Lubomirski. After the wars, which had a devastating effect on the Polish-Lithuanian Commonwealth, the state had to repay various debts as well as salaries due to the soldiers. It was necessary to quickly improve the condition of the budget – the authorities attempted to solve this problem by increasing the income derived from the minting of the coins. The negative effects of these policies were felt for the next 100 years. The Sejm ordered the new operators of the mints to produce copper coins and reduced-value silver coins, in which the ore content was lower than indicated by the face value. In the years 1659-1666, the market was flooded with copper schilling coins – the so-called borattines, which owed their name to Tito Livio Burattini, the leaseholder of the royal mint. The value of these coins introduced into circulation is estimated at 10-20 million złoty. The ratio between the

Rzeczpospolitą, pozostały do spłacenia długi i należny wojsku żołd. Konieczna była szybka naprawa budżetu – ratunku szukano w zwiększeniu dochodów czerpanych z bicia monety. Skutki tych działań odczuwano przez kolejne 100 lat. Sejm zlecił nowym dzierżawcom mennic bicie monet miedzianych i podwartościowych monet srebrnych, tj. takich, w których zawartość kruszcu była mniejsza, niż wskazywał nominal. W latach 1659–1666 rynek zalały miedziane szelągi – tzw. boratynki, które swoją nazwę zawdzięczają Tytusowi Liwiuszowi Boratinemu, dzierżawcy królewskiej mennicy. Wartość tych monet w obiegu szacuje się na 10–20 mln zł. Relacja między wartością monety miedzianej a wartością monety srebrnej gwałtownie spadła. Kryzys monetarny pogłębiło emitowanie w latach 1663–1666 monety o nominalnej wartości 30 groszy – tymfa, nazwanego tak od nazwiska innego dzierżawcy mennic, Andrzeja Tymfa. Zawierała o połowę mniej srebra, niż wskazywał nominal. Andrzej Tymf w stosunkowo krótkim czasie wyprodukował monety o wartości około 7 mln zł. Skarb państwa i dzierżawcy mennic uzyskali spore dochody, jednak gospodarka wyczerpanego wojnami kraju pograżyła się w długotrwałym kryzysie. Ostatecznie tymfy i boratynki zostały wycofane z rynku w związku z reformami przeprowadzonymi przez Stanisława Augusta Poniatowskiego.

Polski złoty słabł także w czasach panowania Jana III Sobieskiego (1674–1696). Pomimo wielu zwycięstw tego wybitnego wodza kraj wszedł w nowe stulecie osłabiony. Pierwsze dekady XVIII w. przyniosły dalsze perturbacje polityczne i gospodarcze, odczuwane przez całe społeczeństwo. Wprawdzie Rzeczpospolita nie uczestniczyła w wojnie północnej

value of the copper coin and the value of the silver coin dropped sharply. The monetary crisis was further deepened by the issuance of a coin with a nominal value of 30 grosz in the years 1663-1666. It was known as the tymf, and was named after another lessee of the royal mints, Andrzej Tymf. The coin only contained half the amount of the silver indicated by the face value. In a relatively short time Andrzej Tymf produced coins with a total value of about 7 million złoty. The state Treasury and the lessees of the mints obtained considerable incomes, but the economy of the war-torn country was plunged into a prolonged crisis. Eventually, the tymf coins and the boratynnes were withdrawn from the market in connection with the reforms carried out by King Stanisław August Poniatowski.

The Polish złoty also lost value during the reign of King John III Sobieski (1674-1696). Despite the many military victories of this exceptional commander, the country entered the new century in a weakened condition. The first decades of the 18th century brought further political and economic disruptions which affected the whole of society. Although the Polish-Lithuanian Commonwealth did not participate in the Great Northern War (1700-1721), the country was affected by the passages of the armies and by the associated requisitions. The situation was additionally destabilized by the competition for the Polish throne between Russia, Prussia, Austria, Sweden and France. The history of the fiscal reforms in Poland is linked to the history of the internal reforms of the state. During the reign of the Saxons, the Sejm still had undisputed authority in these matters. The customs duties were regulated in 1703, and one of the acts adopted by the Sejm concerned the regulation of prices, which were expressed in złoty. The first serious attempt to improve the internal condition of the state was made at the Silent Sejm in 1717. The name of that Sejm session came from the fact that the deputies were not allowed

(1700–1721), jednak kraj dotknęły przemarsze wojsk i rekwizycje. Sytuację dodatkowo destabilizowała rywalizacja o polski tron między Rosją, Prusami, Austrią, Szwecją i Francją. Historia reform skarbowych w Polsce wiąże się z dziejami wewnętrznych reform państwa. Kompetencje sejmu w tych sprawach w czasach panowania Sasów były nadal niepodważalne. W 1703 r. doprowadzono do uregulowania ceł, a jedna z ustaw sejmowych dotyczyła regulacji cen, które podano w złotych. Pierwszą poważną próbę naprawienia sytuacji wewnętrznej podjęto na Sejmie Niemym w 1717 r. Nazwa sejmu wzięła się stąd, że z obawy przed zerwaniem obrad nie dopuszczono posłów do głosu. To właśnie wtedy wprowadzono nowe podatki, które miały być przeznaczone na utrzymanie, nielicznej niestety, stałej armii. Dalsze reformy skarbowości zostały jednak zablokowane przez zrywanie sejmów. Skarb świecił pustkami, w budżecie brakowało środków na pokrycie zobowiązań wynikających z funkcjonowania państwa. Ogromnym problemem było znalezienie pieniędzy na służbę dyplomatyczną, sejm ograniczył liczebność wojska. Niewiele lepsza była sytuacja skarbu Augusta II i Augusta III. Dochody szacowano na około 2 mln zł, jednak w rzeczywistości wpływy nie przekraczały 60% tej sumy.

Ogromną rolę w pogorszeniu krajowych finansów miał pruski monarcha Fryderyk II. W latach pięćdziesiątych XVIII w. wywołał on kryzys monetarny w Polsce. Dzięki zajęciu Saksonii w 1749 r. władca Prus zdobył stemple służące do bicia polskich monet. Podrobioną walutę, o obniżonej zawartości kruszcu, potajemnie przewożono do naszego kraju i wymieniano na dobry pieniądz.

to speak in order to prevent them from disrupting the proceedings. New taxes were then introduced, which were supposed to support a permanent – but very small – army. However, further reforms of the state Treasury were blocked by successful attempts to break up the Sejm sessions. The state Treasury was empty and there were not enough funds in the budget to cover the liabilities arising from the functioning of the state. It was very difficult to find sources of financing for the diplomatic services, and the Sejm limited the size of the army. The situation of the Treasury during the reign of Augustus II the Strong and Augustus III was not much better. The revenues were estimated at about 2 million złoty, but in reality the proceeds did not exceed 60% of that amount.

The Prussian monarch Frederick II played a huge role in the deterioration of the Polish national finances. In the 1750s, he caused a monetary crisis in Poland. Thanks to the occupation of Saxony in 1749, Prussia's ruler acquired the dies used for the minting of Polish coins. As a result, counterfeit currency with a reduced content of metallic ore was secretly transported to Poland and exchanged for good money.

The reign of the last king of Poland – Stanisław August Poniatowski – was also extremely important for the fate of the Polish złoty. After he took the throne (1764), the country was still being flooded with debased coins, and the better coins were flowing abroad. The monarch was perfectly aware of the need to carry out a monetary reform. A new monetary system was introduced in 1766. The reforms provided for the withdrawal of foreign and fake coins from circulation. They were bought out by the currency exchange offices operating in Warsaw, Kraków, Zamość, Dubno, Brody and Puławy. A ducat worth 16 $\frac{3}{4}$ złoty was introduced into circulation, and the value of one thaler was established at 8 złoty, that is, 32 silver grosz or 240 copper grosz. The reform turned out to be short-lived, because in 1787 the exchange rate was changed again due to the inflow of inferior foreign coins, and the

Niezwykle istotne dla losów polskiego złotego było panowanie ostatniego króla Polski – Stanisława Augusta Poniatowskiego. Po objęciu przez niego tronu (1764 r.) kraj nadal zalewała gorsza moneta, a lepsza była z niego wywożona. Monarcha doskonale zdawał sobie sprawę z konieczności przeprowadzenia reformy monetarnej. W 1766 r. zaczął obowiązywać nowy system monetarny. Zmiany przewidywały wycofanie z obiegu monet obcych i fałszywych za pośrednictwem ich wykupu, który prowadziły kantory w Warszawie, Krakowie, Zamościu, Dubnie, Brodach i Puławach. Do obiegu wszedł dukat o wartości 16 $\frac{3}{4}$ zł, a wartość jednego talara określono na 8 zł lub 32 gr srebrne albo 240 gr miedzianych. Reforma okazała się krótkotrwała, gdyż w 1787 r. ponownie zmieniono kurs z powodu napływu obcej i zarazem gorszej monety oraz zmniejszono ilość srebra w monetach. Ciekawie przedstawiają się dochody skarbu publicznego za panowania ostatniego króla. W pierwszych latach po objęciu tronu przez Stanisława Augusta Poniatowskiego wpływy wynosiły niewiele ponad 10 mln zł, natomiast wydatki na wojsko około 9 mln zł. Do tego należy jednak doliczyć sumy przeznaczane na dyplomację i administrację, czyli około 5 mln zł. Również na Litwie wpływy z poboru podatków w 1768 r. były mniejsze od wydatków.

Rzeczpospolita była pierwszym europejskim krajem, który wprowadził preliminarz dochodów i wydatków państwowych, a więc budżet określający zasady finansowania potrzeb publicznych. Takie zestawienia finansowe zaczęto stosować od 1776 r. Jak na owe czasy był to bardzo nowoczesny system. Za jego pomocą można było łatwiej planować wpływy i wydatki skarbowe. Za panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego 93% środków przeznaczano na wojsko, a 6,54% na pozostałe cele. Zapoczątkowano wtedy prace nad wprowadzeniem jednego

amount of silver in the coins was reduced. The revenues of the public Treasury during the reign of the last king paint an interesting story. In the first years after Stanisław August Poniatowski took the throne, the proceeds amounted to just over 10 million złoty, while the expenditures for the army amounted to around 9 million złoty. However, we should also add the amounts spent on diplomacy and administration, that is, about 5 million złoty. In the Grand Duchy of Lithuania the revenues from tax collection in 1768 were also lower than the expenditure.

The Polish-Lithuanian Commonwealth was the first European country to introduce a preliminary estimate of state revenues and expenditure, that is, a budget defining the principles of financing the public needs. Such financial statements were used starting from 1776. This was a very modern system at that time. It made it easier to plan the fiscal revenues and expenses. During the reign of King Stanisław August Poniatowski, 93% of the funds were allocated to the army, and 6.54% went to other objectives. Work was then initiated on the introduction of a single state budget, which would be transparent and publicly controlled. This was never fully implemented, because the funds of the Commission of National Education and the royal incomes were excluded from the general budget.

In the years 1773–1775, when the Sejm presented the expenses of both treasuries – that of the Polish Crown and that of the Grand Duchy of Lithuania – the Crown's expenses amounted to 18,341,471 złoty (of which over 18 million złoty went to the army), and Lithuania's expenses reached 11 million złoty. Of course, during the reign of Stanisław August

budżetu państwa, jego jawności oraz kontroli. Nie zostało to w pełni zrealizowane, ponieważ z ogólnego budżetu wyłączono fundusz Komisji Edukacji Narodowej oraz dochody królewskie.

W latach 1773–1775, kiedy sejm przedstawił wydatki dla obu skarbów: koronnego i litewskiego, wydatki Korony wynosiły 18 341 471 zł (z tego ponad 18 mln zł na wojsko), a Litwy 11 mln zł. Oczywiście za panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego, tak jak w poprzednich okresach, źródłem dochodów były podatki. W latach 1776–1778 skarb koronny uzyskał ponad 23 mln zł. Najwięcej wpływów, prawie 10 mln zł, zapewniało podymne (podatek od domów). Ważną rolę odgrywały też cła, ponieważ dzięki nim zyskano ponad 2 mln zł. Mniejsze dochody miał skarb litewski. Po drugim rozbiore kraju (1793 r.) zarówno przychody, jak i wydatki zmalały i ponownie wzrósł deficyt budżetowy. Kolejną próbą zapobieżenia katastrofie finansowej było powołanie przez Sejm Czteroletni Komisji Skarbowej Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Powstała w wyniku połączenia komisji skarbowych Korony i Litwy i miała dość szerokie uprawnienia. Jej zadaniem było ściąganie podatku od dochodów szlacheckich (w wysokości 10%). Na dwa lata przed drugim rozbiorem średnio udawało się zebrać zaledwie 6%, ale zyski skarbowe i tak znacznie wzrosły.

O kryzysie świadczył również pogarszający się stan skarbu królewskiego. Przed pierwszym rozbiorem (1772 r.) Stanisław August miał do dyspozycji 6 mln zł. Po drugim rozbiore kwota wprawdzie wzrosła do 7 mln zł, ale stało się to jedynie dzięki dotacji sejmowej, która wyniosła 5 mln zł. Ostatni król Polski brnął w długi, które po jego śmierci oszacowano na 40 mln zł. Część z nich (3/5) uregulowały państwa zaborcze w 1797 r.

Poniatowski, as in previous periods, the revenues were obtained through taxation. In the years 1776-1778, the crown Treasury obtained over 23 million zloty in revenues. Most of the proceeds, for an amount of almost 10 million zloty, were provided by the hearth tax (tax on houses). Customs duties also played an important role and provided proceeds for an amount of over 2 million zloty. The Lithuanian Treasury had lower revenues. After the second partition of the Polish-Lithuanian Commonwealth (1793), both the revenues and the expenses fell, and the budget deficit rose again. In another attempt to prevent a financial disaster, the Four-Year Sejm appointed the Treasury Commission of the Polish-Lithuanian Commonwealth. It was established by merging the treasury commissions of the Polish Crown and of the Grand Duchy of Lithuania and had fairly extensive powers. It was tasked with collecting taxes levied on the incomes of the nobility (at a rate of 10%). Two years before the second partition, the Treasury authorities were only able to collect 6% on average, but this still meant a considerable increase in proceeds.

The deteriorating condition of the royal Treasury was yet another manifestation of the crisis. Before the first partition (1772), King Stanisław August had a budget amounting to 6 million zloty. After the second partition it increased to 7 million zloty, but this was only due to a subsidy from the Sejm, which amounted to 5 million zloty. The last king of Poland was forced to borrow money. After his death his debts were estimated at 40 million zloty. Some of that debt (3/5) was settled by the partitioning powers in 1797.

Jeszcze przed rozbiorami, gdy sytuacja pieniężna była względnie ustabilizowana, reformator Stanisław Konarski zgłosił pomysł powołania banku narodowego. Inicjatywa Konarskiego była przedmiotem dyskusji, a w trakcie obrad Sejmu Wielkiego przybrała postać projektu opracowanego przez bankiera Jędrzeja Kapostasę. W przedstawionym Sejmowi projekcie, który został opublikowany w broszurze pt. „Planta ułożenia Banku Narodowego”, proponował, by kapitał banku pochodził ze sprzedaży państwowych majątków ziemskich (starostw). Bank narodowy miał być w połowie własnością państwa, a w połowie prywatną. Do jego zadań należałaby emisja banknotów oraz udzielanie pożyczek. Zyski byłyby przeznaczane na budowę dróg, kanałów, fortyfikacji.

Istotne zmiany w historii złotego przypadają na okres insurekcji kościuszkowskiej. W wyniku drugiego rozbioru kraj utracił około 200 tys. km² oraz około 4 mln obywateli; życie gospodarcze w dotychczasowym kształcie załamało się. Rząd powstańczy, czyli Rada Najwyższa Narodowa, wobec braku funduszy na sfinansowanie działań zbrojnych podjął nadzwyczajne środki – sięgnął m.in. do skarbców kościelnych i wyemitował pierwsze w historii Polski pieniądze papierowe. Miały one charakter zastępczy w stosunku do monet, których nie można było wybić w odpowiedniej ilości. W obiegu pojawiły się bilety skarbowe oraz bilety zdawkowe (o bardzo małych nominałach). Pierwsze z nich to asygnaty – dokumenty, w których państwo zobowiązywało się do wypłacenia pieniądza kruszcowego. Można je uznać za przymusową pożyczkę. Miały nominały 5, 10, 25, 50, 100, 500, 1000 zł. Za ich fałszowanie groziła konfiskata majątku, a nawet kara śmierci. Bilety zdawkowe miały nominały 5 gr, 10 gr i 1 zł. W późniejszym okresie wprowadzono jeszcze jeden nominał – 4 zł. Pieniądz papierowy spotkał się z chłod-

Even before the partitions, when the monetary situation was relatively stable, the reformer Stanisław Konarski submitted the idea of establishing a national bank. Konarski's initiative was broadly debated and was presented during the sessions of the Great Sejm in the form of a project developed by the banker Jędrzej Kapostas. In the project submitted to the Sejm, which was published in a pamphlet entitled "Planta ułożenia projektu banku narodowego" (Plans for the establishment of a National Bank), he proposed that the bank's capital should come from the sale of state-owned land estates. The national bank was supposed to be owned in part by the state and in part by private entities. Its tasks would include the issue of banknotes and provision of loans. The bank's profits would be allocated to the construction of roads, canals and fortifications.

Significant changes in the history of the Polish złoty occurred in the period of the Kościuszko Uprising. As a result of the second partition, the Polish-Lithuanian Commonwealth had lost about 200,000 square kilometres of its territory and about 4 million citizens. The country's economic life had collapsed. In the absence of funds for the financing of military operations, the insurrectionary government, that is, the Supreme National Council, took extraordinary measures – it seized, among others, the treasuries of churches, and issued the first paper money in the history of Poland. It served as a substitute for coins, which could not be minted in the required quantity. So-called Treasury notes and fractional notes (with very low face values) were introduced into circulation. The former were cash notes – documents in which the state undertook to pay out the value of the note in money made from a precious metal. They could

nym przyjęciem i na większą skalę wszedł do obiegu jedynie w Warszawie i okolicach. Łączna wartość emisji wyniosła 10,9 mln zł, w tym biletów skarbowych 6,6 mln zł, z planowanych 60 mln zł. Wartość wydrukowanych biletów zdawkowych wyniosła 4,2 mln zł (planowano 14 mln zł). W chwili wycofania z obiegu, czyli 6 listopada 1794 r., w kasach skarbu państwa było łącznie 3,1 mln zł, co oznacza, że w rękach obywateli pozostało blisko 7,8 mln zł. Tych zobowiązań nikt już nigdy nie spłacił.

Złoty nie stał się pieniądzem obiegowym w trudnych i skomplikowanych czasach Księstwa Warszawskiego. Dopiero wraz z powstaniem kadłubowego, ale obdarzonego szeroką autonomią Królestwa Polskiego w miejsce talarów i dukatów mennica w Warszawie zaczęła produkować srebrne monety o nominałach 1, 2, 5 i 10 zł oraz złote monety o wartości 25 zł i 50 zł.

Na monetach po raz pierwszy widniały wyłącznie napisy w języku polskim, w tym tytuły ówczesnego króla Polski – cara Aleksandra. Złoty zachował tradycyjnie wartość 30 groszy, choć w tym czasie jednego rubla przeliczano już na 100 kopiejek. Wartość złotego została określona na 15 kopiejek.

Kongres Wiedeński (1815 r.) ustabilizował sytuację polityczną na kontynencie europejskim. Okres pokoju umożliwił odbudowę gospodarek wyniszczonych przez wojny z przełomu XVIII i XIX w. Szybko rosła liczba ludności, więc zwiększał się popyt na żywność i artykuły przemysłowe. Eksport produktów rolnych i drewna z Królestwa Polskiego nie odgrywał już tak dużej roli (m.in. ze względu na konflikt celny z Prusami), jednak wraz ze wzrostem liczby mieszkańców miast zwiększało się znaczenie rynku wewnętrznego. Przede wszystkim coraz ważniejszy stawał się eksport do Rosji, głównie artykułów włókienniczych. Polityka rządu sprzyjała rozwojowi przemysłu, wspierano rzemieślni-

be considered as an example of a compulsory loan. They had the face values of 5, 10, 25, 50, 100, 500 and 1000 zł. The counterfeiting of these documents was punishable with the confiscation of property or even the death penalty. Meanwhile, the fractional notes had denominations of 5 gr, 10 gr and 1 zł. Another denomination was introduced at a later period – 4 zł. The public response to the paper money was not very enthusiastic and it only entered into circulation on a larger scale in the city of Warsaw and in the surrounding areas. Ultimately the total value of the issue amounted to 10.9 million złoty, including 6.6 million złoty in Treasury notes, while the planned value of the issue was 60 million złoty. The value of the printed fractional notes amounted to 4.2 million złoty (while the planned issue was 14 million złoty). At the time when this money was withdrawn from circulation, that is on 6 November 1794, there was a total of 3.1 million złoty held in the vaults of the state Treasury, which means that paper money worth nearly 7.8 million złoty remained in the hands of the citizens. These liabilities were never paid off.

The złoty did not become the circulation money in the difficult and complicated times of the Duchy of Warsaw. Only after the creation of the rump state known as the Congress Kingdom of Poland, which enjoyed broad autonomy, did the mint in Warsaw begin to produce silver coins with the face values of 1, 2, 5 and 10 zł and gold coins with the face values of 25 zł and 50 zł in order to replace the thalers and ducats. For the first time, these coins only carried inscriptions in Polish, including the titles of Tsar Alexander, who was King of Poland at that time. The złoty retained its traditional value of 30 grosz, although at that time one ruble was already converted into 100 kopecks. The value of the złoty was set at 15 kopecks.

ków i wynalazców, sprowadzano górników, hutników i tkaczy. Rząd przeznaczył znaczne środki na tworzenie pierwszych fabryk oraz na pożyczki dla przedsiębiorców. Aktywna polityka gospodarcza była możliwa dzięki energicznym krokom podjętym przez ministra skarbu – księcia Ksawerego Druckiego-Lubeckiego. W krótkim czasie doprowadził on do zrównoważenia budżetu, ściągnął zaległe podatki, podniósł podatki pośrednie i opłaty z tytułu dzierżaw od skarbu państwa. Towarzystwo Kredytowe Ziemskie, utworzone w 1825 r.z jego inicjatywy, było pierwszą polską instytucją bankową, która powstała w celu oddłużenia i modernizacji majątków ziemskich. W 1828 r.powstał pierwszy polski bank emisyjny – Bank Polski. Była to nie tylko instytucja emisyjna, ale również kredytowa. Z biegiem lat emisja pieniądza rosła. Ważną częścią finansów Banku Polskiego od początku były kapitały obce. By lepiej zrozumieć funkcjonowanie tego ważnego organu państwowego, warto prześledzić obieg pieniądza. Środki finansowe napływały do Banku Polskiego w wyniku sprawnie zorganizowanego systemu podatków pośrednich i bezpośrednich. Dochody skarbu z tego tytułu w 1830 r. osiągnęły prawie 90 mln zł, z czego 23,3% stanowiły podatki bezpośrednie, a 56% podatki pośrednie. Uzyskiwano je z monopolu solnego, tabacznego oraz spirytusowego. Znaczne fundusze bank pozyskiwał dzięki sprzedaży dóbr narodowych i pożyczkom zaciągniętym od osób prywatnych. Poprawę stanu finansów zawdzięczał również własnym dochodom, m.in. z przedsiębiorstw (hut, fabryk). Bank Polski wspierał kredytami rozwój krajowego górnictwa, hutnictwa i włókiennictwa, a także budowę dróg. Do 1830 r.w Królestwie Polskim zbudowano ponad 1000 km

The Congress of Vienna (1815) stabilized the political situation on the European continent. The period of peace allowed for the reconstruction of economies devastated by the wars fought at the turn of the 18th and 19th centuries. The population grew rapidly, which led to an increase in demand for food and industrial goods. The export of agricultural products and wood from the Kingdom of Poland no longer played such an important role (among other things, due to the customs conflict with Prussia); however, the importance of the internal market increased along with the growing numbers of city dwellers. Above all, exports to Russia, mainly textile products, became increasingly important. The policy of the government was conducive to the development of industry. Craftsmen and inventors were also supported, while miners, metallurgists and weavers were brought into the country. The government was allocating considerable resources for the creation of the first factories and loans for entrepreneurs. The active economic policy was made possible thanks to the vigorous efforts of the Minister of Treasury – Prince Ksawery Drucki-Lubecki. In a short period of time, he balanced the budget, collected the overdue taxes, increased indirect taxation and fees for the leases of state treasury property. The Land Credit Society (Towarzystwo Kredytowe Ziemskie), established in 1825 at his initiative, was the first Polish banking institution that was established for the purpose of reducing the debts and modernizing land estates. The first Polish issuing bank – Bank Polski (Bank of Poland) – was established in 1828. It was not only a bank of issue, but also served as a lending institution. Over the years, the volume of money issue increased. Foreign capital played an important role in the finances of Bank Polski from the very beginning. Following the circulation of money enables us to better understand the functioning of this important state body. The financial resources flowed into Bank Polski as a result of a well-organized system of indirect and direct taxes. In 1830 the income of the Treasury from these tax inflows reached almost 90 million złoty, with direct taxes accounting for 23.3% and indirect taxes accounting

nowoczesnych dróg i modernizowano istniejące, uruchomiono nowe kopalnie, w Zagłębiu Staropolskim zbudowano zakłady metalurgiczne.

Czasem próby dla złotego było powstanie listopadowe (1830–1831). Koszty wojny z Rosją ponosiło solidarnie całe społeczeństwo. Pomimo ofiar materialnych i dostaw żywności dla walczących środki były niewystarczające. Na pokrycie kosztów działań zbrojnych przeznaczono większość dochodów i rezerw skarbowych Królestwa. W preliminarzu wydatków na 1831 r., wynoszących nieco ponad 122 mln zł, na potrzeby wojska zaplanowano ponad 102 mln zł. Już wiosną okazało się, że brakuje funduszy na dalszą walkę. Po wyczerpaniu zasobów i rezerw skarbu państwowego władze podniosły podatki, a nawet zaczęły je egzekwować „z wyprzedzeniem”; zarządziły też rekwizycję żywności. Niektórzy biskupi przeznaczyli swoje uposażenie (wynoszące rocznie do 120 tys. zł) na cele powstania. W kwietniu 1831 r. uchwalono podatek od duchowieństwa. Zbierano też naczynia liturgiczne oraz inne srebrne i złote przedmioty, by utrzymać pełną wymienialność biletów bankowych na monety kruszcowe i zapobiec załamaniu się obiegu pieniężnego.

Po upadku powstania listopadowego Królestwo Polskie utraciło autonomię oraz odrębność monetarną. Od 1841 r. obowiązującą walutą stał się rubel.

Po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. największym wyzwaniem dla państwa polskiego było scalenie trzech różnych dzielnic zaborczych. Ziemie odrodzonej Rzeczypospolitej należały do trzech odmiennych systemów walutowych, były stosunkowo słabo powiązane ekonomicznie, a w dodatku istniały duże dysproporcje pod względem rozwoju gospodarczego

for 56% of the revenues. These proceeds were obtained from salt, tobacco and spirit monopolies. The bank obtained significant amounts from the sale of state property and loans from private individuals. Its improved financial condition was also the result of its own income, among others, from its enterprises (mills, factories). Bank Polski supported the development of domestic mining, metallurgy, and the textile industry as well as the construction of roads. By 1830 over 1,000 km of modern roads were built in the Kingdom of Poland while existing roads were modernized. New mines were opened and metallurgical plants were built in the Old-Polish Basin (Zagłębie Staropolskie).

The November Uprising (1830–1831) was a challenging period for the Polish złoty. The costs of the war with Russia were borne by the whole of society. Despite the material sacrifices and the supplies of food for the freedom fighters, the available funds were insufficient. Most of the revenues and reserves of the Kingdom's Treasury were spent on the military operations. In the preliminary estimates of expenditure for 1831, which amounted to slightly more than 122 million złoty, more than 102 million złoty was allocated for the needs of the army. Already in the spring of 1831, it turned out that there were no funds left for continued military activities. After all the resources and reserves of the state Treasury were exhausted, the authorities raised taxes and even started collecting taxes "in advance". They also ordered the requisitioning of food. Some bishops gave up their wages (reaching up to 120,000 zł per year) for the needs of the uprising. In April 1831 a tax on the clergy was adopted. Liturgical vessels and other silver and gold items were also collected in order to maintain the full convertibility of the banknotes into gold coins and to prevent the collapse of the monetary circulation.

we wschodnich i zachodnich dzielnicach. Ziemie dawnego zaboru rosyjskiego i austriackiego uległy znacznym zniszczeniom w czasie I wojny światowej, a kolejne straty polska gospodarka poniosła w rezultacie wojny z Rosją (1919–1921).

W czasie I wojny światowej na terenach okupowanego Królestwa Polskiego władze niemieckie utworzyły w 1916 r. Polską Krajową Kasę Pożyczkową (PKKP). Została ona upoważniona do emisji nowej waluty – marki polskiej. Wygląd banknotów wskazywał, że są to polskie środki płatnicze: napisy były wyłącznie po polsku, a dominującym elementem graficznym był piękny renesansowy orzeł. Wbrew nazwie PKKP była niemiecką instytucją okupacyjną – agendą Banku Rzeszy, a w jej zarządzie zasiadał tylko jeden Polak. 11 listopada 1918 r. Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa została przejęta przez władze odrodzonego państwa polskiego. Na mocy dekretu Naczelnika Państwa z 7 grudnia 1918 r. zyskała status jedynej instytucji emisyjnej i kasy centralnych urzędów państwowych. Emisja marek polskich została przejęta przez rząd Rzeczypospolitej Polskiej i poddana kontroli sejmu. Pierwszą seryjną emisję polskiego pieniądza wyróżniały wizerunki Tadeusza Kościuszki i Bartosza Głowackiego.

After the fall of the November Uprising, the Kingdom of Poland lost its autonomy and its separate monetary system. In 1841, the ruble became the official currency.

After Poland regained independence in 1918, the biggest challenge for the Polish state was to integrate the territories of the three partitions. The lands of the newly reborn Polish Republic belonged to three different currency systems and were relatively poorly connected economically. Additionally, there were large disparities between the level of economic development of the eastern and western parts of the country. The lands of the former Russian and Austrian partitions suffered substantial damage during the First World War, and the Polish economy suffered further losses as a result of the war with Russia (1919-1921).

Still during the war, at the end of 1916, the German authorities created the Polish Loan Bank (Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa – PKKP) in the occupied territories of the Kingdom of Poland. It was authorized to issue a new currency – the Polish mark. The appearance of the banknotes indicated that these were Polish means of payment: they only carried inscriptions in Polish, and the dominant element of the graphic design was a beautiful Renaissance-era Polish eagle. Contrary to the name, the Polish Loan Bank was a German occupation-era institution – a branch of the German Reichsbank, and its management board included only one Polish person. On 11 November 1918, the Polish Loan Bank was taken over by the authorities of the resurrected Polish state. Pursuant to the decree of the Chief of State of 7 December 1918 it was granted the status of the sole issuing institution and the bank servicing the central government bodies. The issue of the Polish marks was taken over by the government of the Republic of Poland and subjected to the control of the Polish Sejm. The first serial issue of Polish banknotes was distinguished by the images of Tadeusz Kościuszko and Bartosz Głowacki.

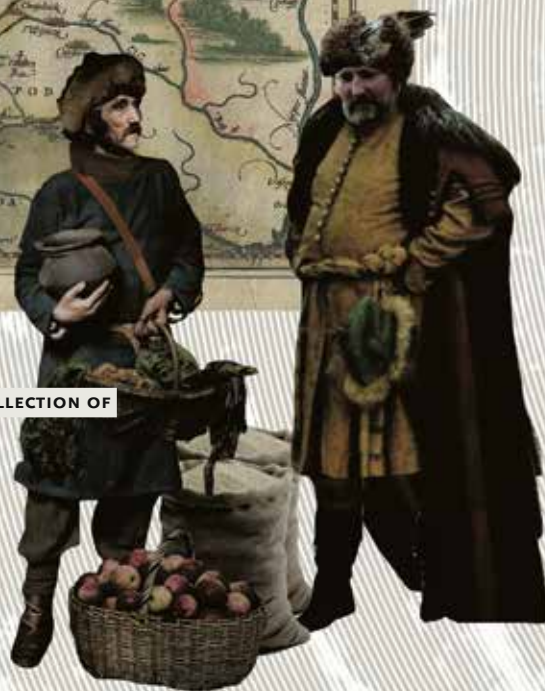
Pod koniec I wojny światowej sytuacja walutowa na ziemiach polskich stała się niezwykle skomplikowana. Na obszarach znajdujących się dotychczas pod kontrolą Niemiec, Austro-Węgier i Rosji w obiegu były marki niemieckie, korony austriackie i ruble rosyjskie, a także zastępcze środki płańnicze i waluty okupacyjne. Najpilniejszym zadaniem władz odrodzonej Rzeczypospolitej było zatem szybkie uporządkowanie sytuacji na rynku pieniężnym, umożliwiające sprawne ściąganie podatków. Działania te były niezbędne do zapewnienia właściwego funkcjonowania instytucji państwowych i sfinansowania kosztów obrony państwa. Już w 1919 r. polskie władze planowały uruchomienie Banku Polskiego. Sejm przyjął 28 lutego 1919 r. ustawę przesądzającą o tym, że przysłała polska waluta będzie się nazywać złoty i dzielić na 100 groszy. Nazwa pieniądza nawiązywała do waluty z czasów przedrozbiorowych i Królestwa Polskiego. Jednak instytucją, która wprowadzała ten pieniądz do obiegu, nie była PKKP, ale powołany pięć lat później – w 1924 r. – Bank Polski SA.

At the end of World War I the currency situation in the Polish lands was extremely complicated. The currencies that remained in circulation in the areas previously controlled by Germany, Austria-Hungary, and Russia, included the German marks, the Austrian crowns, and Russian rubles, as well as various substitute money and occupation-era currencies. The most urgent task of the authorities of the newly-reborn Polish Republic was to quickly sort out the situation on the money market in order to enable the efficient collection of taxes. This was necessary in order to ensure the proper functioning of state institutions and to finance the costs of national defence. The authorities were planning the launch of Bank Polski as early as 1919. On 28 February 1919 the Polish Sejm adopted a law determining that the future Polish currency would be called the złoty (golden) and would be divided into 100 grosz. The name of the currency referred to the money from the pre-partition era and the times of the Congress Kingdom of Poland. However, the institution that introduced this currency into circulation was not the Polish Loan Bank, but Bank Polski SA, which was officially established five years later, in 1924.

MAPA RZECZYPOSPOLITEJ z XVI w. / ZBIORY BIBLIOTEKI NARODOWEJ

MAP OF THE POLISH-LITHUANIAN COMMONWEALTH FROM THE 16TH CENTURY. COLLECTION OF THE NATIONAL LIBRARY

Narodziny złotego XVI WIEK

Wiek XVI nazywany jest złotym wiekiem w historii Polski. W tym stuleciu państwo, będące federacją Polski i Litwy, umocniło swoją pozycję polityczną w Europie. Stabilizacji, którą Polska osiągnęła za rządów ostatnich królów z dynastii Jagiellonów, towarzyszyło ożywienie gospodarcze i wzrost liczby ludności. Kończyła się epoka średniowiecza, a zaczynały czasy nowożytne. Odkrycia geograficzne zapoczątkowały napływ znacznych ilości srebra i złota z zamorskich kolonii. Doprowadziło to do tzw. rewolucji cen w Europie. Wraz ze wzrostem znaczenia handlu transoceanicznego oraz powstawaniem nowych ośrodków wymiany handlowej i produkcji przemysłowej rósł w Europie Zachodniej popyt na płody rolne i surowce. Drewno z polskich lasów wykorzystywano do budowy statków, a zboże zaspokajało potrzeby coraz liczniejszych mieszkańców miast. Korzystały na tym zarówno bałtyckie porty w Gdańsku i Elblągu, jak i szlachta, która zwiększała produkcję rolną przeznaczoną na eksport. Utrwała się charakterystyczna dla okresu nowożytnego forma gospodarowania na wsi – folwark pańszczyźniany. Przez cały wiek XVI utrzymywała się pomyślna koniunktura, co prowadziło do wzrostu zamożności właścicieli ziemskich oraz dochodów skarbu. W gospodarce wyraźnie rosło zapotrzebowanie na monetę o wysokiej jakości, prezentującą dużą wartość. Znalazło to odzwierciedlenie w numizmatach pochodzących z tamtego okresu.

BIRTH OF THE ZŁOTY – THE 16TH CENTURY

The 16th century is referred to as the golden age in Poland's history. During that century, the state, which was a federation of Poland and the Grand Duchy of Lithuania, strengthened its political position in Europe. The stabilization which Poland achieved during the reign of the last kings of the Jagiellonian dynasty was accompanied by economic progress and population growth. The Middle Ages were ending and the modern era was beginning. The great geographical discoveries initiated the influx of significant quantities of silver and gold from overseas colonies. This led to the so-called price revolution in Europe. Due to the growing importance of transoceanic trade and the emergence of new centres of trade and industrial production, the demand for agricultural produce and raw materials in Western Europe was increasing. The wood from Polish forests was used for shipbuilding and the grain served the needs of the growing numbers of city dwellers. This was beneficial both to the Baltic ports in Gdańsk and Elbląg, as well as the Polish landowning nobility, which increased the agricultural production intended for export. This led to the strengthening of the system of feudal agriculture based on serfdom, which was characteristic of the modern era. The good economic conditions persisted throughout the 16th century, which resulted in an increase in the wealth of the landowners and the treasury revenues. In the economy there was a clear increase in demand for a high quality coin of a high value. This was reflected in the numismatic items from that period.

PANORAMA GDAŃSKA / WIKIMEDIA COMMONS

GDAŃSK TO SYMBOL SUKCESU GOSPODARCZEGO RZECZYPOSPOLITEJ W XVI W. ROZKWIĆ EKONOMICZNY MIASTA ROZPOCZĄŁ SIĘ W WIEKU XIV. DO 1456 R. GDAŃSK BYŁ POD PANOWANIEM KRZYŻAKÓW. PRZEZ NASTĘPNE STULECIA, AŻ DO DRUGIEGO ROZBIORU POLSKI W 1793 R., NALEŻAŁ DO RZECZYPOSPOLITEJ. GDAŃSK UTRZYMYWAŁ ROZLEGŁE KONTAKTY HANDLOWE Z NAJWAŻNIEJSZYMI MIASTAMI ZACHODNIEJ EUROPY. GŁÓWNYMI TOWARAMI EKSPORTOWYMI RZECZYPOSPOLITEJ BYŁY ZBOŻE I DREWNO. IMPORTOWANO NATOMIĄST M.IN. PRZYPRAWY, WINO ORAZ TKANINY. W MIEŚCIE PRĘŻNIE ROZWIJAŁ SIĘ PRZEMYSŁ STOCZNIOWY, RZEMIOSŁO ORAZ BANKIERSTWO.

PANORAMIC VIEW OF GDAŃSK / WIKIMEDIA COMMONS

GDAŃSK IS A SYMBOL OF THE ECONOMIC SUCCESS OF THE POLISH-LITHUANIAN COMMONWEALTH IN THE 16TH CENTURY. THE ECONOMIC GROWTH OF THE CITY BEGAN IN THE 14TH CENTURY. UNTIL THE YEAR 1456 IT REMAINED UNDER THE CONTROL OF THE TEUTONIC ORDER. DURING THE SUBSEQUENT CENTURIES, UNTIL THE SECOND PARTITION OF POLAND IN 1793, IT BELONGED TO THE POLISH-LITHUANIAN COMMONWEALTH. GDAŃSK MAINTAINED EXTENSIVE TRADE RELATIONS WITH THE MOST IMPORTANT CITIES OF WESTERN EUROPE. THE POLISH-LITHUANIAN COMMONWEALTH'S MAIN EXPORTS INCLUDED GRAINS AND WOOD. MEANWHILE, THE IMPORTS INCLUDED GOODS SUCH AS SPICES, WINE AND TEXTILES. SECTORS SUCH AS SHIPBUILDING INDUSTRY, CRAFTS AND BANKING WERE RAPIDLY DEVELOPING IN THE CITY.

DZIEDZINIEC ZAMKU NA WAWELU / WIKIMEDIA COMMONS

PIERWSZE FORTYFIKACJE NA WZGÓRZU WAWELSKIM ZOSTAŁY WZNIESIONE W XI W., NASTĘPNIE ZAMEK BYŁ WIELOKROTNIE ROZBUDOWYWANY. NA POCZĄTKU XVI W., W OKRESIE PANOWANIA ZYGMUNTA I STAREGO, WAWEL JAKO SIEDZIBA KRÓLA STANOWIŁ CENTRUM ŻYCIA POLITYCZNEGO RZECZYPOSPOLITEJ. PRZEBUDOWANO GO WÓWCZAS W STYLU RENESANSOWYM, CZEGO EFEKTEM SĄ ARKADOWE KRUŻGANKI NA DZIEDZINCU.

COURTYARD OF WAWEL CASTLE / WIKIMEDIA COMMONS

THE FIRST FORTIFICATIONS ON WAWEL HILL WERE ERECTED IN THE 11TH CENTURY. AFTER THAT THE CASTLE WAS REPEATEDLY REMODELLED AND EXPANDED. AT THE BEGINNING OF THE 16TH CENTURY, DURING THE REIGN OF KING SIGISMUND THE ELDER, AS THE SEAT OF THE POLISH KING WAWEL CASTLE WAS THE CENTRE OF POLITICAL LIFE OF THE POLISH-LITHUANIAN COMMONWEALTH. DURING THAT TIME IT WAS REMODELLED IN THE RENAISSANCE STYLE. ONE OF THE RESULTS ARE THE ARCADED CLOISTERS IN THE COURTYARD.

➔ GROSZ, 1533 / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

PARADOKSALNIE, GROSZ POCZĄTKOWO BYŁ STOSUNKOWO GRUBĄ SREBRNĄ MONETĄ O ZNACZNEJ WARTOŚCI (ŁAC. DENARIUS GROSSUS – GRUBY DENAR). NA ZIEMIACH POLSKICH UPOWSZECHNIŁ SIĘ W XIV W. I SZYBKO ZYSKAŁ NA POPULARNOŚCI. ZA CZASÓW PANOWANIA ZYGMUNTA I STAREGO STANOWIŁ JUŻ PODSTAWĘ SYSTEMU MONETARNEGO. WŁAŚNIE NA GROSZE BYŁ PRZELICZANY ZŁOTY POLSKI. JEGO WARTOŚĆ PRZEZ KILKA WIEKÓW WYNOŚIŁA 30 GROSZY. W PÓŹNIEJSZYCH OKRESACH POJAWIAŁY SIĘ LICZNE MONETY O TYM WŁAŚNIE NOMINALE.

GROSZ COIN, 1533 / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

PARADOXICALLY, THE GROSZ WAS INITIALLY A RELATIVELY THICK SILVER COIN OF CONSIDERABLE VALUE (THE LATIN NAME DENARIUS GROSSUS MEANS THICK DENARIUS). IT BECAME WIDESPREAD IN THE POLISH TERRITORIES IN THE 14TH CENTURY AND QUICKLY GAINED POPULARITY. DURING THE REIGN OF KING SIGISMUND THE ELDER IT WAS ALREADY THE FOUNDATION OF THE MONETARY SYSTEM. IT WAS THE GROSZ THAT THE POLISH ZŁOTY WAS DIVIDED INTO. FOR SEVERAL CENTURIES THE VALUE OF THE ZŁOTY AMOUNTED TO 30 GROSZ. IN LATER PERIODS COINS OF THAT PARTICULAR DENOMINATION EMERGED.

➔ 30 GROSZY, ZWANE PÓŁKOPKIEM, 1564 / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

SZCZEGÓLNIE WAŻNĄ DATĄ W HISTORII NASZEJ WALUTY JEST 16 LUTEGO 1528 R. WTEDY W ORDYNACJI MENNICZEJ ZDEFINIOWANY ZOSTAŁ ZŁOTY POLSKI. PRÓŻNO GO JESZCZE SZUKAĆ W FORMIE MONETY LUB BANKNOTU. POCZĄTKOWO BYŁ JEDNOSTKĄ OBRACHUNKOWĄ, CZYLI W PEWNYM SENSIE WALUTĄ WIRTUALNĄ. JEGO WARTOŚĆ WYNOŚIŁA 30 SREBRNYCH GROSZY, CO WÓWCZAS STANOWIŁO NIEMAŁĄ KWOTĘ. ABY UPROŚCIĆ OBLICZENIA ZWIĄZANE Z PROWADZENIEM KSIĄG RACHUNKOWYCH, POBOREM PODATKÓW CZY WYPŁATĄ ŻOŁDU DLA WOJSKA, POSŁUGIWANO SIĘ WŁAŚNIE ZŁOTYM POLSKIM. JEDNOSTKĘ TĘ PRZELICZANO WIĘC NA SREBRNE MONETY, JEDNAK CZERWONYM ZŁOTYM NAZYWANO WYŁĄCZNIE MONETY WYKONANE ZE ZŁOTA. Z CZASEM RÓŻNICE MIĘDZY CENAMI OBU KRUSZCÓW CORAZ BARDZIEJ SIĘ ZWIĘKSZAŁY.

POPYT NA MONETY O DUŻEJ WARTOŚCI RÓŚŁ PRZEZ CAŁY XVI W. TRON PO ZYGMUNCIE I STARYM OBJĄŁ JEGO SYN ZYGMUNT II AUGUST, OSTATNI Z DYNASTII JAGIELLONÓW. Z JEGO INICJATYWY W OBIEGU POJAWIAŁY SIĘ PIENIĄDZE O CORAZ WYŻSZEJ WARTOŚCI. JEDNYM Z PRZYKŁADÓW JEST TZW. PÓŁKOPEK. BYŁA TO DUŻA, GRUBA SREBRNA MONETA, WAŻĄCA OKOŁO 27 G, O NOMINALE 30 GROSZY (INACZEJ PÓŁ KOPY).

30 GROSZ COIN, KNOWN AS THE PÓŁKOPEK (HALF-THRESCORE), 1564 / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

ONE PARTICULARLY IMPORTANT DATE IN THE HISTORY OF OUR CURRENCY IS 16 FEBRUARY 1528. THIS IS WHEN THE POLISH ZŁOTY WAS DEFINED IN THE MINTING ORDINANCE. IT DIDN'T TAKE THE FORM OF A COIN OR A BANKNOTE, HOWEVER. INITIALLY, IT WAS A UNIT OF ACCOUNT, THAT IS, IN A CERTAIN SENSE, A VIRTUAL CURRENCY. ITS VALUE WAS 30 SILVER GROSZ, WHICH WAS A CONSIDERABLE AMOUNT OF MONEY AT THAT TIME. THE POLISH ZŁOTY WAS USED IN ORDER TO SIMPLIFY THE CALCULATIONS ASSOCIATED WITH BOOKKEEPING, TAX COLLECTION AND THE PAYMENT OF ARMY REMUNERATION. THIS UNIT WAS THEREFORE CONVERTED TO SILVER COINS, BUT ONLY COINS MADE OF GOLD WERE REFERRED TO AS THE "RED ZŁOTY". OVER TIME, THE DIFFERENCE BETWEEN THE PRICES OF BOTH PRECIOUS METALS INCREASED MORE AND MORE.

THE DEMAND FOR HIGH-VALUE COINS GREW THROUGHOUT THE 16TH CENTURY. AFTER SIGISMUND THE ELDER, THE POLISH THRONE WAS ASSUMED BY HIS SON SIGISMUND-AUGUSTUS, THE LAST KING FROM THE JAGIELLONIAN DYNASTY. AT HIS INITIATIVE, SUBSEQUENT COINS WITH A HIGHER VALUE WERE INTRODUCED INTO CIRCULATION. ONE EXAMPLE IS THE SO-CALLED "PÓŁKOPEK" COIN (HALF-THRESCORE). THIS WAS A LARGE, THICK SILVER COIN WEIGHING ABOUT 27 GRAMS, WITH A FACE VALUE OF 30 GROSZ (I.E. HALF THRESCORE). IT HAD A FACE VALUE EQUAL TO THE POLISH ZŁOTY USED AS THE UNIT OF ACCOUNT. THE ISSUE OF THIS COIN COULD BE CONSIDERED A MILESTONE IN THE HISTORY OF THE POLISH CURRENCY.

WIZERUNEK ORŁA ZYGMUNTA I STAREGO Z KAPLICY ZYGMUNTOWSKIEJ NA WAWELU ZOSTAŁ WYKORZYSTANY NA BANKNOCIE OBIEGOWYM 200 ZŁ.

THE IMAGE OF THE EAGLE OF KING SIGISMUND THE ELDER FROM SIGISMUND'S CHAPEL OF WAWEL CATHEDRAL WAS USED ON THE 200 ZŁOTY CIRCULATION BANKNOTE

SIŁA NABYWcza ZŁOTEGO W CZASACH ZYGMUNTA AUGUSTA *Purchasing power of the złoty in the reign of Sigismund Augustus*

ĆWIARTKA WOŁU <i>quarter of beef</i>	22 – 55 gr
KROWA MLECZNA <i>dairy cow</i>	120 – 160 gr
ŁÓŻKO <i>bed</i>	100 – 145 gr
MAŁY STATEK RZECZNY <i>small river ship</i>	264 – 760 gr

SIŁA NABYWcza ZŁOTEGO W CZASACH ZYGMUNTA STAREGO *Purchasing power of the złoty in the reign of Sigismund the Elder*

ORZEŁ ZYGMUNTA STAREGO Z KAPLICY ZYGMUNTOWSKIEJ NA WAWELU / WIKIMEDIA COMMONS

THE EAGLE OF KING SIGISMUND THE ELDER FROM SIGISMUND'S CHAPEL OF WAWEL CATHEDRAL WIKIMEDIA COMMONS

BECZKA PIWA (OK. 160 L) <i>barrel of beer (approx. 160 litres)</i>	12 – 20 gr
BUTY POSPOLITE <i>normal shoes</i>	10 – 17 gr
DOM MUROWANY <i>brick house</i>	65 000 – 90 000 gr
ŻNIWIARZ ZA JEDEN DZIEŃ PRACY <i>reaper for one day of work</i>	1 gr

DUKAT, 1529 R. / ZBIORY MUZEUM NARODOWEGO W KRAKOWIE

SKĄD W JĘZYKU POLSKIM WZIĘŁA SIĘ NAZWA ZŁOTY? W ŚREDNIOWIECZU OKREŚLANO TAK MONETY WYKONANE WŁAŚNIE ZE ZŁOTA, NAJCZĘŚCIEJ DUKATY I FLORENY, POZYSKIWANE DZIĘKI KONTAKTOM HANDLOWYM Z INNYMI PAŃSTWAMI. W XV W. POPULARNĄ MONETĄ ZAGRANICZNĄ WYKORZYSTYWANĄ W POLSCE BYŁ WĘGIERSKI DUKAT O WADZE OKOŁO 3,5 G, ZWANY CZERWONYM ZŁOTYM (Z POWODU CHARAKTERYSTYCZNEJ BARWY NADAWANEJ PRZEZ DOMIESZKĘ MIEDZI). O JEGO ISTOTNEJ ROLI W GOSPODARCE ŚWIADCZYŁO MIĘDZY INNYMI TO, ŻE ZA PANOWANIA JANA OLBRACTHA PODCZAS SEJMU PIOTRKOWSKIEGO W 1496 R. NADANO MU PRZYMUSOWY URZĘDOWY KURS WYNOŚĄCY 30 GROSZY. TRADYCYJNY PODZIAŁ ZŁOTEGO NA 30 GROSZY STOSOWANY BYŁ AŻ DO XIX W.

W 1528 R., PODCZAS RZĄDÓW ZYGMUNTA I STAREGO, ZDECYDOWANO O EMISJI DUKATA NA TERENIE RZECZYPOSPOLITEJ. OZNACZA TO, ŻE CZERWONY ZŁOTY, POJAWIAJĄCY SIĘ DOTYCHCZAS JAKO MONETA ZAGRANICZNA (NIE LICZĄC WCZEŚNIEJSZYCH, SYMBOLICZNYCH EMISJI WŁADYSŁAWA ŁOKIETKA ORAZ ALEKSANDRA JAGIELLOŃCZYKA), ZACZĄŁ BYĆ WYBIJANY NA WIĘKSZĄ SKALĘ RÓWNIEŻ NA TERENIE RZECZYPOSPOLITEJ.

DUCAT, 1529 / COLLECTION OF THE NATIONAL MUSEUM IN KRAKÓW

HOW DID THE NAME "ZŁOTY" ENTER THE POLISH LANGUAGE? IN THE MIDDLE AGES IT WAS USED TO REFER TO COINS MADE OF GOLD, MOST FREQUENTLY DUCATS AND FLORINS, ACQUIRED THROUGH THE TRADE RELATIONS WITH OTHER COUNTRIES. IN THE 15TH CENTURY A POPULAR FOREIGN COIN USED IN POLAND WAS THE HUNGARIAN DUCAT WEIGHING ABOUT 3.5 GRAMS, KNOWN AS THE "RED ZŁOTY" OR "RED GOLDEN COIN" (BECAUSE OF THE CHARACTERISTIC COLOUR RESULTING FROM THE ADMIXTURE OF COPPER). ITS IMPORTANT ROLE IN THE ECONOMY IS CONFIRMED BY THE FACT THAT DURING THE REIGN OF KING JOHN I ALBERT, AN OFFICIAL MANDATORY EXCHANGE RATE OF 30 GROSZ WAS ESTABLISHED FOR THAT COIN AT THE PIOTRKÓW SEJM IN 1496. THE TRADITIONAL DIVISION OF THE ZŁOTY INTO 30 GROSZ WAS USED UNTIL THE 19TH CENTURY.

IN 1528, DURING THE REIGN OF SIGISMUND THE ELDER, A DECISION WAS MADE TO ISSUE DUCATS IN THE TERRITORY OF THE POLISH-LITHUANIAN COMMONWEALTH. THIS MEANT THAT LARGE SCALE MINTAGE OF THE "RED ZŁOTY" COIN ALSO BEGAN IN POLAND. BEFORE THAT IT ONLY APPEARED AS A FOREIGN COIN (EXCLUDING THE EARLIER SYMBOLIC ISSUES BY LADISLAS THE ELBOW-HIGH AND ALEXANDER JAGIELLON).

MIKOŁAJ KOPERNIK (1473–1543) / WIKIMEDIA COMMONS

TEN WIELKI UCZONY BEZ WĄPIENIA ZASŁUGUJE NA MIANO CZŁOWIEKA RENESANSU. OPRÓCZ ASTRONOMII ZAJMOWAŁ SIĘ MATEMATYKĄ, PRAWEM, STRATEGIĄ WOJSKOWĄ, A TAKŻE EKONOMIĄ. DORADZAŁ KRÓLOWI ZYGMUNTOWI I STAREMU W KWESTII REFORMY MONETARNEJ. POSTULOWAŁ, ABY PRZED WPROWADZENIEM NOWYCH MONET WYCOFAĆ Z OBIEGU TE STARE, CZĘSTO KIEPSKIEJ JAKOŚCI I NIEPEŁNOWARTOŚCIOWE. PRZEKONYWAŁ, ŻE NOWE, „LEPSZE” MONETY POSŁUŻĄ LUDZIOM GŁÓWNIEM DO GROMADZENIA BOGACTWA, NATOMIAST NA CO DZIEŃ BĘDĄ SIĘ POSŁUGIWAĆ STARYMI, „GORSZYMI”, ABY JAK NAJSZYBCIEJ SIĘ ICH POZBYĆ. ZJAWISKO TO OKREŚLA SIĘ PRAWEM KOPERNIKA-GRESHAMA. OZNACZA TO, ŻE LEPSZY PIENIĄDZ JEST WYPIERANY PRZEZ GORSZY.

NICOLAUS COPERNICUS (1473–1543) / WIKIMEDIA COMMONS

THIS GREAT SCHOLAR UNDOUBTEDLY DESERVES TO BE CALLED A RENAISSANCE MAN. BESIDES ASTRONOMY, HE WAS ALSO ACTIVE IN THE FIELDS OF MATHEMATICS, LAW, MILITARY STRATEGY, AND ECONOMICS. HE PROVIDED ADVICE TO KING SIGISMUND THE ELDER REGARDING MONETARY REFORM. HE PROPOSED THAT PRIOR TO THE INTRODUCTION OF NEW COINS, THE OLD COINS, WHICH WERE OFTEN OF POOR QUALITY AND HAD A REDUCED VALUE, SHOULD BE WITHDRAWN FROM CIRCULATION. HE ARGUED THAT PEOPLE WOULD USE THE NEW, "BETTER" COINS MAINLY IN ORDER TO ACCUMULATE WEALTH, AND IN EVERYDAY LIFE THEY WOULD USE THE OLD, "WORSE" COINS, IN ORDER TO GET RID OF THEM AS SOON AS POSSIBLE. THIS PHENOMENON IS REFERRED TO AS THE COPERNICUS-GRESHAM LAW. IT MEANS THAT BAD MONEY DRIVES GOOD MONEY OUT OF CIRCULATION.

Złoty w burzliwych czasach XVII WIEK

Wiek XVII to burzliwy okres w naszej historii. W jego pierwszej połowie Rzeczpospolita zachowała status mocarstwa, czego dowodem są między innymi emisje pełnowartościowych złotych monet. Jednak w drugiej połowie XVII w. krajem wstrząsnęło powstanie Bohdana Chmielnickiego na Ukrainie i liczne wojny: ze Szwecją, Rosją, Turcją i Siedmiogrodem. Ich rezultatem były zniszczenia, dotkliwe straty terytorialne i spadek liczby mieszkańców z 11 do 8 milionów. Kosztem pozycji króla, a także drobnej szlachty wzrastała potęga wielkich rodów magnackich.

W 1652 r. zastosowanie prawa *liberum veto* po raz pierwszy doprowadziło do zerwania obrad sejmu i odrzucenia wszystkich decyzji, które podczas niego zapadły.

Wydajność gospodarki opartej na pracy pańszczyźnianej systematycznie malała. Po 1618 r. zmniejszyły się dochody z eksportu zboża, ponieważ w Europie zachodniej spadało zapotrzebowanie na polskie zboże oraz obniżała się jego cena. Jednocześnie rosły koszty sprowadzania do kraju towarów luksusowych. Niekorzystny bilans handlowy sprawiał, że z Rzeczypospolitej były wywożone pełnowartościowe monety srebrne. Z kolei obniżanie zawartości kruszcu w drobnych monetach powodowało znaczny spadek ich siły nabywczej. Dodatkowo działanie instytucji kredytowych zostało zahamowane na skutek najazdu wojsk szwedzkich (potopu szwedzkiego). W jego wyniku przestała działać większość tzw. banków pobożnych. Funkcjonowały one przy

THE POLISH ZŁOTY IN A TURBULENT ERA – THE 17TH CENTURY

The 17th century was a turbulent period in our history. In its first half, the Polish-Lithuanian Commonwealth retained the status of a great power, as evidenced, among others, by the minting of full-value gold coins. However, in the second half of the 17th century, the country was rocked by the Khmelnytsky Uprising in Ukraine and by numerous wars against Sweden, Russia, Turkey and Transylvania. They resulted in the destruction of the economy, severe territorial losses and a decline in the number of inhabitants from 11 to 8 million people. The power of the great magnate families grew at the expense of the king as well as the petty nobility. In 1652 the *liberum veto* right was used for the first time in order to break up a Sejm session and resulted in the rejection of all the legislation adopted in the course of the session.

The efficiency of the economy based on serfdom was steadily decreasing. After 1618, the revenues from the export of grain declined, as the demand for Polish grain in Western Europe fell and its price decreased. At the same time, the cost of importing luxury goods to Poland increased. Due to the unfavourable trade balance, full-value silver coins were flowing out of the country. In turn, the reduction in the content of the precious ore in small coins resulted in a significant drop in their purchasing power. Additionally, the operation of credit institutions was inhibited by the invasion of the Swedish army (the Swedish Deluge), which resulted in the closure of the majority of the so-called pious banks (these were institutions providing interest-free loans as the Church had been fighting usury since the Middle Ages).

MAPA POLSKI, ERIK DAHLBERG, XVII w. / ZBIORY BIBLIOTEKI NARODOWEJ

MAPA PRZEDSTAWIA POLSKĘ W OKRESIE TZW. POTOPU SZWEDZKIEGO – NAJAZDU SZWECJI W LATACH 1655–1660. OZNACZONO NA NIEJ SZLAK, KTÓRY PRZEBYŁY WOJSKA SZWEDZKIE, A TAKŻE UMIESZCZONO HERBY WOJEWÓDZTW ORAZ ZIEM KORONY I LITWY. JEJ TWÓRCĄ JEST MARSZAŁEK POLNY ERIK DAHLBERG, SZWEDZKI INŻYNIER I KARTOGRAF.

MAP OF POLAND, ERIK DAHLBERG, 17TH CENTURY / COLLECTION OF THE NATIONAL LIBRARY

THE MAP PRESENTS POLAND DURING THE SO-CALLED SWEDISH DELUGE – SWEDEN'S INVASION OF POLAND IN THE YEARS 1655-1660. THE MAP DEPICTS THE PATH TAKEN BY THE SWEDISH ARMY, AS WELL AS THE COATS-OF-ARMS OF THE VOIVODESHIPS AND THE LANDS OF POLAND AND LITHUANIA. THE AUTHOR OF THE MAP WAS THE FIELD MARSHAL ERIK DAHLBERG, A SWEDISH ENGINEER AND CARTOGRAPHER.

klasztorach i zakonach i udzielały nieoprocentowanych pożyczek. W ten sposób Kościół od średniowiecza walczył z lichwą. Do upadku instytucji finansowych przyczyniły się także pogromy ludności żydowskiej towarzyszące powstaniu Chmielnickiego oraz wygnanie arian, gdyż te dwie grupy były szczególnie zaangażowane w działalność kredytową.

The pious banks were functioning within Church institutions: monasteries and convents). Lending was also limited as a result of the pogroms of the Jewish population accompanying the Khmelnytsky Uprising and the expulsion of the Arian religious community, as these two groups were particularly involved in money lending.

BITWA POD KIRCHHOLMEM, T. WIESZCZYCKI / ZBIORY BIBLIOTEKI NARODOWEJ

BITWĘ POD KIRCHHOLMEM STOCZONO WE WRZEŚNIU 1605 R. PODCZAS WOJNY ZE SZWECJĄ O INFLANTY – KRAINĘ NAD ZATOKĄ RYSKĄ I ZATOKĄ FIŃSKĄ, W XVI I XVII W. PRZEDMIOT RYWALIZACJI MIĘDZY DANIĄ, SZWECJĄ, ROSJĄ I RZECZPOSPOLITĄ. WOJSKA POLSKO-LITEWSKIE POKONAŁY PONAD TRZYKROTNIE LICZNIJSZĄ ARMIE SZWEDZKĄ, GŁÓWNIIE DZIĘKI WYKORZYSTANIU HUSARII, KTÓREJ ODDZIAŁY PRZEŁAMAŁY SZYKI SZWEDZKIE. BITWA ROZSTRZYGNĘŁA NA KORZYŚĆ RZECZPOSPOLITEJ KAMPAINIĘ 1605 R., CHOCIAŻ W KOLEJNYCH LATACH SZWEDZI OPANOWALI INFLANTY I KONTYNUOWALI ATAKI NA POLSKĘ.

BATTLE OF KIRCHOLM, T. WIESZCZYCKI / COLLECTION OF THE NATIONAL LIBRARY

THE BATTLE OF KIRCHHOLM WAS FOUGHT IN SEPTEMBER 1605 DURING THE WAR AGAINST SWEDEN OVER LIVONIA. IN THE 16TH AND 17TH CENTURY, THAT LAND, SITUATED ON THE GULF OF RIGA AND THE GULF OF FINLAND, WAS THE OBJECT OF RIVALRY BETWEEN DENMARK, SWEDEN, RUSSIA AND THE POLISH-LITHUANIAN COMMONWEALTH. POLISH AND LITHUANIAN FORCES DEFEATED THE SWEDISH ARMY, WHICH WAS MORE THAN THREE TIMES LARGER, MAINLY THROUGH THE USE OF THE HEAVY CAVALRY (THE HUSSARS), WHICH BROKE THROUGH THE SWEDISH PIKE FORMATIONS. THE BATTLE SETTLED THE MILITARY CAMPAIGN OF 1605 IN FAVOUR OF THE POLISH-LITHUANIAN COMMONWEALTH, ALTHOUGH IN SUBSEQUENT YEARS, THE SWEDES TOOK CONTROL OF LIVONIA AND CONTINUED THEIR ATTACKS ON POLAND.

„ZBOŻE PŁACI” I „ZBOŻE NIE PŁACI”, DWUSTRONNY OBRAZ NIEZNAJANEGO AUTORA ZBIORY MUZEUM OKRĘGOWEGO W TORUNIU
 OBRAZ „ZBOŻE PŁACI” ORAZ „ZBOŻE NIE PŁACI” POKAZUJE, JAK ZMIENIŁY SIĘ RELACJE MIĘDZY KUPCAMI Z ZACHODNIEJ EUROPY A PRZEDSTAWICIELAMI POLSKIEJ SZLACHTY PO SPADKU CEN ORAZ ZAPOTRZEBOWANIA NA ZBOŻE, GŁÓWNY TOWAR EKSPORTOWY RZECZYPOSPOLITEJ.

“GRAIN PAYS” AND “GRAIN DOESN'T PAY”, DOUBLE-SIDED PAINTING OF AN UNKNOWN AUTHOR / COLLECTIONS OF THE DISTRICT MUSEUM IN TORUŃ

THE ILLUSTRATIONS ENTITLED “GRAIN PAYS” AND “GRAIN DOESN'T PAY” REFLECT THE CHANGE IN THE ATTITUDE OF MERCHANTS FROM WESTERN EUROPE TOWARDS THE REPRESENTATIVES OF THE POLISH NOBILITY AFTER A DECREASE IN THE PRICES AND A DECLINE IN THE DEMAND FOR GRAINS, THE MAIN EXPORT ITEM OF THE POLISH-LITHUANIAN COMMONWEALTH.

PLAN BITWY POD KŁUSZYNYM / ZBIORY BIBLIOTEKI NARODOWEJ

BITWA POD KŁUSZYNYM ODBYŁA SIĘ W 1610 R. PODCZAS WOJNY PROWADZONEJ PRZEZ RZECZYPOSPOLITĄ Z ROSJĄ. WOJSKA POLSKIE DOWODZONE PRZEZ HETMANA STANISŁAWA ŻÓLKIEWSKIEGO POKONAŁY ZNACZNIE LICZNIEJSZE SIŁY ROSYJSKIE. KAMPANIA DOPROWADZIŁA DO ZAJĘCIA PRZEZ WOJSKA POLSKIE MOSKWY ORAZ PODPISANIA UKŁADU, WEDŁUG KTÓREGO WŁADYSŁAW, SYN ZYGMUNTA III WAZY, PRZYSZŁY KRÓL POLSKI WŁADYSŁAW IV, ZOSTAŁ OBWOŁANY CAREM ROSYJSKIM.

PLAN OF THE BATTLE OF KLUSHINO / COLLECTION OF THE NATIONAL LIBRARY

THE BATTLE OF KLUSHINO TOOK PLACE IN 1610, DURING THE WAR BETWEEN THE POLISH-LITHUANIAN COMMONWEALTH AND RUSSIA. THE POLISH ARMY LED BY HETMAN STANISŁAW ŻÓLKIEWSKI DEFEATED THE MUCH MORE NUMEROUS RUSSIAN FORCES. AS A RESULT OF THE CAMPAIGN, THE POLISH FORCES SEIZED MOSCOW. AN AGREEMENT WAS SIGNED UNDER WHICH LADISLAS, THE SON OF SIGISMUND VASA, WHO LATER BECAME POLAND'S KING AS LADISLAS VASA, WOULD BE PROCLAIMED AS THE TSAR OF RUSSIA.

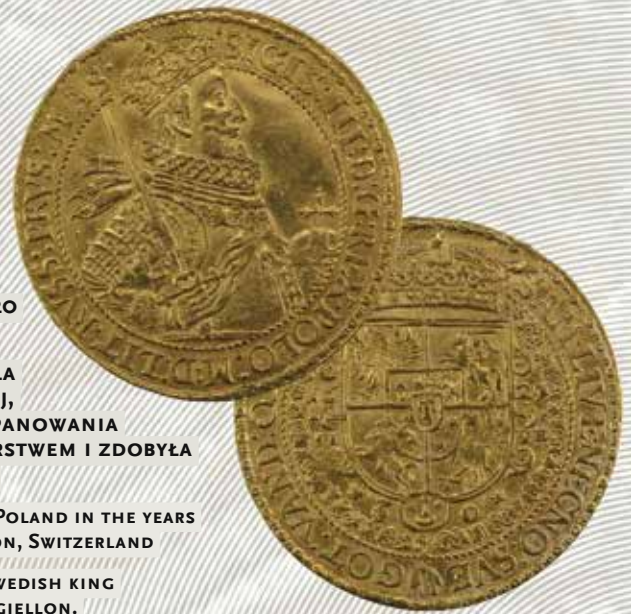

PORTRET KRÓLA ZYGMUNTA III WAZY, PETER PAUL RUBENS, OK. 1620 KOLEKCJA PRYWATNA, SZWAJCARIA

ZYGMUNT III WAZA BYŁ SYNEM KRÓLA SZWEDZKIEGO I KRÓLEWNY POLSKIEJ, KATARZYZNY JAGIELLONKI. ZA JEGO PANOWANIA RZECZPOSPOLITA POZOSTAŁA MOCARSTWEM I ZDOBYŁA NAJWIĘKSZY ZASIĘG TERYTORIALNY.

P.P. RUBENS, SIGISMUND VASA, KING OF POLAND IN THE YEARS 1587 – 1632, CA. 1620 / PRIVATE COLLECTION, SWITZERLAND

SIGISMUND VASA WAS THE SON OF THE SWEDISH KING AND THE POLISH PRINCESS CATHERINE JAGIELLON. DURING HIS REIGN THE POLISH-LITHUANIAN COMMONWEALTH REMAINED A GREAT POWER AND REACHED ITS GREATEST TERRITORIAL EXTENT.

👑 KOPIEJKA WŁADYSŁAWA IV, ROSJA / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

ZYGMUNT III WAZA PODJĄŁ PRÓBĘ ZDOBYCIA TRONU CARSKIEGO W ROSJI I NADANIA TYTUŁU CARA SWOJEMU SYNOWI, WŁADYSŁAWOWI. PO OBWOŁANIU WŁADYSŁAWA CAREM MENNICE W MOSKWIE I NOWOGRODZIE BIŁY MONETY Z IMIENIEM NOWEGO WŁADCY. ZACHOWAŁY JEDNAK TRADYCYJNĄ TECHNIKĘ BICIA MONET Z ROZKLEPANYCH FRAGMENTÓW SREBRNEGO DRUTU, STĄD SPECYFICZNY KSZTAŁT MONETY.

THE KOPECK OF LADISLAS VASA FROM THE MOSCOW CAMPAIGN / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

KING SIGISMUND VASA ATTEMPTED TO CAPTURE THE RUSSIAN THRONE AND TO PROCLAIM HIS SON LADISLAS AS THE TSAR. AFTER LADISLAS WAS ELECTED AS THE TSAR, THE MINTS IN MOSCOW AND NOVGOROD ISSUED COINS WITH THE NAME OF THE NEW RULER. BECAUSE THEY STILL USED THE TRADITIONAL METHOD OF MINTING COINS OUT OF PIECES OF CUT SILVER WIRE, THE COINS HAD A SPECIFIC ELONGATED SHAPE.

➔ PORTUGAŁ ZYGMUNTA III WAZY / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

PORTUGAŁ ZYGMUNTA III WAZY, CZYLI MONETA O WARTOŚCI 10 DUKATÓW. PORTUGAŁY TO NAJWIĘKSZE MONETY OBIEGOWE BITE W RZECZYPOSPOLITEJ W XVI I XVII W. ICH NAZWA POCHODZI OD PORTUGALII, KTÓRA JAKO PIERWSZA BIŁA TAK DUŻE ZŁOTE MONETY DZIĘKI KRUSZCOWI POZYSKANEMU PODCZAS KOLONIZACJI AMERYKI POŁUDNIOWEJ. FAKT, ŻE PORTUGAŁY BITO ZA PANOWANIA ZYGMUNTA III, ŚWIADCZYŁ O DOBREJ KONDYCCJI GOSPODARCZEJ KRAJU.

THE PORTUGAL COIN OF KING SIGISMUND VASA / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

THE PORTUGAL OF KING SIGISMUND VASA WAS A COIN WORTH 10 DUCATS. THE PORTUGALS WERE THE LARGEST CIRCULATION COINS MINTED IN THE POLISH-LITHUANIAN COMMONWEALTH IN THE 16TH AND 17TH CENTURIES. THEIR NAME COMES FROM PORTUGAL, WHICH WAS THE FIRST COUNTRY TO MINT SUCH LARGE GOLD COINS THANKS TO THE ORE RESOURCES OBTAINED DURING THE COLONIZATION OF SOUTH AMERICA. THE FACT THAT THE PORTUGALS WERE MINTED DURING THE REIGN OF KING SIGISMUND VASA WAS CONFIRMATION OF THE GOOD ECONOMIC CONDITION OF THE COUNTRY.

➔ TYMF JANA II KAZIMIERZA / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

TYMF JANA II KAZIMIERZA WYBITY W 1664 R.W MENNICY W BYDGOSZCZY. JEDNYM Z SYMBOLI KRYZYSU EKONOMICZNEGO RZECZYPOSPOLITEJ W XVII W. STAŁY SIĘ TYMFY. MONETY TE BYŁY BITE OD 1663 R.PRZEZ DZIERŻAWCĘ MENNIC KORONNYCH, ANDRZEJA TYMFA – STĄD ICH POPULARNA NAZWA. MIAŁY NOMINALNĄ WARTOŚĆ 30 GROSZY POLSKICH, CZYLI JEDNEGO ZŁOTEGO, ALE W RZECZYWISTOŚCI ZAWIERAŁY SREBRA TYLKO ZA KILKANAŚCIE GROSZY. UMIESZCZONY NA TYMFACH MONOGRAM KRÓLA JANA KAZIMIERZA ICR (IOANNES CASIMIRUS REX) ODCZYTYWANO JAKO INITIUM CALAMITATIS REGNI – POCZĄTEK NIESZCZĘŚĆ KRÓLESTWA. NA REWERSIE MONETY WIDNIAŁ NAPIS: DAT PRETIUM SERVATA SALUS: POTIRQUE METALLO EST (WARTOŚĆ DAJE OCALENIE OJCZYZNY CENNIEJSZE OD KRUSZCU), CO NIE BUDZIŁO ZAUFANIA SPOŁECZEŃSTWA, ŚCIŚLE WIĄŻĄCEGO WARTOŚĆ MONETY Z ZAWARTYM W NIEJ KRUSZCEM. TYMFY I ORAZ INNE NIEPEŁNOWARTOŚCIOWE MONETY ZGODNIE Z PRAWEM KOPERNIKA WYPARŁY Z OBIĘGU LEPSZE MONETY, O WYŻSZEJ ZAWARTOŚCI KRUSZCU, CO WYWOŁAŁO ZNACZNY WZROST CEN. POD KONIEC XVII STULECIA W POWAŻNIEJSZYCH TRANSAKCJACH ODWOŁYWANO SIĘ DO WARTOŚCI „DOBRYCH” MONET Z WCZEŚNIEJSZEJ EMISJI, PRZELICZAJĄC NA NIE AKTUALNE PIENIĄDZE.

THE TYMF COIN OF KING JOHN CASIMIR / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

TYMF COIN OF JOHN CASIMIR MINTED IN 1664 AT THE MINT IN BYDGOSZCZ. THE TYMF COINS BECAME ONE OF THE SYMBOLS OF THE ECONOMIC CRISIS OF THE POLISH-LITHUANIAN COMMONWEALTH IN THE 17TH CENTURY. THESE COINS WERE MINTED STARTING FROM 1663 BY ANDRZEJ TYMF WHO WAS LEASING THE CROWN MINTS – HENCE THEIR POPULAR NAME. THEY HAD THE FACE VALUE OF 30 GROSZ, THAT IS, THEY WERE EQUIVALENT TO 1 ZŁOTY, BUT IN REALITY THEIR SILVER CONTENT WAS ONLY EQUIVALENT TO A DOZEN OR SO GROSZ. THE MONOGRAM OF KING JOHN CASIMIR PLACED ON THE TYMFES – ICR (IOANNES CASIMIRUS REX) WAS DECODED AS INITIUM CALAMITATIS REGNI – THE BEGINNING OF THE CALAMITIES UPON THE KINGDOM. ON THE REVERSE THE COINS CARRIED THE INSCRIPTION: DAT PRETIUM SERVATA SALUS: POTIRQUE METALLO EST (THE VALUE OF THIS MONEY BRINGS SALVATION TO THE FATHERLAND, WHICH IS MORE PRECIOUS THAN THE METAL). THIS DID NOT INSPIRE TRUST AMONG THE PUBLIC, WHICH SAW THE VALUE OF COINS AS STRICTLY ASSOCIATED WITH THE ORE CONTENT. IN ACCORDANCE WITH COPERNICUS' LAW, THE TYMF COINS AND OTHER DEBASED COINS DROVE THE BETTER COINS (WITH A HIGHER ORE CONTENT) OUT OF CIRCULATION, WHICH CAUSED A SIGNIFICANT INCREASE IN PRICES. AT THE END OF THE 17TH CENTURY IN MAJOR TRANSACTIONS THE PARTIES CONVERTED THE EXISTING MONEY INTO THE VALUE OF THE “GOOD” COINS FROM THE PREVIOUS ISSUES.

LAMENT LUDZI RÓŻNEGO STANU NAD UMARZYM KREDYTEM, XVII W. ZBIORY POLSKIEJ AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI

MOTYW IKONOGRAFICZNY PRZEDSTAWIAJĄCY SYMBOLICZNĄ ŚMIERĆ „KREDYTU” ZACZAŁ ZDOBYWAĆ POPULARNOŚĆ W WIELU KRAJACH EUROPY W XVII W. STANOWIŁ OSTRZEŻENIE DLA NIEUCZCIWYCH DŁUŻNIKÓW I PRZESTROGĘ DLA OSÓB UDZIELAJĄCYCH KREDYTU, ALE POKAZYWAŁ TEŻ NEGATYWNY WPŁYW ZŁEGO STANU GOSPODARKI NA WSZYSTKIE GRUPY SPOŁECZNE.

LAMENTATION OF PEOPLE FROM VARIOUS SOCIAL GROUPS OVER THE DEAD CREDIT, 17TH CENTURY / COLLECTIONS OF THE POLISH ACADEMY OF ARTS AND SCIENCES

THE ICONOGRAPHIC THEME DEPICTING THE SYMBOLIC DEATH OF “CREDIT” STARTED TO GAIN POPULARITY IN MANY COUNTRIES IN EUROPE IN THE 17TH CENTURY. IT SERVED AS A WARNING TO DISHONEST DEBTORS AND AN ADMONISHMENT FOR THE PEOPLE PROVIDING LOANS, BUT ALSO SHOWED THE NEGATIVE IMPACT OF THE POOR CONDITION OF THE ECONOMY ON ALL SOCIAL GROUPS.

➔ SZELĄG (BORATYNKA) / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

W 1659 r. WŁOCH TYTUS BORATINI, DZIERŻAWCA MENNIC KORONNYCH, UZYSKAŁ PRAWO EMITOWANIA MAŁYCH MIEDZIANYCH SZELĄGÓW, ZWANYCH BORATYNKAMI. DO OBIEGU WPROWADZONO NIEZWYKLE DUŻO TYCH MONET, ŁĄCZNIE NIEMAL MILIARD. ICH SIŁA NABYWCZA BYŁA BARDZO NISKA, OD 15% DO NAWET 70% MNIJSZA NIŻ WARTOŚĆ NOMINALNA WYNOŚĄCA 1/3 GROSZA. PŁACĄCY BORATYNKAMI CZĘSTO POSŁUGIWALI SIĘ WORECZKAMI PO 900 CZY 9000 SZTUK – CZYLI O WARTOŚCI, ODPOWIEDNIO, 10 I 100 ZŁOTYCH. DODATKOWO JAKOŚĆ WYKONANIA MONET BYŁA ZŁA, CO UŁATWIAŁO ICH FAŁSZOWANIE NA MASOWĄ SKALĘ. GWAŁTOWNY SPADEK WARTOŚCI PIENIĄDZA WYWOŁAŁ WAHANIA CEN I PŁAC ORAZ DŁUGOTRWAŁY KRZYŻYS FINANSOWY W PAŃSTWIE. BORATYNKI, OBOK TYMFÓW, STAŁY SIĘ SYNONIMAMI ZŁEGO PIENIĄDZA.

SCHILLING / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

IN THE YEAR 1659 THE ITALIAN TITUS BORATINI, WHO WAS LEASING THE CROWN MINTS, OBTAINED THE RIGHT TO ISSUE SMALL COPPER SHILLINGS KNOWN AS BORATYNKI (BORATTINES). GREAT NUMBERS OF THESE COINS WERE INTRODUCED INTO CIRCULATION. THE TOTAL MINTAGE REACHED ALMOST A BILLION PIECES. THEIR PURCHASING POWER WAS VERY LOW, BETWEEN 15 AND 70 PERCENT LOWER THAN THEIR FACE VALUE OF 1/3 OF A GROSZ. PEOPLE PAYING WITH BORATTINES OFTEN USED SACKS OF 900 OR 9,000 PIECES – THAT IS, RESPECTIVELY, 10 AND 100 ZŁOTY. THE QUALITY OF THE COINS WAS ALSO VERY BAD, WHICH ENABLED THEIR MASS COUNTERFEITING. THE SHARP DECLINE IN THE VALUE OF MONEY RESULTED IN PRICE AND WAGE FLUCTUATIONS AND A PROLONGED FINANCIAL CRISIS IN THE COUNTRY. THE BORATTINES BECAME SYNONYMOUS WITH BAD MONEY ALONGSIDE THE TYMF COINS.

SIŁA NABYWCZA ZŁOTEGO W CZASACH ZYGMUNTA III WAZY

Purchasing power of the złoty in the reign of Sigismund Vasa

GARNIEC GORZAŁKI (OK. 2,5 L) gallon of vodka (approx. 2.5 litres)	6-9 gr
GARNIEC MASŁA (OK. 2,5 L) gallon of butter	90-160 gr
PARA ZWYKŁYCH BUTÓW pair of normal shoes	15-80 gr
ROBOTNIK / DZIENNE labourer / per day	3-5 gr
STRAŻNIK NOCNY / KWARTALNIE night guard / per quarter	ok. 550 gr

SIŁA NABYWCZA ZŁOTEGO W CZASACH JANA KAZIMIERZA

Purchasing power of the złoty in the reign of John Casimir

60 SZTUK JAJ 60 eggs	15-25 gr
PISARZ MIEJSKI / town scribe / per week	150-240 gr

MAPA RZECZYPOSPOLITEJ z XVIII w. / ZBIORY BIBLIOTEKI NARODOWEJ

MAP OF THE POLISH-LITHUANIAN COMMONWEALTH FROM THE 18TH CENTURY.
COLLECTION OF THE NATIONAL LIBRARY

Żłoty w okresie reform XVIII WIEK

Polska w XVIII w. nie była podmiotem polityki międzynarodowej, lecz jej przedmiotem. Jednak o ile czasy saskie były okresem stagnacji, o tyle czasy stanisławowskie, czyli panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego, charakteryzowały się intensywnym rozwojem i poszukiwaniem sposobów przezwyciężenia zacofania. Wyludnienie kraju skłaniało część posiadaczy ziemskich do zamiany pańszczyzny na czynsz, co ożywiło gospodarkę towarowo-pieniężną. Zmieniał się sposób gospodarowania na roli, pojawiały się nowe gatunki roślin: lucerna i koniczyna, rzepa, brukiew, ziemniaki. Równocześnie w dobrach magnackich powstały pierwsze manufaktury – huty szkła, wytwórnie fajansu, zakłady sukiennicze. Obok rodzimego piwa i importowanych z Węgier win pojawiły się sprowadzane z Nowego Świata kawa, herbata i czekolada. Był to również czas rodzącej się refleksji nad ustrojem i gospodarką Rzeczypospolitej. Wśród części elity rosła świadomość, że konieczne są reformy. Polska włączyła się w ogólnoeuropejski nurt poszukiwań nowych rozwiązań administracyjnych, gospodarczych, sądowych. Początek panowania Stanisława Augusta wiąże się z powołaniem Komisji Skarbowych dla Korony i Litwy, które przejęły i zrationalizowały zarządzanie dobrami królewskimi. W miastach powstawały komisje dobrego porządku, które sukcesywnie porządkowały miejską zabudowę, zlecały brukowanie ulic, organizowały szpitalnictwo i wymuszały złagodzenie rygorów cechowych.

W wyniku pierwszego rozbioru Rzeczypospolita utraciła na rzecz sąsiednich państw około 30 proc. terytorium i około 35 proc. ludności. Jednak okres po 1772 r. to czas wzmożonego rozwoju gospodarczego.

BIRTH OF THE ŻŁOTY – THE 18TH CENTURY

In the 18th century, Poland was merely the subject of international politics, and no longer its active participant. However, while the times of the Saxon rulers were a period of stagnation, the Stanisławian era, i.e. the reign of King Stanisław August Poniatowski, was characterized by intensive development and the search for ways to overcome the economic backwardness. The depopulation of the country prompted some of the landowners to replace serfdom with money rent, which revived the commodity and money economy. There were also changes in the way farms were managed, and new species of plants appeared: the alfalfa, clover, turnip, swede, and potatoes.

At the same time, the first manufactories were created in the estates of the magnates – glassworks, faience factories, and cloth factories. Goods brought from the New World, such as coffee, tea and chocolate, appeared alongside home-brewed beer and imported wines from Hungary. This was also a time of growing reflection on the political system and economy of the Polish-Lithuanian Commonwealth. There was a growing awareness among some of the elites that reforms were necessary. Poland joined the pan-European search for new administrative, economic and judicial solutions. The beginning of the reign of Stanisław August was associated with the establishment of Treasury Commissions for the Crown of Poland and for Lithuania. They took over and rationalized the management of royal estates. In the cities, good order committees were created, which gradually introduced order into the urban development, commissioned the paving of streets, organized hospitals and enforced the easing of trade guild restrictions.

Było to skutkiem wzmocnienia władzy centralnej. Powołano Radę Nieustającą – rząd, który nadzorował władze wykonawcze, usprawniał funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości, prowadził – po raz pierwszy w dziejach Polski – politykę gospodarczą. Rada ujednoliciła taryfy celne i wprowadziła jednolite dla całego kraju podymne (podatek pobierany od każdego domu). Z inicjatywy władcy w dobrach królewskich uruchamiano manufaktury, w których produkowano sukno, dywany, pasy, kapelusze, igły, koronki, pończochy – dotychczas sprowadzane z zagranicy. Za przykładem króla zarówno w dobrach magnackich (m.in. w Nieświerz, Nalibokach, Niemirów i Buczaczu), jak i w miastach (w Warszawie, Krakowie i Poznaniu) powstawały nowe zakłady. Komisja Górnicza w Zagłębiu Staropolskim zwiększyła eksploatację kopalni – uruchomiła m.in. wydobycie rud miedzi.

As a result of the first partition, the Polish-Lithuanian Commonwealth lost approximately 30 percent of its territory and about 35 percent of its population to neighbouring states. However, the period after 1772 was a time of intense economic development. This was the result of the strengthening of the central authorities. A government, known as the Permanent Council (Rada Nieustająca), was established. It oversaw the executive authorities, streamlined the functioning of the judicial system, and – for the first time in the history of Poland – conducted an economic policy. The Permanent Council unified the customs tariffs and introduced a uniform hearth tax for the entire country (tax charged on each house). At the initiative of the king, manufactories were launched in the royal estates. These plants produced cloths, carpets, belts, hats, needles, laces and stockings – goods previously imported from abroad. Following the king's example, new plants were also established in the estates of the magnates (including in Nieśwież, Naliboki, Niemirów and Buczaczu) as well as in the cities (in Warsaw, Kraków and Poznań). The Mining Commission in the Old-Polish Basin (Zagłębie Staropolskie) increased the extraction of minerals – among other things, it launched the mining of copper ore.

**3 DUKATY Z PORTRETEM KRÓLA STANISŁAWA AUGUSTA PONIATOWSKIEGO
ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO**

**3 DUCATS WITH THE PORTRAIT OF KING STANISŁAW AUGUST PONIATOWSKI
COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI**

WIDOK WARSZAWY OD STRONY PRAGI / ZBIORY ZAMKU KRÓLEWSKIEGO W WARSZAWIE

PRZEMIANY ZACHODZĄCE W POLSCĘ W DRUGIEJ POŁOWIE XVIII W. STYMULOWAŁY INTENSYWNY ROZWÓJ MIASTA, KTÓRE STAŁO SIĘ FAKTYCZNĄ STOLICĄ KRAJU. W CZASIE PANOWANIA STANISŁAWA AUGUSTA LICZBA MIESZKAŃCÓW WARSZAWY WZROSŁA PONADTRZYKROTNIE – Z 30 TYS. DO 100 TYS. KRÓL PRZEBUDOWAŁ ZAMEK I ŁAZIENKI, W MIEŚCIE POWSTAŁY NOWE SIEDZIBY MAGNACKIE, INSTYTUCJE RZĄDOWE I OBIEKTY UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ (TEATR NARODOWY, BIBLIOTEKA ZAŁUSKICH, PAŁAC RZECZYPOSPOLITEJ, PARKI), ZAKŁADY SUKIENNICZE, FABRYKA POWOZÓW I LICZNE WARSZTATY RZEMIEŚLNICZE ORAZ SIEDZIBY FIRM HANDLOWYCH. OPRÓCZ PRZEDSIĘBIORCÓW, KUPCÓW, SŁUŻBY I RZEMIEŚLNIKÓW POJAWIŁA SIĘ – CORAZ LICZNIJSZA – GRUPA URZĘDNIKÓW I PRZEDSTAWICIELI WOLNYCH ZAWODÓW. WARSZAWA ROZRZASTAŁA SIĘ, POWSTAWAŁY NOWE DZIELNICE.

VIEW OF WARSAW FROM PRAGA DISTRICT / COLLECTION OF THE ROYAL CASTLE IN WARSAW

THE CHANGES TAKING PLACE IN POLAND IN THE SECOND HALF OF THE 18TH CENTURY WERE STIMULATING THE RAPID DEVELOPMENT OF THE CITY, WHICH BECAME THE COUNTRY'S DE FACTO CAPITAL. DURING THE REIGN OF STANISŁAW AUGUST, THE NUMBER OF WARSAW'S INHABITANTS MORE THAN TRIPLED – FROM 30,000 TO 100,000. THE KING REBUILT THE ROYAL CASTLE AND ŁAZIENKI PARK. NEW INVESTMENTS IN THE CITY INCLUDED THE PALACES OF THE MAGNATES, THE HEADQUARTERS OF GOVERNMENT AGENCIES AND PUBLIC UTILITY BUILDINGS (THE NATIONAL THEATRE, ZAŁUSKI LIBRARY, THE PALACE OF THE COMMONWEALTH, PARKS), CLOTH FACTORIES, A CART AND CARRIAGE FACTORY AS WELL AS NUMEROUS CRAFT WORKSHOPS AND OFFICES OF TRADING COMPANIES. IN ADDITION TO BUSINESSMEN, MERCHANTS, SERVICE WORKERS AND CRAFTSMEN, AN INCREASINGLY NUMEROUS GROUP OF PUBLIC OFFICIALS AND PROFESSIONALS ALSO EMERGED. WARSAW WAS EXPANDING AND NEW DISTRICTS WERE ESTABLISHED.

JOSEF GRASSI, PORTRET ANTONIEGO PROTĄZEGO POTOCKIEGO / ZBIORY MUZEUM PAŁACU W WILANOWIE

WYRAZEM OŻYWIENIA GOSPODARCZEGO W OKRESIE STANISŁAWOWSKIM BYŁ ROZWÓJ DOMÓW BANKOWYCH. USTAWA WEKSŁOWA Z 1774 R. UŁATWIŁA TRANSAKcje KREDYTOWE I ZWIĘKSZYŁA ICH BEZPIECZEŃSTWO. CENTRUM BANKIERSTWA STANOWIŁA WARSZAWA, GDZIE DZIAŁALI M.IN.: PIOTR FERGUSSON TEPPER, KAROL SCHULTZ, PIOTR BLANK, ANDRZEJ KAPOSTAS I ANTONI PROTĄZY POTOCKI – PIERWSZY BANKIER WYWODZĄCY SIĘ ZE SZLACHTY. ZACIĄGALI W NICH POŻYCZKI ZARÓWNO PRZEDSIĘBIORCY, JAK I WŁAŚCICIELE ZIEMSCY, A TAKŻE SKARB PAŃSTWA I KRÓL. PO KLĘSCIE POSTANIA KOŚCIUSZKOWSKIEGO WIĘKSZOŚĆ DOMÓW BANKOWYCH UPADŁA.

JOSEF GRASSI, PORTRAIT OF ANTONI PROTĄZY POTOCKI / COLLECTION OF THE NATIONAL MUSEUM IN WARSAW – THE PALACE IN WILANÓW

THE DEVELOPMENT OF BANKING HOUSES WAS AN EXPRESSION OF THE DYNAMIC ECONOMIC GROWTH DURING THE STANISLAVIAN PERIOD. THE ACT ON PROMISSORY NOTES OF 1774 MADE CREDIT TRANSACTIONS EASIER AND INCREASED THEIR SAFETY. BANKING ACTIVITY WAS CENTRED IN WARSAW, WHERE BANKERS SUCH AS PIOTR FERGUSSON TEPPER, KAROL SCHULTZ, PIOTR BLANK, ANDRZEJ KAPOSTAS AND ANTONI PROTĄZY POTOCKI WERE ACTIVE. THE LATTER WAS THE FIRST BANKER COMING FROM THE NOBILITY. THESE BANKING HOUSES PROVIDED LOANS TO BUSINESSMEN AND LANDOWNERS, AS WELL AS THE STATE TREASURY AND THE KING. AFTER THE FALL OF THE KOŚCIUSZKO UPRISING, MOST OF THE BANKING HOUSES COLLAPSED.

„PLANTA UŁOŻENIA BANKU NARODOWEGO”, 1790
ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

W TRAKCIE OBRAD SEJMU WIELKIEGO (1788–1792) WARSZAWSKI BANKIER JĘDRZEJ KAPOSTAS OPRACOWAŁ I PRZEDSTAWIŁ SEJMOWI PROJEKT UTWORZENIA BANKU CENTRALNEGO. BANK MIAŁ MIEĆ PRAWO DRUKU PAPIEROWYCH ASYGNAT (BILETÓW), KTÓRYCH ZABEZPIECZENIEM BYŁBY MAJĄTEK PAŃSTWOWY.

“PLANTA UŁOŻENIA PROJEKTU BANKU NARODOWEGO” (PLANS FOR THE ESTABLISHMENT OF A NATIONAL BANK), 1790 / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

DURING THE SESSIONS OF THE GREAT SEJM (1788-1792) THE WARSAW-BASED BANKER JĘDRZEJ KAPOSTAS DEVELOPED AND PRESENTED BEFORE THE SEJM A PROJECT FOR THE ESTABLISHMENT OF A CENTRAL BANK IN POLAND. THE BANK WAS SUPPOSED TO HAVE THE RIGHT TO PRINT PAPER ASSIGNATS (NOTES), WHOSE VALUE WOULD BE SECURED BY THE STATE TREASURY.

MEDAL WYBITY NA OTWARCIE MENNICY WARSZAWSKIEJ, 1766 / ZBIORY MUZEUM NARODOWEGO W WARSZAWIE

W 1765 r. KRÓL STANISŁAW AUGUST PONIATOWSKI POWOŁAŁ KOMISJĘ MENNICZĄ, KTÓRA WE WSPÓŁPRACY Z SEJMOVĄ KOMISJĄ SKARBOWĄ MIAŁA PRZYGOTOWAĆ ZAŁOŻENIA POLITYKI MONETARNEJ I ZORGANIZOWAĆ PRODUKCJĘ PIENIĄDZA. W CIĄGU NIESPEŁNA ROKU ZOSTAŁ WPROWADZONY NOWY SYSTEM MONETARNY, KRÓL NABYŁ W WARSZAWIE NIERUCHOMOŚĆ PRZY UL. BIELAŃSKIEJ Z PRZEZNACZENIEM NA MENNICĘ, SPROWADZONO SPECJALISTÓW, ZAKUPIONO URZĄDZENIA I MATERIAŁ DO PRODUKCJI MONET. W LUTYM 1766 R., PO KILKUDZIESIĘCIOLETNIEJ PRZERWIE, WZNOWIONO EMISJĘ POLSKIEGO PIENIĄDZA. ZAPROJEKTOWANY PRZEZ JANA FILIPA HOLZHAUSERA MEDAL NOSI NAPIS: „PRAWA SZTUKI, DOSTATKI JUŻ W KWITNĄCYM STANIE PRZEZ AUGUSTA DO KRAJU POWRÓCĄ STARANIE”.

MEDAL ISSUED ON THE OCCASION OF THE OPENING OF THE WARSAW MINT, 1766 / COLLECTION OF THE NATIONAL MUSEUM IN WARSAW

IN 1765 KING STANISŁAW AUGUST PONIATOWSKI ESTABLISHED THE MINTING COMMITTEE, WHICH WAS SUPPOSED TO PREPARE THE GUIDELINES FOR THE MONETARY POLICY AND ORGANIZE THE PRODUCTION OF MONEY IN COOPERATION WITH THE PARLIAMENTARY TREASURY COMMISSION. IN LESS THAN A YEAR A NEW MONETARY SYSTEM WAS INTRODUCED. THE KING ACQUIRED A PROPERTY IN WARSAW AT BIELAŃSKA STREET INTENDED FOR THE HEADQUARTERS OF THE MINT. EXPERTS WERE BROUGHT TO THE CITY AND THE NECESSARY EQUIPMENT AND MATERIALS FOR THE MANUFACTURE OF COINS WERE PURCHASED. IN FEBRUARY 1766, AFTER A BREAK THAT LASTED SEVERAL DECADES, THE ISSUANCE OF THE POLISH CURRENCY WAS RESUMED. THE MEDAL DESIGNED BY JAN FILIP HOLZHAUSER CARRIES THE INSCRIPTION: “PRAWA, SZTUKI, DOSTATKI JUŻ W KWITNĄCYM STANIE PRZEZ AUGUSTA DO KRAJU POWRÓCĄ STARANIE (THE LAWS, ARTS, WEALTH, WILL RETURN TO THE COUNTRY IN A FLOURISHING CONDITION THROUGH THE EFFORTS OF KING AUGUST)”.

TALAR – MONETA PRÓBNA, 1771 / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

POD KONIEC LAT SZEŚĆDZIESIĄTYCH XVIII W. ZAMKNIĘTO MENNICE W GDAŃSKU, TORUNIU I ELBLĄGU, A W 1771 R. MENNICA WARSZAWSKA STAŁA SIĘ PRYWATNYM PRZEDSIĘBIORSTWEM KRÓLA STANISŁAWA AUGUSTA PONIATOWSKIEGO. ZASTĘPCA DYREKTORA WARSZAWSKIEJ MENNICY, AUGUST MOSZYŃSKI, PRZEDSTAWIŁ KOMISJI MENNICZEJ PLAN BICIA MONET Z CZYSTEGO SREBRA. KRÓL POLECIŁ PRZYGOTOWANIE PROJEKTÓW MONET NADWORNEMU MEDALIEROWI JANOWI HOLZHAUSEROWI, KTÓRY STWORZYŁ SERIĘ MONET Z SYMBOLICZNYMI PRZEDSTAWIENIAMI (SALAMANDRA, WAGA, RAMIĘ Z KAMIENIEM PROBIERCZYM, PIEC HUTNICZY) ORAZ ŁACIŃSKIMI SENTENCJAMI DOTYCZĄCYMI DOBREJ MONETY. NA MONECIE WAGA I ŁACIŃSKA SENTENCJA – DA IUSTI PRETIUM (DAJE SPRAWIEDLIWĄ CENĘ).

THALER – TRIAL COIN, 1771 / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

AT THE END OF THE 1760S, THE MINTS IN GDAŃSK, TORUŃ AND ELBLĄG WERE SHUT DOWN AND IN 1771 THE WARSAW MINT BECAME A PRIVATE COMPANY SUBORDINATED TO KING STANISŁAW AUGUST PONIATOWSKI. THE DEPUTY DIRECTOR OF THE WARSAW MINT, AUGUST MOSZYŃSKI, PRESENTED A PLAN FOR THE PRODUCTION OF COINS FROM PURE SILVER TO THE MINTING COMMITTEE. THE KING ORDERED THE PREPARATION OF COIN DESIGNS TO HIS MAIN MEDAL MAKER JAN HOLZHAUSER, WHO CREATED A SERIES OF COINS WITH SYMBOLIC REPRESENTATIONS (A SALAMANDER, SCALES, AN ARM WITH A TOUCHSTONE, FOUNDRY FURNACE) AND LATIN MAXIMS CONCERNING GOOD COINS. THIS COIN CARRIES THE INDICATION OF ITS WEIGHT AND THE LATIN MAXIM – DAT IUSTI PRETIUM (IT GIVES A FAIR PRICE).

TADEUSZ KOŚCIUSZKO (1746–1817) / BIBLIOTEKA NARODOWA

W MARCU 1794 R. WYBUCHŁO POWSTANIE KOŚCIUSZKOWSKIE. RZĄD POWSTAŃCZY, CZYLI RADA NAJWYŻSZA NARODOWA, W CELU SFINANSOWANIA DZIAŁAŃ ZBROJNYCH WYEMITOWAŁ PIERWSZE W HISTORII POLSKI PIENIĄDZE PAPIEROWE. KOMISJA SKARBOWA PRZEJĘŁA OD KRÓLA ZARZĄD NAD MENNICĄ WARSZAWSKĄ, A W CZERWCU ROZPOCZĘTO EMISJĘ MONET. PO RAZ PIERWSZY NA POLSKIEJ WALUCIE POJAWIŁY SIĘ NOMINAŁY W ZŁOTYCH.

TADEUSZ KOŚCIUSZKO (1746–1817) / NATIONAL LIBRARY

THE KOŚCIUSZKO UPRISING BROKE OUT IN MARCH 1794. IN ORDER TO FINANCE THE MILITARY OPERATIONS, THE INSURRECTIONARY GOVERNMENT, I.E. THE SUPREME NATIONAL COUNCIL, ISSUED THE FIRST PAPER MONEY IN THE HISTORY OF POLAND. THE TREASURY COMMISSION TOOK OVER THE MANAGEMENT OF THE WARSAW MINT FROM THE KING AND THE ISSUE OF COINS BEGAN IN JUNE. FACE VALUES EXPRESSED IN THE ZŁOTY APPEARED ON THE POLISH CURRENCY FOR THE FIRST TIME.

POWSTAŃCZY TALAR – 6 zł z 1795 r.
ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

W MAJU 1794 R. TADEUSZ KOŚCIUSZKO WYDAŁ POLECENIE DUCHOWIENSTWU WSZYSTKICH OBRZĄDKÓW, BY PRZEKAZAŁO MENNICY WARSZAWSKIEJ SREBRO I ZŁOTO ZE SWOICH ZASOBÓW. RÓWNIEŻ KRÓL OFIAROWAŁ NA RZECZ SKARBU SREBRA STOŁOWE I PEWNĄ LICZBĘ MEDALI. MENNICA PODWOIŁA PRODUKCJĘ MONET. MONETY EMITOWANE ZAWIERAŁY MNIEJ SREBRA, DZIĘKI CZEMU ZAHAMOWANO ICH ODPIŁYW Z KRAJU.

INSURRECTIONARY THALER – 6 zł OF 1795
COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

IN MAY 1794 TADEUSZ KOŚCIUSZKO ORDERED THE CLERGY OF ALL DENOMINATIONS TO TRANSFER THE SILVER AND GOLD FROM THEIR RESOURCES TO THE WARSAW MINT. THE KING ALSO OFFERED SILVERWARE AND A NUMBER OF MEDALS TO THE TREASURY. THE MINT DOUBLED THE PRODUCTION OF COINS. THE COINS MINTED CONTAINED LESS SILVER, AS A RESULT OF WHICH THEIR OUTFLOW FROM THE COUNTRY WAS STOPPED.

BILETY SKARBOWE Z OKRESU INSUREKCYI KOŚCIUSZKOWSKIEJ / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

PIERWSZE POLSKIE BANKNOTY ZOSTAŁY WPROWADZONE DO OBIĘGU W SIERPNIU 1794 R. JAKO BILETY SKARBOWE I BILETY ZDAWKOWE (O BARDZO MAŁYCH NOMINAŁACH). ZOSTAŁY WYEMITOWANE PRZEZ DYREKCJĘ BILETÓW SKARBOWYCH. AUTOR PROJEKTU, JĘDRZEJ KAPOSTAS, ZAWARŁ W NIM AKTUALNY PRZEKAZ POLITYCZNY. GODŁA POLSKI (ORZEŁ BIAŁY) I LITWY (POGOŃ) ROZDZIELA KOMPOZYCJA, W KTÓREJ UMIESZCZONO MUR, SYMBOLIZUJĄCY OBRONĘ KRAJU, ORAZ PIKI I PRZEKUTE NA SZTORC KOSY, A TAKŻE PIORUNY OZNACZAJĄCE SIŁĘ. KOMPOZYCJĘ TĘ WIEŃCZY OSADZONA NA ŁASCIE CZAPKA FRYGIIJSKA – SYMBOL REWOLUCYI SPOŁECZNEJ, POD NIĄ WIENIEC Z WAWRZYNU – SYMBOL TRYUMFU. KAŻDY BANKNOT BYŁ OPATRONY SUCHĄ PIECZĘCIĄ Z CREDO INSUREKCYI – WOLNOŚĆ, CAŁOŚĆ, NIEPODLEGŁOŚĆ. EMITOWANO BANKNOTY O NOMINALE 5, 10, 25, 50, 100, 500, 1000 ŻŁ. MIAŁY PODOBNĄ WIELKOŚĆ I PRZY WPROWADZANIU DO OBIĘGU ZSZYWANO JE PO 500 SZTUK. Z KOLEI BILETY ZDAWKOWE MIAŁY NOMINAŁY: 5 GR, 10 GR I 1 ŻŁ. DO KOŃCA POWSTANIA, TJ. DO ZAJĘCIA WARSZAWY PRZEZ ROSJAN W LISTOPADZIE 1794 R., RZĄD POWSTAŃCZY WYEMITOWAŁ BANKNOTY O WARTOŚCI 10,9 MLN ŻŁ.

TREASURY NOTES FROM THE DAYS OF THE KOŚCIUSKO UPRISING / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

THE FIRST POLISH BANKNOTES WERE INTRODUCED IN AUGUST 1794 AS TREASURY NOTES AND FRACTIONAL NOTES (WITH VERY LOW FACE VALUES). THEY WERE ISSUED BY THE BOARD OF TREASURY NOTES. THE DESIGNER OF THE BANKNOTES, JĘDRZEJ KAPOSTAS, INCLUDED TIMELY POLITICAL MESSAGES IN THEIR DESIGN. THE COATS-OF-ARMS OF POLAND (WHITE EAGLE) AND LITHUANIA (THE PURSUER) ARE SEPARATED BY A COMPOSITION INCLUDING A WALL, SYMBOLIZING THE DEFENCE OF THE COUNTRY, PIKES AND SCYTHES WITH BLADES FACING UPRIGHT, AS WELL AS LIGHTNING BOLTS INDICATING STRENGTH. THIS COMPOSITION IS TOPPED OFF WITH A PHRYGIAN CAP ON A CANE – A SYMBOL OF SOCIAL REVOLUTION. BENEATH IT THERE IS A LAUREL WREATH – A SYMBOL OF TRIUMPH. EACH BANKNOTE BEARS A DRY STAMP WITH THE INSURRECTIONARY CREED – FREEDOM, INTEGRITY, INDEPENDENCE. BANKNOTES WITH FACE VALUES OF 5, 10, 25, 50, 100, 500 AND 1000 ŻŁ WERE ISSUED. THEY ALL HAD A SIMILAR SIZE AND WERE SEWN TOGETHER IN PACKS OF 500 PIECES UPON INTRODUCTION INTO CIRCULATION. MEANWHILE, THE FRACTIONAL NOTES HAD THE FACE VALUES OF 5 GR, 10 GR AND 1 ŻŁ. BY THE TIME THE UPRISING HAD ENDED, I.E. BY THE TIME THE RUSSIANS HAD TAKEN CONTROL OF WARSAW IN NOVEMBER 1794, THE INSURRECTIONARY GOVERNMENT HAD ISSUED BANKNOTES WITH A VALUE OF 10.9 MILLION ŻŁOTY.

SIŁA ZŁOTEGO W CZASACH STANISŁAWA AUGUSTA PONIATOWSKIEGO

*Purchasing power of the złoty in the reign of
Stanisław August Poniatowski*

60 SZT. JAJ <i>60 eggs</i>	2 zł
0,5 KG CUKRU <i>0.5 kg of sugar</i>	3 zł
CZAPKA ZWYKŁA (SUKIENNA) <i>normal cap (made of cloth)</i>	10 zł
GARNIEC GORZAŁKI (OK. 4 L) <i>gallon of vodka (approx. 4 litres)</i>	6 zł
WYŻYWIENIE STUDENTA (W BURSIE) <i>student's board (in academic dormitory)</i>	500 zł
TRĘBACZ MIEJSKI / TYGODNIOWO <i>town trumpeter / per week</i>	6 zł
MURARZ / DZIENNE <i>bricklayer / per day</i>	1 zł
PISARZ MIEJSKI / TYGODNIOWO <i>town scribe / per week</i>	16 zł
REKTOR UNIwersYTETU / ROCZNIE <i>Rector of the University / per year</i>	4 000 zł
PROFESOR UNIwersYTETU / ROCZNIE <i>lecturer at the University / per year</i>	2 000 zł

MAPA POGLĄDOWA KRÓLESTWA POLSKIEGO

uleżona przez
JANIEŁĘ Z LASKIENSKICH WÓJCICKĄ

Wydawnictwo „Intencja” i „Budynek” (S. SCAFARIEWICZ)
WARSZAWA

1885 r.

Chromolitografia w Górnolódzkiej

Skala 1:100 000

Legenda

Linia żelazna	Linia kolejowa	Linia wodna	Linia rzeczna
Linia dróg	Linia szosowa	Linia drożowa	Linia leśna
Linia graniczna	Linia państwowa	Linia miejska	Linia wsi
Linia wsi	Linia wsi	Linia wsi	Linia wsi

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

Wskazówki

MAPA POGLĄDOWA KRÓLESTWA POLSKIEGO, 1885. / ZBIORY BIBLIOTEKI NARODOWEJ

MAP OF THE KINGDOM OF POLAND, 1885. / COLLECTION OF THE NATIONAL LIBRARY

Złoty pieniądzem obiegowym

XIX WIEK

Złoty polski był jednostką pieniężną Królestwa Polskiego w okresie jego autonomii w latach 1815–1830. Królestwo Polskie powstało w 1815 r. na mocy postanowień kongresu wiedeńskiego. Połączone unią personalną z Rosją, miało znaczną niezależność, przede wszystkim konstytucję, która gwarantowała bicie własnej monety. Aleksander I – car, a jednocześnie król polski – starał się prowadzić dość liberalną politykę, dzięki której już w 1816 r. otwarto mennicę warszawską. W tym samym roku, 19 listopada, car zaaprobował utworzenie w Warszawie publicznego uniwersytetu pod nazwą Królewski Uniwersytet Warszawski.

W Królestwie Polskim w obiegu był też pieniądz papierowy, emitowany przez Bank Polski, utworzony dzięki staraniom księcia Ksawerego Druckiego-Lubeckiego. Bank Polski rozpoczął działalność 6 maja 1828 r. i był pierwszym polskim bankiem emisyjnym. Pełnił też funkcję banku państwa i banku kredytowego, który wspierał rozbudowę dróg i rozwój przemysłu.

Powstanie listopadowe było jedynym okresem XIX w., gdy całkowicie niezależnie emitowano polski pieniądz. Po wybuchu powstania w listopadzie 1830 r. i detronizacji cara w styczniu następnego roku mennica warszawska już w marcu 1831 r. rozpoczęła bicie monet z Orłem Białym i Pogonią litewską na awersie. W lipcu Bank Polski wprowadził do obiegu bilety o nominale

THE ZŁOTY AS CIRCULATION MONEY – THE 19TH CENTURY

The Polish złoty was the monetary unit of the Kingdom of Poland in the period of its autonomy in the years 1815-1830. The Kingdom of Poland was established in 1815 pursuant to the provisions of the Congress of Vienna. That state, connected by personal union with the Russian Empire, enjoyed considerable autonomy, and above all, had a constitution which guaranteed the right to mint its own coins. Tsar Alexander I, who was at the same time the King of Poland, attempted to conduct a fairly liberal policy, as a result of which the Warsaw Mint was opened as early as 1816. On 19 November of the same year, the Tsar approved the establishment of a public university in Warsaw under the name of the Royal University of Warsaw.

In the Kingdom of Poland, there was also paper money in circulation. It was issued by Bank Polski (Bank of Poland), which was created due to the efforts of Prince Ksawery Drucki-Lubecki. Bank Polski launched its operations on 6 May 1828, and was the first Polish bank of issue. It also served as the state bank and a credit bank which supported the construction of roads and the development of industry.

The November Uprising was the only period in the 19th century when entirely independent issuance of Polish money was conducted. After the outbreak of the uprising in November 1830 and the dethronement of the Tsar in January of the following year, in March 1831 the Warsaw Mint started minting coins with the Polish coat-of-arms (White Eagle)

1 złotego. Jednocześnie bito złote dukaty (wzorowane na dukatach holenderskich), za które planowano zakupić broń na potrzeby powstania.

Po upadku powstania Królestwo Polskie utraciło charakter odrębnego państwa, a co za tym idzie odrębność monetarną. Ze znaków pieniężnych usuwano symbole polskiej autonomii, a do obiegu wprowadzano monety złotowo-rublowe.

Od 1841 r. obowiązującą walutą stał się rubel.

and the Lithuanian coat-of-arms (the Pursuer) on the obverse. In July Bank Polski introduced into circulation banknotes with the face value of 1 złoty. At the same time, the insurrectionary authorities minted gold ducats (modelled on the Dutch ducats), which were meant to be used for the purchase of the weapons needed for the uprising.

After the fall of the uprising, the Kingdom of Poland lost the attributes of a separate state, including the separate monetary system. The symbols of Polish autonomy were removed from the circulation money and the ruble-złoty coins were introduced into circulation. In 1841, the ruble became the official currency in the Kingdom of Poland.

KSIĄŻĘ KSAWERY DRUCKI-LUBECKI (1778–1846) / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

MINISTER SKARBU KRÓLESTWA POLSKIEGO W LATACH 1821–1830. POPIERAŁ FINANSOWANIE PRZEZ PAŃSTWO BUDOWY DRÓG, KOLEI I KANAŁÓW ORAZ ZAKŁADÓW PRZEMYSŁOWYCH. JEGO ZASŁUGĄ BYŁO ZAŁOŻENIE W WARSZAWIE W 1828 R. BANKU POLSKIEGO – PIERWSZEGO BANKU CENTRALNEGO W POLSCE.

PRINCE KSAWERY DRUCKI-LUBECKI (1778–1846) / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

THE MINISTER OF TREASURY OF THE KINGDOM OF POLAND IN THE YEARS 1821–1830. HE SUPPORTED THE STATE FINANCING OF ROADS, RAILWAYS AND CANALS AS WELL AS INDUSTRIAL PLANTS. ONE OF HIS ACHIEVEMENTS WAS THE ESTABLISHMENT OF BANK POLSKI IN WARSAW IN 1828 – THE FIRST CENTRAL BANK IN POLAND.

BANK POLSKI

BUDYNEK BANKU POLSKIEGO / ZBIORY MUZEUM NARODOWEGO W WARSZAWIE

BUDYNEK POWSTAŁ WEDŁUG PROJEKTU ANTONIO CORAZZIEGO, TWÓRCY ZABUDOWY PLACU NAZWANEGO BANKOWYM. W LATACH 1824–1828 POWSTAŁY TAM SIEDZIBY WAŻNYCH INSTYTUCJI FINANSOWYCH KRÓLESTWA POLSKIEGO.

BUILDING OF BANK POLSKI / COLLECTION OF THE NATIONAL MUSEUM IN WARSAW

THE BUILDING WAS DESIGNED BY ANTONIO CORAZZI, THE AUTHOR OF THE PLAN OF ARCHITECTURAL DEVELOPMENT OF PLAC BANKOWY (BANK SQUARE). THE HEADQUARTERS OF IMPORTANT FINANCIAL INSTITUTIONS OF THE KINGDOM OF POLAND WERE ESTABLISHED THERE IN THE YEARS 1824–1828.

25 ZŁOTYCH, 1817 / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

NA AVERSIE MONETY ZNAJDUJE SIĘ WIZERUNEK ALEKSANDRA I ROMANOWA, CARA ROSJI I KRÓLA POLSKI. NA REWERSIE HERB KRÓLESTWA POLSKIEGO – DWUGŁOWY ORZEŁ CARSKI Z UMIESZCZONYM NA PIERSI ORŁEM POLSKIM NA PŁASZCZU GRONOSTAJOWYM. NAPISY SĄ WYŁĄCZNIE W JĘZYKU POLSKIM.

25 ZŁOTY, 1817 / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

THE OBERSE OF THE COIN CARRIES THE IMAGE OF ALEXANDER I, THE TSAR OF RUSSIA AND THE KING OF POLAND. ON THE REVERSE THE COIN DEPICTS THE COAT-OF-ARMS OF THE KINGDOM OF POLAND – IT CONSISTS OF THE TSARIST DOUBLE-HEADED EAGLE AND ON ITS CHEST THERE IS THE POLISH EAGLE ON AN ERMINE COAT. THE INSCRIPTIONS ARE EXECUTED EXCLUSIVELY IN POLISH.

BILET KASOWY
5 ZŁOTYCH, 1824
ZBIORY NARODOWEGO
BANKU POLSKIEGO

W LATACH 1828–1830 BANK POLSKI WPROWADZAŁ DO OBIEGU ZŁOTWE BILETY KASOWE WYDRUKOWANE NA ZLECENIE SKARBU KRÓLESTWA POLSKIEGO W 1824 R. BILETY BYŁY PODPISYWANE RĘCZNIE, ATRAMENTEM, PRZEZ UPOWAŻNIONYCH KONTROLERÓW.

CASH NOTE 5 ZŁOTY, 1824
COLLECTION OF NARODOWY
BANK POLSKI

IN THE YEARS 1828–1830 BANK POLSKI INTRODUCED INTO CIRCULATION CASH NOTES PRINTED IN 1824 AT THE REQUEST OF THE TREASURY OF THE KINGDOM OF POLAND. THE NOTES WERE SIGNED MANUALLY BY THE AUTHORIZED CONTROLLERS, WHO WERE USING INK.

OKŁADKA TECZKI Z PROJEKTAMI BANKNOTÓW / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

BANK POLSKI MIAŁ PRAWO EMISJI BANKNOTÓW, KTÓRE BYŁY W PEŁNI WYMIENIALNE NA MONETY KRUSZCOWE. DBANO O WYSOKĄ JAKOŚĆ GRAFICZNĄ ZNAKÓW PIENIĘŻNYCH. GŁÓWNYM PROJEKTANTEM I RYTOWNIKIEM W BANKU POLSKIM BYŁ JAN SALOMON MINHEIMER (1808–1879). JEJEGO DZIEŁEM SĄ LICZNE PROJEKTY BANKNOTÓW I PIECZĘCI SKARBOWYCH.

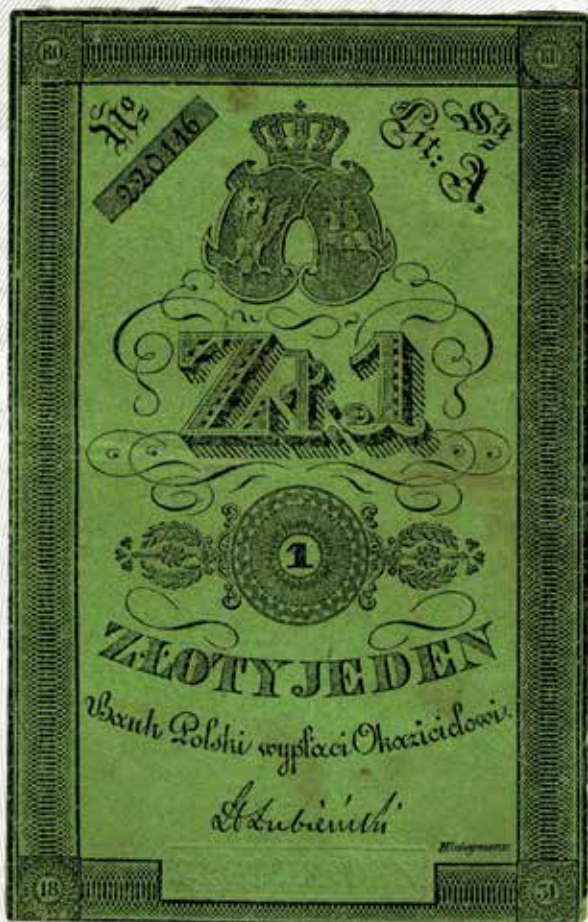
COVER OF A FOLDER WITH BANKNOTE DESIGNS / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

BANK POLSKI HAD THE RIGHT TO ISSUE BANKNOTES, WHICH WERE FULLY CONVERTIBLE INTO BULLION COINS. THE ISSUER PLACED GREAT EMPHASIS ON THE HIGH QUALITY OF THE BANKNOTES' GRAPHIC DESIGN. THE MAIN DESIGNER AND ENGRAVER AT BANK POLSKI WAS JAN SALOMON MINHEIMER (1808–1879). HIS WORKS INCLUDE NUMEROUS DESIGNS OF BANKNOTES AND TREASURY SEALS.

PROJEKT BANKNOTU
50 ŻŁOTYCH, J.S.
MINHEIMER, 1830 ZBIORY
NARODOWEGO BANKU
POLSKIEGO

DESIGN OF THE 50 ŻŁOTY
BANKNOTE, J.S. MINHEIMER,
1830 / COLLECTION OF
NARODOWY BANK POLSKI

1 ZŁOTY, 1831 / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

Z POWODU BRAKU KRUSZCÓW BANK POLSKI EMITOWAŁ BANKNOTY O NOMINALE 1 ZŁOTEGO, Z HERBAMI POLSKI (ORZEŁ BIAŁY) I LITWY (POGOŃ), ZWIEŃCZONYMI POLSKĄ KORONĄ. BANKNOTY TE BYŁY W OBIĘGU OD 1 SIERPNI 1831 R. DO 1 CZERWCA 1832 R. JEDNOZŁOTÓWKĘ NAZYWANO POTOCZNIE „MINHEJMERÓWKĄ” OD NAZWISKA PROJEKTANTA J.S. MINHEYMERA. PO UPADKU POWSTANIA, NA MOCY DECYZJI CARA MIKOŁAJA I BANKNOTY TE – UZNANE ZA „REWOLUCYJNE” – USUNIĘTO Z OBIĘGU I SPALONO.

1 ZŁOTY, 1831 / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

DUE TO THE ABSENCE OF METALLIC BULLION, BANK POLSKI ISSUED BANKNOTES WITH THE FACE VALUE OF 1 ZŁOTY, WITH THE COATS-OF-ARMS OF POLAND (WHITE EAGLE) AND LITHUANIA (PURSUER), TOPPED WITH A POLISH CROWN. THESE BANKNOTES WERE IN CIRCULATION FROM 1 AUGUST 1831 UNTIL 1 JUNE 1832. THE 1 ZŁOTY BANKNOTE WAS COMMONLY KNOWN AS THE “MINHEIMER” FROM THE SURNAME OF THE DESIGNER J.S. MINHEIMER. AFTER THE FALL OF THE UPRISING, PURSUANT TO A DECISION OF TSAR NICHOLAS I, THESE BANKNOTES – DEEMED “REVOLUTIONARY” – WERE REMOVED FROM CIRCULATION AND BURNED.

→ 5 ŻŁOTYCH POLSKICH, 1831 /
ZBIORY NARODOWEGO BANKU
POLSKIEGO

NA AWERSIE MONET Z OKRESU
POWSTANIA LISTOPADOWEGO
ZNALAZŁ SIĘ NOWY HERB
KRÓLESTWA POLSKIEGO.
TWORZYŁY GO POLSKI
ORZEŁ BIAŁY I LITEWSKA
POGOŃ, UMIESZCZONE
NA DWUDZIELNEJ TARCZY
ZWIEŃCZONEJ KORONĄ.
NA OBRZEŻACH MONET
PIĘCIOŻŁOTOWYCH
UMIESZCZONO NAPIS: BOŻE
ZBAW POLSKĘ.

→ 5 POLISH ŻŁOTY, 1831 /
COLLECTION OF NARODOWY BANK
POLSKI

THE OBERSE OF COINS FROM THE
TIME OF THE NOVEMBER UPRISING
CARRIES THE NEW COAT-OF-ARMS
OF THE KINGDOM OF POLAND. IT
CONSISTED OF THE POLISH WHITE
EAGLE AND THE LITHUANIAN
PURSUER, PLACED ON A TWO-FIELD
SHIELD TOPPED WITH A CROWN. ON
THE EDGE OF THE COINS THERE WAS
AN INSCRIPTION: BOŻE ZBAW
POLSKĘ (GOD SAVE POLAND).

¾ RUBLA – 5 ŻŁOTYCH, 1839 / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

OD 1832 R.DO OBIĘGU WCHODZIŁY MONETY, NA KTÓRYCH NOMINAŁ BYŁ
WYRAŻONY W DWÓCH WALUTACH: W ŻŁOTYCH I W RUBLACH. NA AWERSIE
ZNALAZŁO SIĘ WYŁĄCZNIE GODŁO ROSYJSKIE. TARCZĘ Z HERBEM KRÓLESTWA
POLSKIEGO UMIESZCZONO NA LEWYM SKRZYDLE CESARSKIEGO ORŁA, OBOK
HERBÓW ZIEM WCHODZĄCYCH W SKŁAD IMPERIUM ROSYJSKIEGO. WSZYSTKIE
NAPISY BYŁY W JĘZYKU ROSYJSKIM, POZA OKREŚLENIEM NOMINAŁU W ŻŁOTYCH,
Z KTÓREGO USUNIĘTO OKREŚLENIE „POLSKICH”. FORMALNIE BYŁY TO MONETY
ROSYJSKIE, HONOROWANE W CAŁYM IMPERIUM, CHOĆ PRZEZNACZONO JE PRZED
WSZYSTKIM DLA TERENÓW KRÓLESTWA POLSKIEGO.

¾ RUBLE – 5 ŻŁOTY, 1839 / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

COINS WHICH HAD THEIR FACE VALUE EXPRESSED IN TWO CURRENCIES, THE RUBLE AND
ŻŁOTY, ENTERED INTO CIRCULATION IN 1832. THE OBERSE OF THE COIN ONLY DEPICTED THE
RUSSIAN COAT-OF-ARMS. THE SHIELD WITH THE COAT-OF-ARMS OF THE KINGDOM OF POLAND
WAS PLACED ON THE LEFT WING OF THE IMPERIAL EAGLE, ALONGSIDE THE COATS-OF-ARMS OF
LANDS INCLUDED IN THE RUSSIAN EMPIRE. ALL THE INSCRIPTIONS ON THE COIN WERE MADE
IN RUSSIAN, EXCEPT FOR THE INDICATION OF THE “ŻŁOTY” DENOMINATION, WHICH NOW
NO LONGER INCLUDED THE ADJECTIVE “POLISH”. THESE WERE OFFICIALLY RUSSIAN COINS,
HONOURD THROUGHOUT THE TERRITORY OF THE EMPIRE, EVEN THOUGH THEY WERE MAINLY
INTENDED FOR THE AREAS OF THE KINGDOM OF POLAND.

DUKAT POWSTAŃCZY, 1831, AWERS / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

PODZAS POWSTANIA LISTOPADOWEGO TYMCZASOWY RZĄD KRÓLESTWA POLSKIEGO WYEMITOWAŁ ZŁOTEGO DUKATA WZOROWANEGO NA DUKATACH HOLENDERSKICH, POWSZECHNIE ZNANYCH I AKCEPTOWANYCH W EUROPIE. NAŚLADOWNICTWO MIAŁO UŁATWIĆ ZAKUP BRONI DLA POWSTAŃCÓW. NA AWERSIE DUKATA WIDNIEJE STOJĄCY RYCERZ W ZBROJI, W PRAWEJ RĘCE TRZYMA MIECZ, A W LEWEJ PĘK STRZAŁ. W OTOKU UMIESZCZONO ORŁA POLSKIEGO I NAPIS: CONCORDIA RES PARVAE CRESCUNT (W ZGODZIE NAWET Z MAŁYCH RZECZY WYRASTAJĄ WIELKIE). U DOŁU ROK: 1831. WYPRODUKOWANO 163 205 SZTUK TAKICH DUKATÓW.

INSURRECTIONARY DUCAT, 1831, OBVERSE / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

DURING THE NOVEMBER UPRISING THE PROVISIONAL GOVERNMENT OF THE KINGDOM OF POLAND ISSUED GOLD DUCATS MODELLED ON THE DUTCH DUCAT COINS, WHICH WERE WIDELY KNOWN AND ACCEPTED IN EUROPE. THIS IMITATION WAS SUPPOSED TO FACILITATE THE PURCHASE OF ARMS FOR THE INSURGENTS. THE OBVERSE OF THE DUCAT COIN DEPICTS A STANDING KNIGHT IN ARMOUR, WITH A SWORD IN HIS RIGHT HAND AND A BUNDLE OF ARROWS IN THE LEFT HAND. IN THE RIM THERE IS A POLISH EAGLE AND THE INSCRIPTION: CONCORDIA RES PARVAE CRESCUNT (SMALL THINGS FLOURISH BY CONCORD). AT THE BOTTOM THERE IS THE YEAR OF ISSUE: 1831. THE TOTAL MINTAGE OF THESE DUCAT COINS REACHED 163,205 PIECES.

SIŁA NABYWICZA ZŁOTEGO W CZASACH POWSTANIA LISTOPADOWEGO (1831)

Purchasing power of the złoty during the November Uprising (1831)

JAJO <i>egg</i>	1,5-2 gr
0,5 KG MASŁA <i>0.5 kg of butter</i>	11-33 gr
0,5 KG CUKRU <i>0.5 kg of sugar</i>	30-50 gr
0,5 KG SOLI <i>0.5 kg of salt</i>	6-7 gr
KORZEC KASZY GRYCZANEJ (OK. 130 L) <i>bushel of buckwheat (130 litres)</i>	ok. 38 zł
GARNIEC GORZAŁKI (OK. 4 L) <i>gallon of vodka (approx. 4 litres)</i>	4-6 zł
MURARZ / DZIENNE <i>bricklayer / per day</i>	100-130 gr
ROBOTNIK / DZIENNE <i>unqualified labourer / per day</i>	40-55 gr
PISARZ MIEJSKI / ROCZNIE <i>town scribe / per year</i>	1 500 zł
STRÓŻ NOCNY / ROCZNIE <i>night guard / per year</i>	500 zł

Odrodzenie złotego XX WIEK

SYTUACJA WALUTOWA NA ZIEMIACH POLSKICH PO I WOJNIE ŚWIATOWEJ

Pod odzyskaniem niepodległości w 1918 r. największym wyzwaniem dla państwa polskiego było scalenie trzech różnych dzielnic zaborczych. Ziemie odrodzonej Rzeczypospolitej należały do trzech różnych systemów walutowych, były stosunkowo słabo powiązane gospodarczo, a w dodatku istniały duże dysproporcje między rozwojem wschodnich i zachodnich dzielnic państwa.

Pod koniec 1916 r. na terenach okupowanego Królestwa Polskiego władze niemieckie utworzyły Polską Krajową Kasę Pożyczkową (PKKP). Upoważniono ją do emisji nowej waluty – marki polskiej (mkp). Banknoty miały napisy w języku polskim, a dominującym elementem graficznym był piękny renesansowy orzeł. Wbrew nazwie PKKP była jednak niemiecką instytucją okupacyjną – agendą Banku Rzeszy, a w jej zarządzie zasiadał tylko jeden Polak. 11 listopada 1918 r. Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa została przejęta przez władze odrodzonego państwa polskiego. Na mocy dekretu Naczelnika Państwa z 7 grudnia 1918 r. zyskała status jedynej instytucji emisyjnej i kasy centralnych urzędów państwowych. Emisja banknotów okupacyjnych – marek polskich – została przejęta przez rząd Rzeczypospolitej i poddana kontroli sejmu.

Pod koniec I wojny światowej sytuacja walutowa na ziemiach polskich była niezwykle skomplikowana. W obiegu znajdowały się marki niemieckie, korony austriackie i ruble rosyjskie,

THE REBIRTH OF THE POLISH ZŁOTY – THE 20TH CENTURY

THE CURRENCY SITUATION IN THE POLISH LANDS AFTER WORLD WAR I

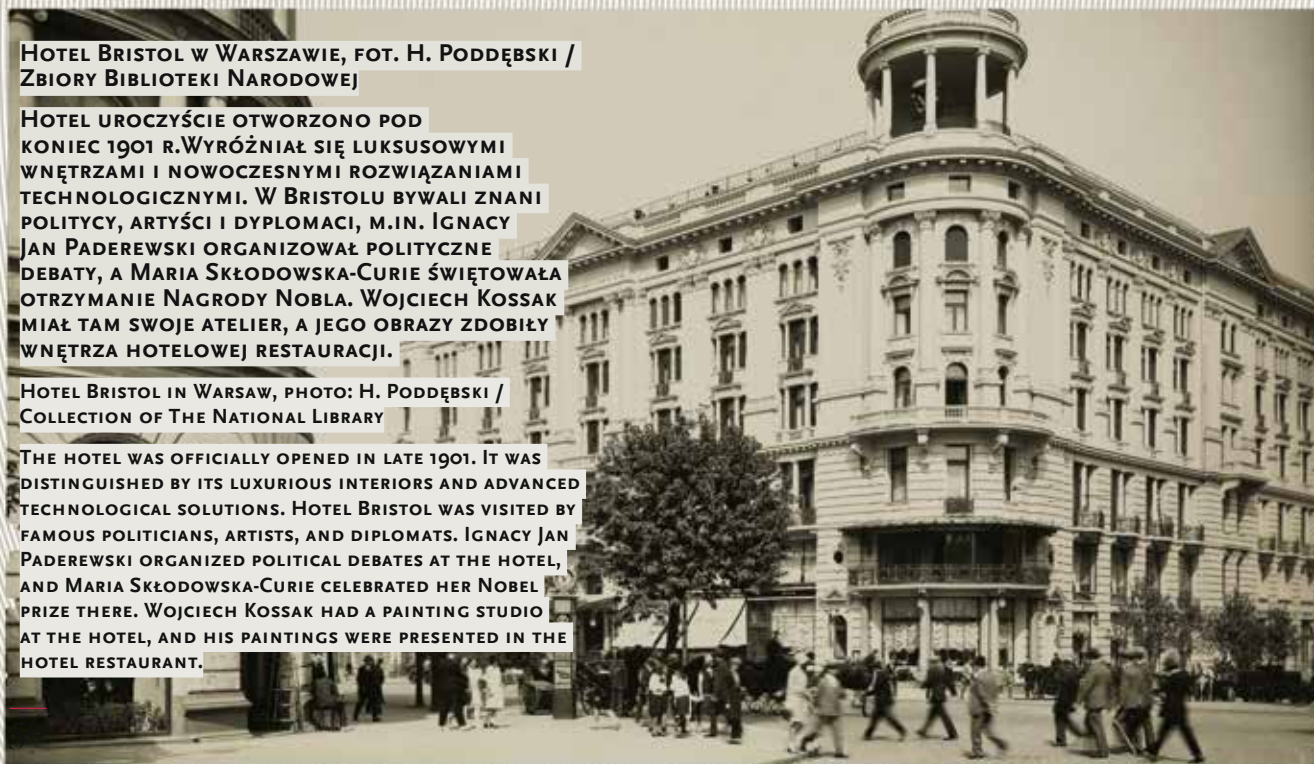
After Poland regained independence in 1918, the biggest challenge for the Polish state was to integrate the territories of the three partitions. The lands of the reborn Polish Republic belonged to three different currency systems, were relatively poorly connected economically, and additionally, there were large disparities between the level of development of the eastern and western parts of the state.

At the end of 1916, in the occupied territories of the Kingdom of Poland, the German authorities created the Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa (Polish Loan Bank – PKKP). It was authorized to issue a new currency – the Polish mark. The banknotes carried inscriptions in Polish, and the dominant graphic element was a beautiful Renaissance-era Polish eagle. Contrary to the name, the Polish Loan Bank was a German occupation-era institution – a branch of the German Reichsbank, and its management board only included one Polish person. On 11 November 1918, the Polish Loan Bank was taken over by the authorities of the resurrected Polish state. Pursuant to the decree of the Chief of State of 7 December 1918 it was granted the status of the sole issuing institution and the bank servicing the central government bodies. The issuance of the occupation-era banknotes – the Polish marks – was taken over by the government of the Republic of Poland and subjected to the control of the Polish Sejm.

During the last phase of World War I the currency situation in the Polish lands was extremely complicated. The currencies remaining

a także zastępcze środki płatnicze i waluty okupacyjne. Najpilniejszym zadaniem władz odrodzonej Rzeczypospolitej stało się szybkie uporządkowanie sytuacji na rynku pieniężnym, umożliwiające sprawne ściąganie podatków. Było to niezbędne do zapewnienia właściwego funkcjonowania instytucji państwowych i sfinansowania kosztów obrony państwa. Już w 1919 r. władze planowały uruchomienie Banku Polskiego. Sejm przyjął 28 lutego 1919 r. ustawę, na mocy której przyszła polska waluta miała się nazywać złoty i dzielić na 100 groszy. Nazwa pieniądza nawiązywała do waluty z czasów przedrozbiorowych i Królestwa Polskiego. Instytucją, która wprowadziła ten pieniądź do obiegu, był powołany pięć lat później – w 1924 r. – Bank Polski SA.

in circulation included the German mark, the Austrian crown and the Russian ruble, but also various substitute money and occupation-era currencies. The most urgent task of the authorities of the newly-reborn Polish state was to quickly sort out the situation on the money market in order to enable the efficient collection of taxes. This was necessary in order to ensure the proper functioning of state institutions and to finance the costs of national defence. The authorities were planning the launch of Bank Polski SA as early as 1919. On 28 February 1919 the Polish Sejm adopted a law determining that the future Polish currency would be called the złoty (golden) and would be divided into 100 grosz. The name of the currency referred to the money from the pre-partition era and the Congress Kingdom of Poland. The institution that introduced this money into circulation was Bank Polski SA (Bank of Poland SA), which was established five years later in 1924.

HOTEL BRISTOL W WARSZAWIE, FOT. H. PODDĘBSKI / ZBIORY BIBLIOTEKI NARODOWEJ

HOTEL UROCZYŚCIE OTWORZONO POD KONIEC 1901 R. WYRÓŻNIAŁ SIĘ LUKSUSOWYMI WNĘTRZAMI I NOWOCZESNYMI ROZWIĄZANIAMI TECHNOLOGICZNYMI. W BRISTOLU BYWALI ZNANI POLITYCY, ARTYŚCI I DYPLOMACI, M.IN. IGNACY JAN PADEREWSKI ORGANIZOWAŁ POLITYCZNE DEBATY, A MARIA SKŁODOWSKA-CURIE ŚWIĘTOWAŁA OTRZYMANIE NAGRODY NOBLA. WOJCIECH KOSSAK MIAŁ TAM SWOJE ATELIER, A JEGO OBRAZY ZDOBIŁY WNĘTRZA HOTELOWEJ RESTAURACJI.

HOTEL BRISTOL IN WARSAW, PHOTO: H. PODDĘBSKI / COLLECTION OF THE NATIONAL LIBRARY

THE HOTEL WAS OFFICIALLY OPENED IN LATE 1901. IT WAS DISTINGUISHED BY ITS LUXURIOUS INTERIORS AND ADVANCED TECHNOLOGICAL SOLUTIONS. HOTEL BRISTOL WAS VISITED BY FAMOUS POLITICIANS, ARTISTS, AND DIPLOMATS. IGNACY JAN PADEREWSKI ORGANIZED POLITICAL DEBATES AT THE HOTEL, AND MARIA SKŁODOWSKA-CURIE CELEBRATED HER NOBEL PRIZE THERE. WOJCIECH KOSSAK HAD A PAINTING STUDIO AT THE HOTEL, AND HIS PAINTINGS WERE PRESENTED IN THE HOTEL RESTAURANT.

Polska po odzyskaniu niepodległości musiała połączyć w swych granicach ziemie, które przez ponad 100 lat funkcjonowały w różnych systemach gospodarczych, prawnych i walutowych. Na obszarze Rzeczypospolitej w obiegu znajdowały m.in.: rosyjskie ruble, niemieckie marki, austriackie korony, marki polskie, okupacyjne ostruble i ostmarki, ukraińskie hrywny i karbowanice, a także liczne lokalne pieniądze zastępcze. Każda z tych walut miała inny kurs i różną siłę nabywczą, co utrudniało wymianę i wprowadzenie jednolitej waluty na obszarze całego kraju.

After regaining independence, Poland had to integrate within its borders three territories that had functioned in different economic, legal and monetary systems for more than 100 years. The currencies that were in circulation in the territory of the Republic of Poland included, among others, the Russian ruble, the German mark, the Austrian crown, the Polish mark, the occupation-era ostruble and ostmark, the Ukrainian hryvnia and “karbovanet”, as well as numerous local substitute money. Each of these currencies had a different exchange rate and a different purchasing power, which made it difficult to replace them and to introduce a single currency in the entire territory of the country.

5 RUBLI, 1909, ROSJA / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

100 MAREK, 17 KWIETNIA 1903, NIEMCY / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

1000 KORON, 2 STYCZNIA 1902, AUSTRO-WĘGRY / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

5 RUBLES, 1909, RUSSIA / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

100 MARKS, 17 APRIL 1903, GERMANY / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

1,000 CROWNS, 2 JANUARY, 1902, AUSTRO-HUNGARY / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

**WARSZAWA, STARE MIASTO, 1912 / ZBIORY
BIBLIOTEKI NARODOWEJ**

RYNEK STAREGO MIASTA W DRUGIEJ POŁOWIE XIX W. WYKORZYSTYWANO JAKO TARGOWISKO. SPRZEDAWANO TAM GŁÓWNIEMIE PRODUKTY ŻYWNOŚCIOWE. FUNKCJA HANDLOWA SPRAWIŁA, ŻE DLA CZĘŚCI MIESZKAŃCÓW WARSZAWY RYNEK STAŁ SIĘ PRZESTRZENIĄ INTEGRUJĄCĄ, GDZIE NIE TYLKO KUPOWALI TOWARY, ALE RÓWNIEŻ ZDOBYWALI RÓŻNE INFORMACJE Z ŻYCIA MIASTA. TAKI OBRAZ RYNKU NIE ZMIAŃIŁ SIĘ PRZEZ KILKADZIESIĄT LAT, OD 1837 R. DO 1913 R. POD KONIEC LAT DWUDZIESTYCH XX W. HANDEL OSTATECZNIE ZNIKNIĄŁ Z RYNKU I W 1929 R. ZOSTAŁ PRZENIESIONY DO HALI ŚWIĘTOJERSKIEJ.

**WARSAW, OLD TOWN, 1912 / COLLECTION OF THE
NATIONAL LIBRARY**

IN THE SECOND HALF OF THE 19TH CENTURY THE OLD TOWN SQUARE SERVED AS A MARKET PLACE. MAINLY FOOD PRODUCTS WERE SOLD THERE. BECAUSE OF THE COMMERCIAL FUNCTION, FOR SOME INHABITANTS OF WARSAW THE OLD TOWN SQUARE BECAME A SPACE OF SOCIAL INTEGRATION, WHERE THEY NOT ONLY PURCHASED GOODS, BUT ALSO OBTAINED VARIOUS INFORMATION CONCERNING THE CITY'S LIFE. THE OLD TOWN SQUARE FUNCTIONED THIS WAY FOR MANY DECADES, FROM 1837 TO 1913. BY THE END OF THE 1920S TRADE FINALLY DISAPPEARED FROM THE OLD TOWN SQUARE AND WAS MOVED TO ŚWIĘTOJERSKA MARKET HALL IN 1929.

**WARSZAWA, KRAKOWSKIE PRZEDMIEŚCIE, 1912 /
ZBIORY BIBLIOTEKI NARODOWEJ**

KRAKOWSKIE PRZEDMIEŚCIE BYŁO NAJBARDZIEJ REPREZENTACYJNĄ ARTERIĄ MIASTA, ZNAJDOWAŁY SIĘ PRZY NIEJ ELEGANCKIE RESTAURACJE, KAWIARNIE I SKLEPY. W 1907 R. WYPOSAŻONO JE W OŚWIETLENIE ELEKTRYCZNE, A W 1908 R. URUCHOMIONO TU TRAMWAJ ELEKTRYCZNY.

**WARSAW, KRAKOWSKIE PRZEDMIEŚCIE STREET, 1912 /
COLLECTION OF THE NATIONAL LIBRARY**

KRAKOWSKIE PRZEDMIEŚCIE WAS WARSAW'S MOST PRESENTABLE STREET, WITH MANY ELEGANT RESTAURANTS, CAFES AND SHOPS. IN 1907 IT WAS EQUIPPED WITH ELECTRIC STREET LIGHTING, AND IN 1908 AN ELECTRIC TRAM LINE WAS LAUNCHED THERE.

HIPERINFLACJA I REFORMY WŁADYSŁAWA GRABSKIEGO (1923–1924)

Marka polska funkcjonowała w szczególnie trudnych warunkach gospodarczych. Władze niepodległego państwa musiały pokrywać bieżące wydatki, udzielać kredytów na odbudowę zniszczonego kraju i finansować działania wojenne. Sposobem finansowania deficytu stały się kredyty zaciągane przez Skarb Państwa w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej, która w tym celu drukowała coraz większe ilości banknotów. Siła nabywcza pieniądza malała, a w obiegu pojawiały się coraz wyższe nominały. Bilety z kolejnych emisji, z 1922 i 1923 r., miały już nominały od 10 000 mkp do 5 000 000 mkp i 10 000 000 mkp. Ten ostatni banknot, wprowadzony na początku grudnia 1923 r., ma najwyższy nominał, jaki kiedykolwiek znalazł się na polskich środkach płatniczych. W tym czasie był jednak wart niewiele ponad dolara.

Pod koniec 1923 r. inflacja w Polsce przerodziła się w hiperinflację. Gwałtowne załamanie sytuacji gospodarczej w kraju spowodowało wybuch społecznego niezadowolenia. W tych okolicznościach 19 grudnia 1923 r. powołano rząd, w którym Władysław Grabski został premierem i ministrem skarbu. Program reform wprowadzono na mocy ustawy z 11 stycznia 1924 r. O naprawie Skarbu Państwa i reformie walutowej. Określono w niej podstawy systemu pieniężnego i działalności banku centralnego. Reforma finansowa zakładała osiągnięcie równowagi budżetowej dzięki zmniejszeniu wydatków rządu (m.in. ograniczeniu dotacji państwowych i prowadzeniu rygorystycznej polityki oszczędnościowej) oraz zwiększeniu obciążeń podatkowych. Zamierzano przy tym unikać zaciągania kredytów za granicą.

HYPERINFLATION AND THE REFORMS OF WŁADYSŁAW GRABSKI (1923–1924)

The Polish mark functioned in particularly difficult economic conditions. The authorities of the newly independent state had to cover the current expenses, provide loans for the reconstruction of the destroyed country, and finance the military operations. The Ministry of the State Treasury financed the deficit through loans from the Polish Loan Bank, which printed increasing quantities of banknotes for this purpose. The purchasing power of the money decreased, and ever higher face values appeared in circulation. The banknotes from subsequent issues, introduced in 1922 and 1923, already included denominations from 10,000 Polish marks to 5,000,000 and 10,000,000 Polish marks. The latter banknote, introduced into circulation at the beginning of December 1923, had the highest face value ever to be used on Polish money. At that time, however, it was worth just over 1 dollar.

W lutym 1924 r. rząd ogłosił, że udało się uzyskać bieżącą równowagę budżetu, a emisja marki polskiej na potrzeby skarbu została wstrzymana.

WŁADYSŁAW GRABSKI (1874–1938) / ZBIORY NARODOWEGO ARCHIWUM CYFROWEGO

EKONOMISTA, POLITYK, NAUKOWIEC, DZIAŁACZ SPOŁECZNY, AUTOR REFORMY WALUTOWEJ Z 1924 R. DZIAŁALNOŚĆ PUBLICZNĄ ROZPOCZĄŁ PRZED I WOJNĄ ŚWIATOWĄ JAKO POSEŁ DO DUMY ROSYJSKIEJ. W LATACH 1919–1920 ORAZ 1923–1925 PEŁNIŁ FUNKCJĘ MINISTRA SKARBU, DWUKROTNIENIE, W 1920 R. I W LATACH 1923–1925, STAŁ NA CZELE RZĄDU II RZECZYSPOLITEJ. PRZEPROWADZIŁ UDANĄ REFORMĘ GOSPODARCZĄ (W TYM WALUTOWĄ) I POWOŁAŁ BANK POLSKI SA W 1924 R. PO 1926 R. WYCOFAŁ SIĘ Z ŻYCIA POLITYCZNEGO I POŚWIĘCIŁ SIĘ PRACY NAUKOWEJ.

WŁADYSŁAW GRABSKI (1874–1938) / COLLECTION OF THE NATIONAL DIGITAL ARCHIVES

ECONOMIST, POLITICIAN, SCIENTIST, SOCIAL ACTIVIST, AUTHOR OF THE CURRENCY REFORM OF 1924. HE BEGAN HIS PUBLIC ACTIVITY BEFORE WORLD WAR I AS A MEMBER OF THE RUSSIAN DUMA. HE SERVED AS THE MINISTER OF THE STATE TREASURY IN THE YEARS 1919–1920 AND 1923–1925. HE WAS THE PRIME MINISTER OF THE SECOND POLISH REPUBLIC TWICE, IN 1920 AND FROM 1923 TO 1925. HE CARRIED OUT A SUCCESSFUL ECONOMIC REFORM (INCLUDING A CURRENCY REFORM) AND HE FOUNDED BANK POLSKI SA IN 1924. AFTER 1926, HE RETIRED FROM POLITICAL LIFE AND FOCUSED ON SCIENTIFIC WORK.

At the end of 1923, inflation in Poland turned into hyperinflation. The dramatic economic downturn in the country led to an outburst of social discontent. In these circumstances, on 19 December 1923 a new government was appointed in which Władysław Grabski served as both the Prime Minister and the Minister of the State Treasury. A programme of reforms was introduced on the basis of the Act on State Treasury Repair and Currency Reform of 11 January 1924. It laid down the foundations of the monetary system and the activities of the central bank. The financial reform assumed that a balanced budget would be achieved through a reduction in government spending (among others, a reduction of state subsidies and a strict austerity policy) and an increase in taxation. The plan assumed that foreign loans would be avoided.

In February 1924, the government announced that it had managed to obtain a balanced budget and that the printing of the Polish marks for the needs of the treasury had been stopped.

MARKI POLSKIE

POLISH MARKS

100 MAREK POLSKICH, 23 SIERPNIA 1919 / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

100 POLISH MARKS, 23 AUGUST 1919
COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

5000 MAREK POLSKICH, 7 LUTEGO 1920
ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

5000 POLISH MARKS, 7 FEBRUARY 1919
COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

PO ODZYSKANIU PRZEZ POLSKĘ NIEPODLEGŁOŚCI W OBIEGU ZNAJDOWAŁY SIĘ JESZCZE „OKUPACYJNE” MARKI POLSKIE WYDRUKOWANE W BERLINIE. DOPIERO PO WYCZERPANIU ZAPASÓW PRZYSTĄPIONO DO DRUKU NOWEJ SERII BANKNOTÓW. UMIESZCZONO NA NICH KLAUZULĘ O ODPOWIEDZIALNOŚCI PAŃSTWA POLSKIEGO ZA ICH WYMIANĘ NA PRZYSZŁĄ WALUTĘ POLSKĄ. W LATACH 1919–1920 NA BILETACH Z KOLEJNYCH EMISJI WIDNIAŁY WIZERUNKI POLSKICH BOHATERÓW NARODOWYCH: TADEUSZA KOŚCIUSZKI I BARTOSZA GŁOWACKIEGO ORAZ KRÓLOWEJ JADWIGI.

AFTER POLAND REGAINED INDEPENDENCE, OCCUPATION-ERA POLISH MARKS PRINTED IN BERLIN WERE STILL IN CIRCULATION. ONLY AFTER THEIR STOCKS WERE EXHAUSTED, DID THE AUTHORITIES BEGIN PRINTING A NEW SERIES OF BANKNOTES. THEY CARRIED A CLAUSE STATING THAT THE POLISH STATE ASSUMED RESPONSIBILITY FOR EXCHANGING THESE BANKNOTES INTO THE FUTURE POLISH CURRENCY. IN THE YEARS 1919–1920, THE BANKNOTES FROM THE SUBSEQUENT ISSUES CARRIED IMAGES OF THE POLISH NATIONAL HEROES TADEUSZ KOŚCIUSZKO, BARTOSZ GŁOWACKI AND QUEEN JADWIGA.

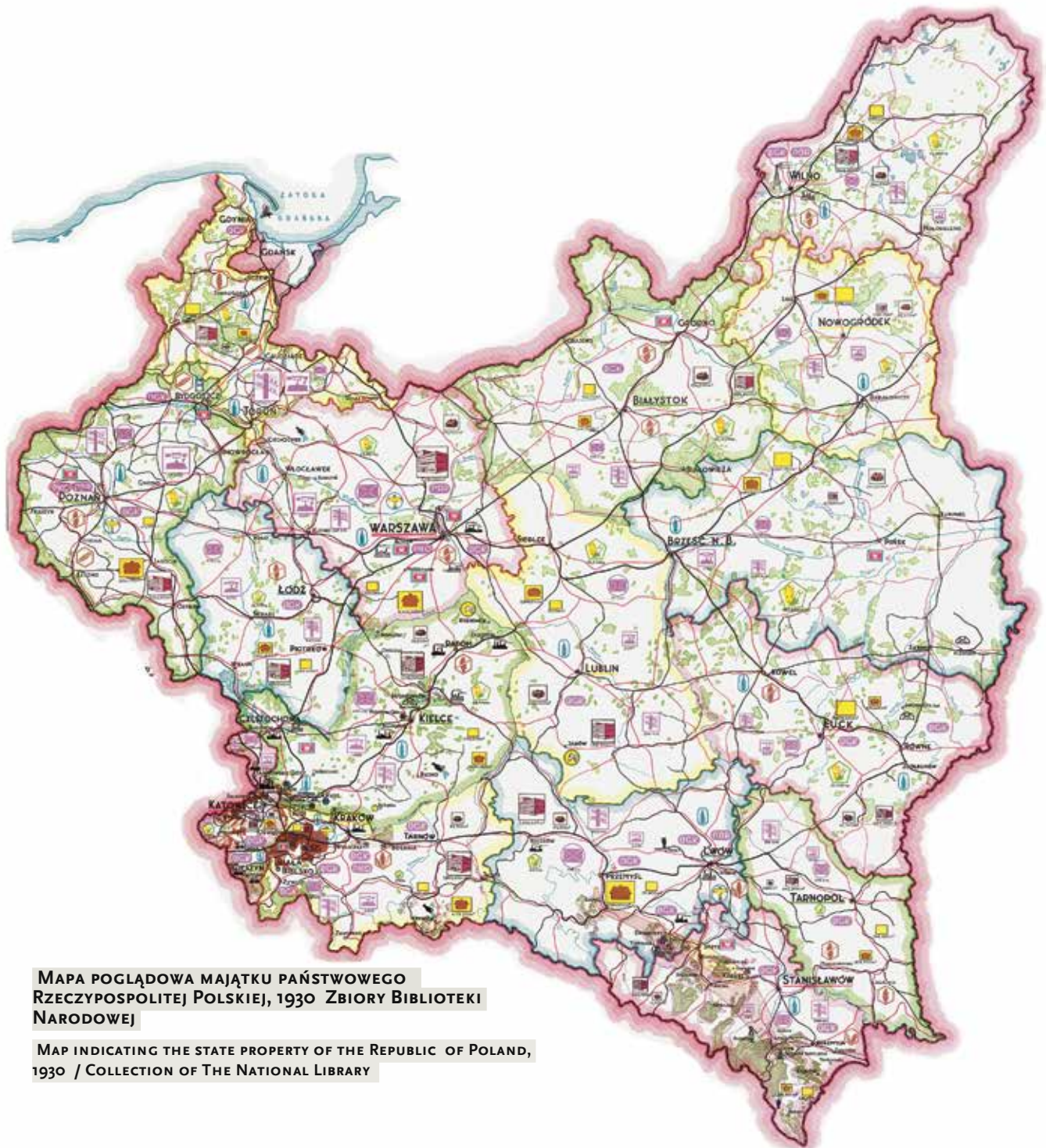
10 000 000 MAREK POLSKICH, 20 LISTOPADA 1923
ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

10,000,000 POLISH MARKS, 20 NOVEMBER 1923
COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

DZIESIĘĆ MILIONÓW TO NAJWYŻSZY W HISTORII NOMINAŁ WIDNIEJĄCY NA POLSKIM BANKNOTCIE OBIEGOWYM. CORAZ WYŻSZE NOMINAŁY I ROSNĄCA PRODUKCJA BILETÓW MARKOWYCH W LATACH 20. ŚWIADCZYŁY O POSTĘPUJĄCEJ INFLACJI. WZROST EMISJI POCIĄGAŁ ZA SOBĄ GWALTOWNY SPADEK WARTOŚCI PIENIĄDZA. POD KONIEC 1923 R. INFLACJA PRZERODZIŁA SIĘ W HIPERINFLACJĘ I OSIĄGNĘŁA SZCZYT NA POCZĄTKU 1924 R. ZA JEDNEGO DOLARA PŁACONO WÓWCZAS AŻ 10 250 000 MAREK POLSKICH.

TEN MILLION ŻŁOTY WAS THE HIGHEST FACE VALUE IN THE HISTORY OF POLISH CIRCULATION BANKNOTES. THE EVER HIGHER FACE VALUES AND THE GROWING PRODUCTION OF POLISH MARK BANKNOTES IN THE 1920S WERE THE SYMPTOMS OF RISING INFLATION. THE INCREASE IN CIRCULATION VOLUMES RESULTED IN A SHARP DECLINE IN THE VALUE OF MONEY. AT THE END OF 1923, INFLATION TURNED INTO HYPERINFLATION AND REACHED ITS PEAK AT THE BEGINNING OF 1924. AT THAT TIME ONE DOLLAR WAS WORTH AS MUCH AS 10,250,000 POLISH MARKS.

MAPA POGŁĄDOWA MAJĄTKU PAŃSTWOWEGO
RZECZYSPOLITEJ POLSKIEJ, 1930 ZBIORY BIBLIOTEKI
NARODOWEJ

MAP INDICATING THE STATE PROPERTY OF THE REPUBLIC OF POLAND,
1930 / COLLECTION OF THE NATIONAL LIBRARY

POWOŁANIE BANKU POLSKIEGO SA – 1924 R.

Bank Polski SA rozpoczął działalność 28 kwietnia 1924 r. Bank był spółką akcyjną. Kapitał zakładowy wynosił 100 milionów złotych i został podzielony na milion akcji, po 100 złotych każda. Jego akcje trafiły do środowisk gospodarczych. Udział Skarbu Państwa w kapitale zakładowym wynosił początkowo 1 procent, co miało czynić bank centralny niezależnym od rządu. Siedzibą banku był gmach byłego rosyjskiego Banku Państwa przy ul. Bielańskiej 10 w Warszawie. Pierwszym prezesem Banku Polskiego SA został Stanisław Karpiński.

Powołanie Banku Polskiego SA wiązało się z realizacją reform, mających przynieść równowagę budżetu państwa i stabilizację pieniężną. Emisja złotego miała pokrycie w rezerwach złota i dewiz. Jeden złoty miał taką samą wartość jak około 0,29 g czystego złota – tyle co jeden frank złoty (szwajcarski). Tak ustalony parytet wyznaczał kurs złotego wobec walut obcych; na przykład kurs dolara wynosił 5,18 zł. Bank uzyskał prawo emisji biletów złotych do 1944 r., w 1939 r. przedłużony do 1954 r. Kurs wymiany marki polskiej ustalono według relacji: 1 złoty = 1 800 000 mkp.

THE CREATION OF BANK POLSKI SA (BANK OF POLAND SA) – 1924

Bank Polski SA launched its operations on 28 April 1924. It was a joint-stock company. The share capital amounted to 100 million złoty and was divided into one million shares, each worth 100 złoty. The shares were bought by the representatives of the business community. The initial stake of the State Treasury in the Bank's share capital was only 1 percent, which was supposed to render the central bank independent from the government. The headquarters of the Bank were located in the former building of the State Bank of the Russian Empire at Bielańska 10 Street in Warsaw. Stanisław Karpiński became the first president of Bank Polski SA.

The creation of Bank Polski SA was associated with the implementation of reforms aimed at providing a balanced state budget and monetary stability. The issue of the Polish złoty was backed by gold reserves and foreign exchange reserves. One złoty had the same value as approximately 0.29 g of pure gold – exactly the same as one gold (Swiss) franc. This parity determined the exchange rate of the złoty in relation to foreign currencies. For example, the dollar exchange rate was 5.18 zł. The bank obtained the right to issue złoty banknotes until 1944, and in 1939 it was extended to 1954. The conversion rate of the Polish mark was set at 1 złoty for 1,800,000 Polish marks.

STANISŁAW KARPIŃSKI (1870-1943) / COLLECTION OF THE NATIONAL DIGITAL ARCHIVES

BANKER, MINISTER OF THE STATE TREASURY, FIRST PRESIDENT OF BANK POLSKI SA. HE STARTED WORKING IN BANKING IN 1893. HE PARTICIPATED, AMONG OTHERS, IN THE CREATION OF BANK TOWARZYSTW SPÓŁDZIELCZYCH (BANK OF COOPERATIVE SOCIETIES) AND HE SERVED AS ITS PRESIDENT. AT THE END OF WORLD WAR I, HE STARTED DEVELOPING THE PRINCIPLES OF FINANCIAL ECONOMY AND CURRENCY EXCHANGE TO BE APPLIED IN THE POLISH TERRITORIES AFTER THE COUNTRY REGAINED INDEPENDENCE. IN AUTUMN 1918 HE BECAME THE DIRECTOR OF POLSKA KRAJOWA KASA POŻYCZKOWA (POLISH LOAN BANK). IN 1919 HE SERVED AS THE MINISTER OF THE STATE TREASURY FOR A FEW MONTHS, AND THEN HE BECAME THE PRESIDENT OF THE ASSOCIATION OF BANKS IN POLAND. HE SERVED AS THE PRESIDENT OF BANK POLSKI SA IN THE YEARS 1924-1929.

STANISŁAW KARPIŃSKI (1870–1943)
ZBIORY NARODOWEGO ARCHIWUM
CYFROWEGO

BANKOWIEC, MINISTER SKARBU, PIERWSZY PREZES BANKU POLSKIEGO SA. PRACĘ W BANKOWOŚCI ROZPOCZĄŁ W 1893 R.; UCZESTNICZYŁ M.IN. W TWORZENIU BANKU TOWARZYSTW SPÓŁDZIELCZYCH W WARSZAWIE I STAŁ NA JEGO CZELE. POD KONIEC I WOJNY ŚWIATOWEJ ZAJĄŁ SIĘ OPRACOWYWIANIEM ZASAD GOSPODARKI FINANSOWEJ I WYMIANY WALUT NA ZIEMIACH POLSKICH PO ODZYSKANIU NIEPODLEGŁOŚCI. JESIENIĄ 1918 R.ZOSTAŁ DYREKTOREM POLSKIEJ KRAJOWEJ KASY POŻYCZKOWEJ. W 1919 R.PRZEZ KILKA MIESIĘCY PIASTOWAŁ URZĄD MINISTRA SKARBU, NASTĘPNIE BYŁ PRZESEEM ZWIĄZKU BANKÓW W POLSCE. W LATACH 1924–1929 PEŁNIŁ FUNKCJĘ PREZESA BANKU POLSKIEGO SA.

WEJŚCIE DO SIEDZIBY BANKU POLSKIEGO SA PRZY UL. BIELAŃSKIEJ 10 W WARSZAWIE, 1928 / ZBIORY NARODOWEGO ARCHIWUM CYFROWEGO

BANK POLSKI MIAŁ FORMĘ SPÓŁKI AKCYJNEJ, Z DOMINUJĄCYM UDZIAŁEM KAPITAŁU PRYWATNEGO. GŁÓWNYM ORGANEM TEJ INSTYTUCJI BYŁA 12-OSOBOWA RADA BANKU, SKUPIAJĄCA PRZEDSTAWICIELI AKCJONARIUSZY Z RÓŻNYCH BRANŻ: ROLNICTWA, PRZEMYSŁU, KUPIECTWA, SPÓŁDZIELCZOŚCI I BANKOWOŚCI. NALEŻAŁO DO NIEJ M.IN. PODEJMOWANIE DECYZJI W SPRAWACH POLITYKI KREDYTOWEJ I STÓP PROCENTOWYCH BANKU, WYBÓR NACZELNEGO DYREKTORA I CZŁONKÓW DYREKCJI. PREZESA BANKU MIANOWAŁ PREZYDENT RP NA PIĘCIOLETNIĄ KADENCJĘ, NA WNIOSEK RADY MINISTRÓW.

ENTRANCE TO THE HEADQUARTERS OF BANK POLSKI SA AT 10 BIELAŃSKA STREET IN WARSAW, 1928
COLLECTION OF THE NATIONAL DIGITAL ARCHIVES / BANK POLSKI SA (BANK OF POLAND SA) WAS ORGANIZED AS A JOINT STOCK COMPANY WITH PRIVATE CAPITAL HOLDING A DOMINANT STAKE. ITS MAIN BODY WAS THE 12-SEAT BANK COUNCIL, WHICH INCLUDED THE REPRESENTATIVES OF THE SHAREHOLDERS FROM VARIOUS SECTORS OF THE ECONOMY: AGRICULTURE, INDUSTRY, TRADE, COOPERATIVES AND BANKING. THIS BODY POSSESSED THE DECISION-MAKING AUTHORITY IN MATTERS OF THE BANK'S CREDIT POLICY AND INTEREST RATES, THE SELECTION OF THE GENERAL DIRECTOR AND THE MEMBERS OF THE MANAGEMENT. THE BANK'S PRESIDENT WAS APPOINTED BY THE PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF POLAND FOR A FIVE-YEAR TERM AT THE REQUEST OF THE COUNCIL OF MINISTERS.

SALA GŁÓWNA W BANKU POLSKIM SA PRZY UL. BIELAŃSKIEJ 10 W WARSZAWIE, 1928 / ZBIORY NARODOWEGO ARCHIWUM CYFROWEGO

MAIN HALL IN BANK POLSKI SA AT 10 BIELAŃSKA STREET IN WARSAW, 1928 / COLLECTION OF THE NATIONAL DIGITAL ARCHIVES

26 stycznia 1924 r. uruchomiono sprzedaż miliona sztukótowych akcji Banku Polskiego SA. Zakup udziałów był formą manifestacji patriotycznej. W publikowanych wówczas odezwach podkreślano, że ratowanie gospodarczych fundamentów państwa jest równie ważnym zadaniem, jak jego obrona militarna. Akcje Banku stanowiły, wraz z zapasem walut i złota, kapitał bankowy i zabezpieczenie emisji pieniądza.

The sale of one million shares of Bank Polski SA with a value of 100 zł each was launched on 26 January 1924. The purchase of the shares was a form of patriotic manifestation. In the proclamations published at the time, it was emphasized that rescuing the economic foundations of the state was as important as its military defence. The bank's shares, together with the reserves of foreign currencies and gold, served as the bank's capital and backed the issue of money.

AKCJA BANKU POLSKIEGO (500 000 AKCJI O WARTOŚCI 50 000 000 ZŁ), II EMISJA Z 22 LISTOPADA 1927 / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

SHARES OF BANK POLSKI SA (500,000 SHARES WITH A VALUE OF 50,000,000 ZŁOTY), 2ND ISSUE OF 22 NOVEMBER 1927 / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

SIŁA NABYWCZA ZŁOTEGO W 20-LECIU MIĘDZYWOJENNYM PO WPROWADZENIU ZŁOTEGO

*Purchasing power
of the złoty in the inter-war period after
the introduction of the złoty*

BUŁKA PSZENNA <i>wheat bread roll</i>	5 gr
MASŁO - 1 KG <i>butter - 1 kg</i>	1,8 - 2,3 zł
KIEŁBASA - 1 KG <i>sausage - 1 kg</i>	1,5 - 2,5 zł
JAJKO <i>egg</i>	3 - 10 gr
PODRĘCZNIK <i>primary school textbook</i>	1,5 - 4,2 zł
MLEKO - 1L <i>milk - 1 litre</i>	16 gr
FIAT 508	5 400 zł
OFICER W ST. KAPITANA / MIESIĘCZNIE <i>military officer in the rank of captain / per month</i>	400 zł
ROBOTNIK / DZIENNIE <i>labourer / per day</i>	3 zł
NAUCZYCIEL / MIESIĘCZNIE <i>primary school teacher / per month</i>	90-200 zł

ZŁOTY W OBIEGU

Złoty został formalnie wprowadzony do obiegu na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 14 kwietnia 1924 r. o zmianie ustroju pieniężnego. Funkcję środków płatniczych pełniły przede wszystkim bilety Banku Polskiego SA. Ich wydrukowanie rząd zlecił już 1919 r. drukarniom we Francji (nominaty od 1 zł do 50 zł) i w Anglii (nominaty od 100 zł do 5000 zł, jednak najwyższe z nich – 1000 i 5000 zł – ostatecznie nie zostały wprowadzone do obiegu). Banknoty zostały wydrukowane z datą 28 lutego 1919 r. i opatrzone nazwą formalnie jeszcze nieistniejącego emitenta, tj. Banku Polskiego SA. W celu dokonywania drobniejszych wypłat Skarb Państwa emitował początkowo tzw. bilety zdawkowe, które następnie zostały wymienione na monety srebrne jedno- i dwuzłotowe oraz na bilon.

W 1923 r. Ministerstwo Skarbu wraz z Ministerstwem Wyznań i Oświecenia Publicznego zorganizowało konkurs na projekty monet groszowych (zwycięzcą został Wojciech Jastrzębowski) i złotych (zwyciężył Tadeusz Breyer). Konieczne było szybkie przeprowadzenie reformy walutowej i Mennica Warszawska nie była w stanie wyprodukować wszystkich monet. W 1924 i 1925 r. zostały one w większości wybite w mennicach zagranicznych.

Władze odrodzonej Rzeczypospolitej konsekwentnie umieszczały na znakach pieniężnych postacie symbolizujące walkę o niepodległość (Tadeusz Kościuszko, książę Józef Poniatowski, Emilia Plater) i przypominały wydarzenia istotne dla polskiej historii (np. koronacja Bolesława Chrobrego czy

THE POLISH ZŁOTY IN CIRCULATION

The Polish złoty was formally put into circulation pursuant to a regulation of the President of the Republic of Poland of 14 April 1924 on changes in the monetary system. The function of the means of payment was mainly fulfilled by the banknotes of Bank Polski SA. As early as 1919, the government commissioned the printing of the banknotes to printing houses in France (face values from 1 to 50 złoty) and in England (face values from 100 to 5,000 złoty; however, the highest face values – 1,000 and 5,000 zł – were ultimately not introduced into circulation). The banknotes were printed with the date of issue of 28 February 1919 and carried the name of the issuer, which officially still did not exist, i.e. Bank Polski SA. For the purpose of smaller payments the State Treasury initially issued so-called fractional notes, which were then exchanged for 1 and 2 złoty silver coins and coins of lower denominations.

In 1923 the Ministry of the State Treasury and the Ministry of Religion and Public Education launched a competition for the graphic designs of the grosz coins (won by Wojciech Jastrzębowski) and the złoty coins (won by Tadeusz Breyer). It was necessary to quickly carry out the currency reform and the Warsaw Mint was not able to produce all the coins. In 1924 and 1925 they were mostly minted in foreign mints.

The authorities of the reborn Polish Republic consistently placed figures symbolizing the struggle for independence on the new money (Tadeusz Kościuszko, Prince Józef Poniatowski, Emilia Plater) and presented important events from Polish history (e.g. the coronation of King Boleslaus the Brave and the adoption of the Constitution of 3 May 1791). The banknotes were designed by exceptional artists such as Wacław Borowski, Zygmunt Kamiński, Zdzisław Eichler, Ryszard

uchwalenie Konstytucji 3 Maja). Projektantami banknotów byli wybitni artyści, m.in. Wacław Borowski, Zygmunt Kamiński, Zdzisław Eichler, Ryszard Kleczewski, Leonard Sowiński i Józef Mehoffer.

Reforma walutowa z 1924 r. przywróciła Polsce własną jednostkę pieniężną, która stała się symbolem ambicji i siły odradzającego się państwa. Stabilny złoty świadczył o sukcesie scalania ziem polskich i stał się fundamentem suwerenności gospodarczej Rzeczypospolitej.

Kleczewski, Leonard Sowiński and Józef Mehoffer.

The monetary reform of 1924 restored Poland's own monetary unit, which became a symbol of ambition and strength of the newly reborn state. The stable Polish złoty confirmed the successful integration of the Polish lands and became the foundation of the economic sovereignty of the Polish Republic.

BANKNOTY BANKU POLSKIEGO SA EMISJA Z 1919 R.

BANKNOTES OF BANK POLSKI SA ISSUE OF 1919

1 ZŁOTY, 28 LUTEGO 1919 / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

1 ZŁOTY, 28 FEBRUARY 1919 / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

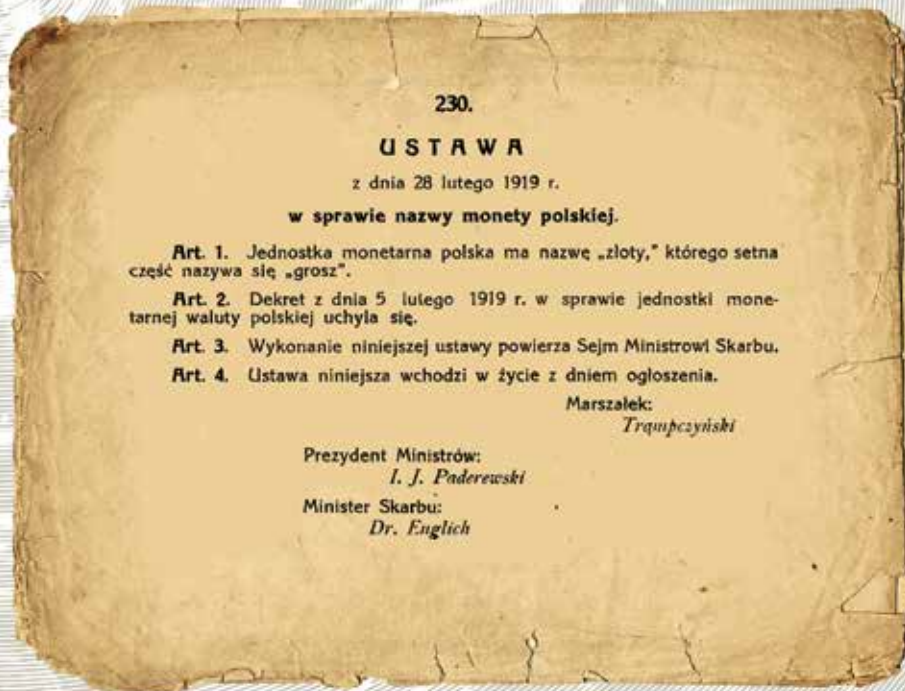
5 ZŁOTYCH, 28 LUTEGO 1919 / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

5 ZŁOTY, 28 FEBRUARY 1919 / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

Na pierwszych biletach Banku Polskiego znalazły się wizerunki dwóch bohaterów narodowych: Tadeusza Kościuszki – przywódcy insurekcji z 1794 r. – oraz księcia Józefa Poniatowskiego – ministra wojny i wodza naczelnego wojsk Księstwa Warszawskiego. Wybierając te postacie, nawiązano do romantycznego etosu rycerskiego i męstwa na polu bitwy. Wizerunki bohaterów narodowych wskazywały na łączność z przeszłością i tradycją walk narodowowyzwoleńczych. Siłę i potęgę państwa polskiego symbolizował orzeł biały w koronie. Jego wizerunek wzorowano na renesansowym przedstawieniu orła z czasów panowania Zygmunta II Augusta.

The first banknotes of Bank Polski SA included images of two national heroes: Tadeusz Kościuszko – the leader of the insurrection of 1794 – and Prince Józef Poniatowski – the Minister of War and commander-in-chief of the army of the Duchy of Warsaw. By choosing these figures, the authorities referred to the romantic code of chivalry and bravery on the battlefield. The images of national heroes indicated a connection to the past and the tradition of national liberation struggle. The power and strength of the Polish state was symbolized by the White Eagle in a crown. Its image was modelled on the Renaissance-style depictions of the eagle from the reign of Sigismund Augustus.

28 LUTEGO 1919 R. SEJM PRZYJĄŁ USTAWĘ, NA MOCY KTÓREJ PRZYSZŁA POLSKA WALUTA MIAŁA SIĘ NAZYWAĆ ZŁOTY I DZIELIĆ NA 100 GROSZY. ROZWAŻANE PROPOZYCJE NAZWY POLSKIEGO PIENIĄDZA – M.IN. PIAST, LECH, POL, POLONIA CZY KOŚCIUSZKO – ZOSTAŁY ODRZUCONE.

ON 28 FEBRUARY 1919, THE POLISH SEJM ADOPTED A LAW PURSUANT TO WHICH THE FUTURE POLISH CURRENCY WOULD BE CALLED THE ZŁOTY (GOLDEN) AND WOULD BE DIVIDED INTO 100 GROSZ. OTHER PROPOSALS FOR THE NAME OF THE POLISH CURRENCY – SUCH AS PIAST, LECH, POL, POLONIA OR KOŚCIUSZKO – WERE REJECTED.

MONETY GROSZOWE I ZŁOTOWE

GROSZ AND ZŁOTY COINS

1 GROSZ, 1923 / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

MONETA Z BRĄZU Z DATĄ 1923 R. WYBITA W ANGIELSKIEJ MENNICY KING'S NORTON METAL COMPANY LTD. ZAPROJEKTOWAŁ JĄ WOJCIECH JASTRZĘBOWSKI, KTÓREGO INICJAŁY WIDĄĆ NA AWERSIE, NAD ŁAPAMI ORŁA. PIERWSZE ZAMÓWIENIE, NA 30 MILIONÓW MONET, ZREALIZOWANO W PIERWSZEJ POŁOWIE 1924 R. WIOSNĄ 1924 R. URUCHOMIONO MENNICĘ W WARSZAWIE, JEDNAK MONETY JEDNOGROSZOWE BYŁY PRODUKOWANE W KRAJU DOPIERO OD 1925 R.

1 GROSZ, 1923 / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

A BRONZE COIN WITH THE ISSUE DATE OF 1923, MINTED AT THE ENGLISH MINT, KING'S NORTON METAL COMPANY LTD. IT WAS DESIGNED BY WOJCIECH JASTRZĘBOWSKI, WHOSE INITIALS CAN BE SEEN ON THE FRONT SIDE, ABOVE THE EAGLE'S FEET. THE FIRST ORDER FOR THE PRODUCTION OF 30 MILLION PIECES WAS CARRIED OUT IN THE FIRST HALF OF 1924. IN SPRING 1924 A MINT WAS LAUNCHED IN WARSAW. HOWEVER, THE DOMESTIC PRODUCTION OF THE 1 GROSZ COINS ONLY STARTED IN 1925.

1 złoty, 1924 / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

MONETA ZAPROJEKTOWANA PRZEZ TADEUSZA BREYERA, BITA W SREBRZE, WPROWADZONA DO OBIEGU 31 MAJA 1924 R. ZAMÓWIENIE NA BICIE MONET JEDNOŻŁOTOWYCH ZŁOŻONO PIERWOTNIE DO TRZECH MENNIC, OSTATECZNIE ZOSTAŁY WYKONANE W PARYŻU I LONDYNIE. W CENTRALNYM PUNKCIE NA AWERSIE UMIESZCZONO GODŁO – ORŁA W KORONIE. OBOK ROKU EMISJI UMIESZCZANO ZNAK MENNICY: PARYSKIEJ (RÓG OBFITOŚCI Z LEWEJ, POCHODNIA Z PRAWY STRONY DATY) LUB LONDYŃSKIEJ (KROPKA PO DACIE). NA REWERSIE WIDNIEJE CHARAKTERYSTYCZNA PÓŁPOSTAĆ ŻNIWIARKI – KOBIETY Z WARKOCZEM NA TLE KŁOSÓW.

1 złoty, 1924 / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

THE SILVER COIN DESIGNED BY TADEUSZ BREYER WAS INTRODUCED INTO CIRCULATION ON 31 MAY 1924. THE ORDER FOR THE PRODUCTION OF 1 ŻŁOTY COINS WAS ORIGINALLY SUBMITTED TO THREE MINTS. THEY WERE ULTIMATELY MINTED IN PARIS AND IN LONDON. ON THE OBERSE, IN THE CENTRE OF THE COIN, THERE IS THE POLISH COAT-OF-ARMS – THE EAGLE IN A CROWN. THE MINT MARKS WERE PLACED NEXT TO THE YEAR OF ISSUE, WITH THE HORN OF PLENTY ON THE LEFT, AND A TORCH ON THE RIGHT SIDE OF THE DATE (THE PARIS MINT) OR A DOT AFTER THE DATE OF ISSUE (THE LONDON MINT). THE REVERSE CARRIES THE CHARACTERISTIC IMAGE OF A FEMALE REAPER – A WOMAN WITH PLAITS AGAINST THE BACKGROUND OF GRAIN SPIKES.

10 złotych, 1925 ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

OKOLICZNOŚCIOWA MONETA WYBITA W ŻŁOCIE WEDŁUG PROJEKTU ZOFII TRZCIŃSKIEJ-KAMIŃSKIEJ. MONETA UPAMIĘTNIŁA 900. ROCZNICĘ KORONACJI I ŚMIERCI BOLESŁAWA CHROBREGO (1025–1925). WYBITO JĄ NA PODSTAWIE PROJEKTU, KTÓRY ZWYCIĘŻYŁ W KONKURSIE NA ŻŁOTE MONETY, ZORGANIZOWANYM NA POČĄTKU 1925 R. BYŁY TO MONETY PAMIĄTKOWE, KTÓRE NIE WESZŁY DO OBIEGU. ZE WZGLĘDU NA CENNY KRUSZEC, Z KTÓREGO ZOSTAŁY WYKONANE, TRAKTOWANO JE JAKO FORMĘ LOKATY KAPITAŁU (TZW. MONETY BULIONOWE).

10 złotych, 1925 / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

A COMMEMORATIVE COIN STRUCK IN GOLD ACCORDING TO A DESIGN BY ZOFIA KAMIŃSKA-TRZCIŃSKA. THE COIN COMMEMORATED THE 900TH ANNIVERSARY OF THE CORONATION AND DEATH OF BOLESŁAW THE BRAVE (1025–1925). IT WAS PRODUCED ON THE BASIS OF AN IMAGE WHICH WON THE COMPETITION FOR THE DESIGN OF GOLD COINS, ORGANIZED AT THE BEGINNING OF 1925. THESE WERE COMMEMORATIVE COINS WHICH DID NOT ENTER INTO CIRCULATION. DUE TO THE VALUABLE METALLIC ORE FROM WHICH THEY WERE MINTED, THEY WERE TREATED AS A FORM OF INVESTMENT (SO-CALLED BULLION COINS).

BANKNOTY BANKU POLSKIEGO SA EMISJE Z LAT 1924–1939

BANKNOTES OF BANK POLSKI SA ISSUES FROM THE YEARS 1924–1939

100 ZŁOTYCH, 2 CZERWCA 1932 / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

BANKNOT WYKONANO NA PODSTAWIE PROJEKTU JÓZEFA MEHOFFERA. NA PRZEDNIEJ STRONIE UMIESZCZONO WIZERUNEK KSIĘCIA JÓZEFA PONIATOWSKIEGO, ODWROTNA STRONA BILETU NAWIĄZYWAŁA DO ROZWOJU ODRODZONEJ RZECZYPOSPOLITEJ. CENTRALNYM ELEMENTEM TEGO OBRAZU JEST OKAZAŁY DĄB – SYMBOL DŁUGOWIECZNOŚCI, STABILNOŚCI I SIŁY PAŃSTWA POLSKIEGO. PODWALINAMI ROZWOJU SĄ TRZY GŁÓWNE DZIEDZINY ŻYCIA GOSPODARCZEGO: ROLNICTWO (SNOPY ZBOŻA, KŁOSY I PŁUG) ORAZ PRZEDSTAWIONE W FORMIE PERSONIFIKACJI: HANDEL (MERCURY TRZYMAJĄCY LASKĘ – KADUCEUSZ) I PRZEMYSŁ (FIGURA KOBIETY Z MŁOTEM, KOŁEM ZĘBATYM I ROGIEM OBFITOŚCI).

100 ZŁOTY, 2 JUNE 1932 / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

THE BANKNOTE WAS EXECUTED ON THE BASIS OF A DESIGN PREPARED BY JÓZEF MEHOFFER. THE FRONT SIDE CARRIED AN IMAGE OF PRINCE JÓZEF PONIATOWSKI, AND THE REVERSE SIDE REFERRED TO THE DEVELOPMENT OF THE REBORN POLISH REPUBLIC. THE CENTRAL ELEMENT OF THIS IMAGE WAS A LARGE OAK TREE – A SYMBOL OF LONGEVITY, STABILITY AND STRENGTH OF THE POLISH STATE. THREE MAIN AREAS OF ECONOMIC LIFE WERE PRESENTED AS THE FOUNDATIONS OF DEVELOPMENT: AGRICULTURE (SHEAVES AND SPIKES OF GRAIN AND A PLOUGH) ALONG WITH THE PERSONIFICATIONS OF TRADE (MERCURY HOLDING A CADUCEUS STAFF) AND INDUSTRY (A FIGURE OF A WOMAN WITH A HAMMER, COGWHEEL AND CORNUCOPIA – THE HORN OF PLENTY).

Szata graficzna banknotów z lat 1924–1939 zawiera wiele symboli i personifikacji. Na przedniej stronie banknotów przeważnie umieszczano wizerunki królów lub bohaterów narodowych. Na stronie odwrotnej pojawiały się wyobrażenia nawiązujące do rozbudowy państwa, jego nowoczesności i siły gospodarczej. Były wśród nich symbole handlu (kaduceusz – laska Merkurego), rolnictwa (róg obfitości, snopy zbóż, owoce) oraz przemysłu i gospodarki morskiej (koła zębate i młoty, statki, krajobrazy wybrzeża).

SĄD KONKURSOVY Z PREZESEM STANISŁAWEM KARPIŃSKIM NA CZELE WYBIERA PROJEKTY RYSUNKOWE NOWYCH BANKNOTÓW ZŁOTOWYCH, SALA KONFERENCYJNA BANKU POLSKIEGO SA W WARSZAWIE, 31 MARCA 1925 / ZBIORY NARODOWEGO ARCHIWUM CYFROWEGO

**THE COMPETITION JURY HEADED BY THE BANK'S PRESIDENT, STANISŁAW KARPIŃSKI, SELECTS THE DRAWING DESIGNS OF THE NEW ZŁOTY BANKNOTES, CONFERENCE ROOM OF BANK POLSKIE SA IN WARSAW, 31 MARCH 1925
COLLECTION OF THE NATIONAL DIGITAL ARCHIVES**

The graphic design of banknotes from the years 1924–1939 contains many symbols and personifications. The front sides of the banknotes mostly carried images of kings and national heroes. The reverse sides carried depictions relating to the state's development, its technical advancement and economic power. They included symbols of commerce (the caduceus staff of Mercury), agriculture (cornucopia – the horn of plenty, sheaves of grain, fruit), industry and maritime economy (cogwheels and hammers, ships, coastal landscapes).

50 ZŁOTYCH, 1 WRZEŚNIA 1929 / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

BANKNOT WYKONANO WEDŁUG PROJEKTU ZYGMUNTA KAMIŃSKIEGO. NA PRZEDNIEJ STRONIE UMIESZCZONO POSTACIE SYMBOLIZUJĄCE HARMONIJNY ROZWÓJ ROLNICTWA ORAZ PRZEMYSŁU I HANDLU. PO LEWEJ STRONIE PRZEDSTAWIONO Kobietę TRZYMAJĄCĄ SNOPIE ZBOŻA I SIERP, PO PRAWIE – MERKUREGO Z KADUCEUSEM (LASKĄ), KOŁEM ZĘBATYM, MŁOTEM I KOTWICĄ. NA ODWROTNEJ STRONIE BANKNOTU ZAAKCENTOWANO INSTYTUCJONALNE PODSTAWY STABILIZACJI FINANSOWEJ KRAJU. SYMBOLIZUJĄ JE DWA GMACHY – SIEDZIBY BANKU CENTRALNEGO: PRZY PL. BANKOWYM (XIX-WIECZNY BANK POLSKI) ORAZ PRZY UL. BIELAŃSKIEJ W WARSZAWIE.

20 ZŁOTY, 1 SEPTEMBER 1929 / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

THE BANKNOTE WAS MADE ACCORDING TO THE DESIGN OF ZYGMUNT KAMIŃSKI. THE FRONT SIDE CARRIED THE IMAGES OF FIGURES SYMBOLIZING THE HARMONIOUS DEVELOPMENT OF AGRICULTURE, INDUSTRY AND TRADE. ON THE LEFT SIDE THERE IS A WOMAN HOLDING A SHEAF OF GRAIN AND A SICKLE. ON THE RIGHT SIDE THERE IS MERCURY WITH THE CADUCEUS STAFF, A COGWHEEL, A HAMMER AND AN ANCHOR. ON THE REVERSE SIDE OF THE BANKNOTE THE AUTHORS EMPHASIZED THE INSTITUTIONAL FOUNDATIONS OF THE COUNTRY'S FINANCIAL STABILITY. IT IS SYMBOLIZED BY TWO BUILDINGS – THE HEADQUARTERS OF THE CENTRAL BANK: AT PLAC BANKOWY (THE LOCATION OF THE 19TH-CENTURY BANK POLSKI) AND AT BIELAŃSKA STREET IN WARSAW.

20 ZŁOTYCH, 20 CZERWCA 1931 / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

NA PRZEDNIEJ STRONIE UMIESZCZONO PORTRET EMILII PLATER – UCZESTNICZKI POWSTANIA LISTOPADOWEGO, KTÓRA STAŁA SIĘ SYMBOLEM BOHATERSTWA POLSKICH KOBIET WALCZĄCYCH O NIEPODLEGŁOŚĆ. NA ODWROTNEJ STRONIE WIDĄC TRZY PERSONIFIKACJE: PRZEMYSŁU, ROLNICTWA I GOSPODARKI MORSKIEJ. ŚRODKOWA FIGURA – MŁODEJ KOBIETY PRZYTRZYMUJĄCEJ SNOPIE ZBOŻA – SYMBOLIZUJE NAJBARDZIEJ ROZWINIĘTĄ GAŁĄZ GOSPODARKI. ROLNICTWO ZOSTAŁO ZAPREZENTOWANE JAKO PODSTAWA ŻYCIA GOSPODARCZEGO, MATKA PRZEMYSŁU I HANDLU MORSKIEGO – PRZYSZŁYCH FILARÓW ROZWOJU RZECZYPOSPOLITEJ. AUTOREM PROJEKTU BANKNOTU BYŁ RYSZARD KLECZEWSKI.

20 ZŁOTY, 20 JUNE 1931 / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

THE FRONT SIDE CARRIES THE PORTRAIT OF EMILIA PLATER – A PARTICIPANT OF THE NOVEMBER UPRISING, WHO BECAME A SYMBOL OF HEROISM OF THE POLISH WOMEN INVOLVED IN THE STRUGGLE FOR INDEPENDENCE. ON THE REVERSE SIDE THERE ARE THREE PERSONIFICATIONS: OF INDUSTRY, AGRICULTURE AND MARITIME ECONOMY. THE CENTRAL FIGURE – OF A YOUNG WOMAN HOLDING A SHEAF OF GRAIN – SYMBOLIZES THE MOST DEVELOPED BRANCH OF THE ECONOMY. AGRICULTURE WAS PRESENTED AS THE FOUNDATION OF THE ECONOMIC LIFE, THE MOTHER OF INDUSTRY AND MARITIME TRADE – SEEN AS THE FUTURE PILLARS OF DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF POLAND. THE BANKNOTE DESIGN WAS PREPARED BY RYSZARD KLECZEWSKI.

JÓZEF PIŁSUDSKI Z OFICERAMI I BRYGADY LEGIONÓW POLSKICH, 1915–1916 / ZBIORY BIBLIOTEKI NARODOWEJ

JÓZEF PIŁSUDSKI WITH THE OFFICERS OF THE 1ST BRIGADE OF THE POLISH LEGIONS, 1915-1916 / COLLECTION OF THE NATIONAL LIBRARY

Legiony były pierwszą w XX w. w pełni uzbrojoną polską formacją wojskową. Zostały powołane w sierpniu 1914 r. przez Naczelny Komitet Narodowy i stanowiły kontynuację I Kompanii Kadrowej, sformowanej z inicjatywy Józefa Piłsudskiego. Początkowo w składzie Legionów znaleźli się członkowie Drużyn Strzeleckich, Polowych Drużyn Sokół oraz innych organizacji paramilitarnych działających przed I wojną światową, głównie na terenie zaboru austriackiego. Dzieliły się na trzy brygady. W latach 1914–1918 I Brygadą Legionów dowodził Józef Piłsudski.

The Polish Legions were the first fully armed Polish military formation in the 20th century. They were created in August 1914 by the Supreme National Committee and they were a continuation of the First Cadre Company formed at the initiative of Józef Piłsudski. The Legions initially included the members of the Polish Riflemen's Associations, the Field Teams of the Sokół Gymnastic Society and other paramilitary organizations operating before World War I, mainly in the territory of the Austrian partition. They were divided into three brigades. In the years 1914-1918 the 1st Brigade of the Polish Legions was commanded by Józef Piłsudski.

10 ZŁOTYCH, 1934 / ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

PRÓBNA MONETA W FORMIE KLIPY (KWADRATOWA), NA KTÓREJ ODWZOROWANO INNĄ OKOLICZNOŚCIOWĄ MONETĘ – 10 ZŁOTYCH Z 1934 R.Z WIZERUNKIEM JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO I ORŁA STRZELECKIEGO. MONETA, ZAPROJEKTOWANA PRZEZ STANISŁAWA OSTROWSKIEGO, ZOSTAŁA WYBITA W 20. ROCZNICĘ WYMARSZU I KADROWEJ KOMPANII LEGIONÓW POLSKICH. ORZEŁ LEGIONOWY NA AVERŚIE BYŁ WZOROWANY NA ORZEŁKACH Z CZAPEK LEGIONISTÓW Z 1914 R.

10 ZŁOTY, 1934 / COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

TRIAL COIN IN THE FORM OF A KLIPPE (SQUARE SHAPE), WHICH REPLICATES ANOTHER COMMEMORATIVE COIN – THE 10 ZŁOTY COIN OF 1934 WITH THE IMAGE OF JÓZEF PIŁSUDSKI AND THE EAGLE OF THE POLISH RIFLEMEN'S ASSOCIATION. THE COIN, DESIGNED BY STANISŁAW OSTROWSKI, WAS MINTED ON THE 20TH ANNIVERSARY OF THE DEPARTURE OF FIRST CADRE COMPANY OF THE POLISH LEGIONS. THE EAGLE OF THE POLISH LEGIONS, DEPICTED ON THE OBTVERSE, WAS MODELLED ON THE EAGLES FROM THE LEGIONNAIRES' MILITARY CAPS FROM 1914.

Plac Zamkowy w Warszawie – położony na Starym Mieście, u wylotu Traktu Królewskiego – stanowił faktyczne centrum stolicy. Był świadkiem wielu ważnych dla Polski wydarzeń historycznych. Jego znaczenie podkreślały Zamek Królewski i kolumna Zygmunta. 15 listopada 1920 r. na placu odbyło się uroczyste wręczenie buławy marszałkowskiej pierwszemu marszałkowi Polski, Józefowi Piłsudskiemu.

Warsaw's Castle Square – located in the Old Town, at the beginning of the Royal Route – was the actual centre of the capital. It has witnessed many dramatic scenes in Polish history. Its importance was emphasized by King Sigismund's Column and the Royal Castle. On 15 November 1920, a solemn ceremony was held at Castle Square, during which Józef Piłsudski, the First Marshal of Poland, received the marshal's mace.

PLAC ZAMKOWY W WARSZAWIE, 1939, FOT. H. PODDĘBSKI / ZBIORY BIBLIOTEKI NARODOWEJ

PLAC ZAMKOWY (CASTLE SQUARE) IN WARSAW, 1939, PHOTO: H. PODDĘBSKI / COLLECTION OF THE NATIONAL LIBRARY

POLSKA JEDNOSTKA MONETARNA – ZŁOTY – ZESPOŁ MONET, ICH PRÓB ORAZ WZORÓW BANKNOTÓW NA POLSKIEJ LIŚCIE KRAJOWEJ PROGRAMU UNESCO PAMIĘĆ ŚWIATA

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, podejmując w 1919 r. decyzję w sprawie nazwy polskiej waluty, przywrócił jeden z symboli naszej państwowości. Złoty stał się świadectwem ambicji i siły odradzającego się państwa. Wspomagał proces scalania polskich ziem, które do 1918 r. wchodziły w skład trzech organizmów państwowych, oraz odbudowę gospodarki po okresie wyniszczających wojen.

Złoty funkcjonował od końca XV w. jako jednostka obrachunkowa, jednak w postaci materialnej pojawił się dopiero w 1794 r., podczas powstania kościuszkowskiego. W czasach Królestwa Polskiego zaczęto bić złote i srebrne monety złotowe. Banknoty emitowane przez władze insurekcyjne i później, w czasie powstania listopadowego, świadczyły o niepodległościowych ambicjach, o determinacji w dążeniu do odrodzenia państwa polskiego.

Po odzyskaniu niepodległości konieczne stało się ustanowienie jednej waluty. Kwestia ta była przedmiotem ożywionej dyskusji. Wśród zgłaszanych propozycji były m.in. piast, pol i sarmata. Dekret Naczelnika Państwa z 5 lutego 1919 r. stanowił, że nową polską walutą jest lech. Ponieważ wymagał zatwierdzenia przez Sejm, ten skorzystał ze swoich uprawnień i, nawiązując do wielowiekowej tradycji, nadał polskiej walucie nazwę złoty.

Trudna sytuacja gospodarcza i polityczna pierwszych lat niepodległości sprawiła, że wstrzymano się z wprowadzeniem nowej waluty. Kolejne rządy

THE POLISH MONETARY UNIT – ZŁOTY – A SET OF COINS, THEIR SPECIMEN AND BANKNOTE DESIGNS – ON THE POLISH NATIONAL REGISTER OF THE UNESCO MEMORY OF THE WORLD PROGRAMME

With its decision taken in 1919 on the name of the Polish currency, the Sejm of the Republic of Poland restored one of the symbols of our statehood. The złoty became a manifestation of the ambitions and strength of the resurrected Polish state. It supported the process of consolidation of the Polish lands, which until 1918 had belonged to three separate states. It also helped in the reconstruction of the economy after a period of devastating wars.

The złoty had been functioning as a unit of account since the end of the 15th century but only appeared in material form in 1794, during the Kościuszko Uprising. The production of gold and silver złoty coins began during the times of the Congress Kingdom of Poland. The banknotes issued by the insurrectionary authorities and later, during the November Uprising, were the confirmation of pro-independence ambitions and determination in the pursuit of a reconstructed Polish state.

Organizacja
Narodów Zjednoczonych
dla Wychowania,
Nauki i Kultury

Polski Komitet Programu UNESCO
Pamięć Świata

skupiły się na obronie niepodległości, organizowaniu sił zbrojnych i administracji, odbudowie kraju ze zniszczeń wojennych. W okresie przejściowym walutą pozostała marka polska (wprowadzona w 1916 r.), a jej emitentem – Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa. Niezwłocznie zlecono jednak druk banknotów złotych we Francji i Anglii, z datą 28 lutego 1919 r. Jako emitent figuruje na nich nieistniejący jeszcze Bank Polski SA.

W styczniu 1924 r. rząd Władysława Grabskiego przeprowadził reformy – monetarną i skarbową, które określały między innymi zasady systemu pieniężnego i ramy działalności banku centralnego. Najbardziej odczuwaną zmianą była wymiana marek polskich na złote. Władze odrodzonej Rzeczypospolitej umieszczały na znakach pieniężnych postaci symbolizujące walkę o niepodległość (Tadeusz Kościuszko, książę Józef Poniatowski, Emilia Plater, Józef Piłsudski) i przypominające wydarzenia istotne dla polskiej historii

After Poland regained independence, it became necessary to establish a single national currency. This issue was the subject of a lively debate. The submitted proposals included names such as “piast”, “pol” and “sarmata”. The decree of the Chief of State of 5 February 1919 stated that the new Polish currency would be named “lech”. This decision had to be approved by the Sejm, which exercised its powers and ultimately named the Polish currency “złoty”, thereby referring to the centuries-long tradition.

Due to the difficult economic and political conditions in the first years of independence, the authorities suspended the introduction of the new currency. Successive governments focused on defending Poland's independence, organizing the armed forces and administration, and rebuilding the country from war damage. The Polish mark (introduced in 1916) remained the circulation currency during the transition period. It was issued by Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa (Polish Loan Bank). However, the Polish authorities immediately ordered that the złoty banknotes should be printed in France and England. They carried the issue date of 28 February 1919 and indicated Bank Polski SA (Bank of Poland SA) – which did not yet exist at that time – as the issuing institution.

In January 1924, the government of Władysław Grabski carried out monetary and fiscal reforms which defined, among others, the principles of the monetary system and the framework of functioning of the central bank. The most noticeable change was the replacement of the Polish mark with the złoty. On the new money, the authorities of the reborn Polish Republic placed figures symbolizing the Polish struggle for independence (Tadeusz Kościuszko, Prince Józef Poniatowski, Emilia Plater, Józef Piłsudski) and recalled important events from Polish history (the coronation of King Boleslaus the Brave, the adoption of the Constitution of 3 May 1791). The anniversary of Polish independence was commemorated with a coin depicting Nike.

(koronacja Bolesława Chrobrego, uchwalenie Konstytucji 3 maja). Rocznicę odzyskania niepodległości upamiętniono monetą przedstawiającą Nike, a na rewersie monety poświęconej wymarszowi Legionów Polskich z Krakowa znalazł się Orzeł Strzelecki.

Program Pamięć Świata powstał z inicjatywy UNESCO w 1992 r.

Głównym celem programu jest zwrócenie uwagi rządów i opinii publicznej na konieczność ochrony dokumentów o randze historycznej, stanowiących świadectwo naszej kultury i cywilizacji, oraz podejmowanie działań na rzecz ich popularyzacji i udostępniania. Oprócz listy międzynarodowej, tworzonej od 1997 r., powstają także listy narodowe i regionalne. Kryteria wpisywania na nie obiektów są analogiczne do tych, które przyjęto w odniesieniu do listy światowej, ale uwzględniają specyfikę krajową.

The reverse side of the coin, devoted to the departure of the Polish Legions from Kraków, carried an image of the eagle from the badge of the "Strzelec" Riflemen's Association.

The Memory of the World Programme was established in 1992 at the initiative of UNESCO.

The main objective of the programme is to draw the attention of the governments and the public to the necessity of preserving historically significant documents, which constitute the heritage of human culture and civilization, and to take action in order to popularize these documents and make them available to the public. In addition to the international list, which has been developed since 1997, national and regional lists are also prepared. The criteria for entering items on these lists are similar to those adopted in relation to UNESCO's World Heritage List, but also take into account the national context.

Polska Lista Krajowa UNESCO Pamięć Świata jest tworzona od 2014 r.

Na Listę wpisywane są unikatowe dokumenty obrazujące ważne wydarzenia z historii Polski.

W pierwszej edycji, w 2014 r., na Polskiej Krajowej Liście znalazło się 11 zabytków polskiego piśmiennictwa, związanych z ważnymi w dziejach Polski wydarzeniami, osobami, przemianami kulturowymi i cywilizacyjnymi. Są wśród nich m.in.: Konstytucja 3 maja, kronika Galla Anonima czy autograf „Pana Tadeusza” Adama Mickiewicza. W drugiej edycji polska lista została poszerzona o kolejne bezcenne dokumenty, m.in.: akt unii w Krewie (1385 r.), Statut Łaskiego z 1506 r. czy pierwsze wydanie dzieła Andrzeja Frycza Modrzewskiego „O poprawie Rzeczypospolitej”.

Trzecia edycja przypada w 2018 r. – w 100-lecie odzyskania przez Polskę niepodległości – i jest poświęcona tej rocznicy.

The Polish National Register of UNESCO Memory of the World was introduced in 2014.

The list includes unique documents presenting important events from Poland's history.

In 2014, during the first edition, 11 historical items were added to the Polish National Register. They included documents relating to events and people important for Poland's history, and associated with cultural and civilizational changes. These include, among others, the Constitution of 3 May 1791, the Chronicles of Gallus Anonymus, and the manuscript of “Pan Tadeusz” by Adam Mickiewicz. In the second edition the Polish list was expanded to include further priceless documents, such as the Union in Krevo Act (1385), Łaski's Statutes of 1506, and the first Latin language edition of Andrzej Frycz Modrzewski's work entitled “On the Improvement of the Commonwealth” (*De Republica emendanda*).

The third edition is in 2018 – on the 100th anniversary of Poland regaining its independence – and is dedicated to this anniversary.

Polski ZŁOTY

THE POLISH MONETARY UNIT – ZŁOTY – A SET OF COINS, THEIR SPECIMENS AND BANKNOTE DESIGNS”

1 ZŁOTY, 1924, AG 750
MENNICA: PARYŻ, PROJEKT:
TADEUSZ BREYER ZBIORY
NARODOWEGO BANKU
POLSKIEGO

1 ZŁOTY, 1924, AG 750 MINT:
PARIS, DESIGN BY: TADEUSZ
BREYER COLLECTION OF
NARODOWY BANK POLSKI

5 ZŁOTYCH, 1925, AG 750
MENNICA: WARSZAWA,
PROJEKT: STANISŁAW
LEWANDOWSKI ZBIORY
NARODOWEGO BANKU
POLSKIEGO

5 ZŁOTY, 1925, AG 750 MINT:
WARSAW, DESIGN BY: STANISŁAW
LEWANDOWSKI COLLECTION OF
NARODOWY BANK POLSKI

NA POLSKIEJ LIŚCIE KRAJOWEJ PROGRAMU UNESCO PAMIĘĆ ŚWIATA

ON THE POLISH NATIONAL REGISTER OF THE UNESCO MEMORY OF THE WORLD PROGRAMME

5 ZŁOTYCH, 1928, AG 750
MENNICA: WARSZAWA,
PROJEKT: EDWARD WITTIG
ZBIORY NARODOWEGO
BANKU POLSKIEGO

5 ZŁOTYCH, 1928, AG 750
MINT: WARSAW, DESIGN BY:
EDWARD WITTIG COLLECTION
OF NARODOWY BANK POLSKI

10 ZŁOTYCH, 1932, AG 750
MENNICA: WARSZAWA,
PROJEKT: ANTONI MADEYSKI
ZBIORY NARODOWEGO
BANKU POLSKIEGO

10 ZŁOTYCH, 1932, AG 750
MINT: WARSAW, DESIGN BY:
ANTONI MADEYSKI COLLECTION
OF NARODOWY BANK POLSKI

**10 ZŁOTYCH, 1934, AG 750 MENNICA: WARSZAWA
PROJEKT: STANISŁAW OSTROWSKI ZBIORY
NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO**

**10 ZŁOTYCH, 1934, AG 750 MINT: WARSAW, DESIGN BY:
STANISŁAW OSTROWSKI COLLECTION OF NARODOWY
BANK POLSKI**

**20 ZŁOTYCH, 1925, Au 900 MENNICA: WARSZAWA,
PROJEKT: ZOFIA TRZCIŃSKA-KAMIŃSKA ZBIORY
NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO**

**20 ZŁOTYCH, 1925, Au 900 MINT: WARSAW, DESIGN BY: ZOFIA
TRZCIŃSKA-KAMIŃSKA COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI**

**50 ŻŁOTYCH, PRÓBA, 1924, CU MENNICA:
WARSZAWA PROJEKT: TADEUSZ BREYER
ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO**

**50 ŻŁOTY, SPECIMEN, 1924, CU MINT: WARSAW,
DESIGN BY: TADEUSZ BREYER COLLECTION OF
NARODOWY BANK POLSKI**

**100 ŻŁOTYCH, PRÓBA 1925, AG MENNICA:
WARSZAWA PROJEKT: STANISŁAW SZUKALSKI
ZBIORY NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO**

**100 ŻŁOTY, SPECIMEN, 1925, AG MINT: WARSAW, DESIGN
BY: STANISŁAW SZUKALSKI COLLECTION OF NARODOWY
BANK POLSKI**

50 ZŁOTYCH WZÓR, 28 SIERPNIA 1925 Drukarnia:
 Państwowe Zakłady Graficzne, Warszawa, PWPW
 SA Warszawa Projekt: Zygmunt Kamiński Zbiory
 Narodowego Banku Polskiego

50 ZŁOTYCH, SPECIMEN, 28 AUGUST 1924 PRINTING HOUSE: STATE
 GRAPHICS WORKS (PAŃSTWOWE ZAKŁADY GRAFICZNE) IN WARSAW,
 POLISH SECURITY PRINTING WORKS (PWPW SA) IN WARSAW
 DESIGN BY: ZYGMUNT KAMIŃSKI COLLECTION OF NARODOWY BANK
 POLSKI

10 ZŁOTYCH WZÓR, 20 LIPCA 1926 Drukarnia: Państwowe
 Zakłady Graficzne, Warszawa, PWPW SA Warszawa
 Projekt: Zdzisław Eichler Zbiory Narodowego Banku
 Polskiego

10 ZŁOTY, SPECIMEN, 20 JULY 1926 PRINTING HOUSE: STATE
 GRAPHICS WORKS (PAŃSTWOWE ZAKŁADY GRAFICZNE) IN WARSAW,
 POLISH SECURITY PRINTING WORKS (PWPW SA) IN WARSAW DESIGN
 BY: ZDZISŁAW EICHLER COLLECTION OF NARODOWY BANK POLSKI

100 ZŁOTYCH, 2 CZERWCA 1932 Drukarnia: PWPW SA Warszawa, projekt: Józef Mehoffler Zbiory Narodowego Banku Polskiego

100 złoty, 2 June 1932 Printing house: Polish Security Printing Works (PWPW SA) in Warsaw, design by: Józef Mehoffler Collection of Narodowy Bank Polski

20 ZŁOTYCH, 11 LISTOPADA 1936 Drukarnia: PWPW SA Warszawa, projekt: Wacław Borowski Zbiory Narodowego Banku Polskiego

20 złoty, 11 November 1936 Printing house: Polish Security Printing Works (PWPW SA) in Warsaw, design by: Wacław Borowski Collection of Narodowy Bank Polski

POZNAJ FASCYNUJĄCY ŚWIAT PIENIĄDZA!

Centrum Pieniądza NBP im. Sławomira S. Skrzypka to nowoczesna placówka edukacyjno-wystawiennicza, prezentująca dzieje pieniądza oraz jego rolę na tle gospodarczo-społecznej historii świata i Polski.

Celem działalności Centrum Pieniądza NBP jest dotarcie do szerokiego grona odbiorców i przybliżenie mu zagadnień związanych z rozwojem ekonomii i gospodarki pieniężnej, funkcjami, jakie pieniądź pełnił na przestrzeni dziejów, a także historią powstania i ewolucją systemu bankowego i bankowości centralnej.

Misją Centrum Pieniądza NBP jest popularyzowanie wiedzy na temat ekonomii i historii pieniądza. Centrum prowadzi edukację w sposób atrakcyjny dla odbiorców, przy wykorzystaniu różnorodnych form prezentacji i nowoczesnych technologii.

Pomaga zrozumieć podstawowe zagadnienia oraz skomplikowane procesy ekonomiczne. Pokazuje istotę tego, czym jest pieniądź, jaką przebył drogę i w jaki sposób jest to przydatne w codziennym życiu.

BANKOTEKA
MAGAZYN CENTRUM PIENIĄDZA NBP
IM. SŁAWOMIRA S. SKRZYPKA

WYDAWCA:
DEPARTAMENT EDUKACJI I WYDAWNICTW

ADRES:
UL. ŚWIĘTOKRZYSKA 11/21
00-919 WARSZAWA, POLSKA
TELEFON +48 22 185 25 25
WWW.NBP.PL/CENTRUMPIENIADZA

WYSTAWĘ DZIEJE ŻŁOTEGO PRZYGOTOWAŁ
ZESPÓŁ CENTRUM PIENIĄDZA NBP IM. SŁAWOMIRA S. SKRZYPKA:
ANNA BRZYSKA, MARIA CZARNECKA, MARTA DULINICZ, MARLENA
KOTER, MARCIN MADEJSKI, KATARZYNA ROKOSZ,
ADAM SKRĘTA, MATEUSZ SORA

WYKORZYSTANO TEKST AUT. MIKOŁAJA TOMASZEWSKIEGO
„DZIEJE ŻŁOTEGO”

REDAKCJA:
IWONA STEFANIAK, STANISŁAW GORĄCY

OPRACOWANIE GRAFICZNE WYSTAWY I KATALOGU:
KRZYSZTOF SŁOMKA / AT WORK SP. Z O. O.

DRUK:
DRUKARNIA NBP

DISCOVER THE FASCINATING WORLD OF MONEY!

The Sławomir S. Skrzypek NBP Money Centre is a modern educational institution presenting the role and history of money against the background of the social and economic history of the world and Poland.

The aim of the NBP Money Centre is to reach a wide audience and to familiarize it with issues related to the development of economics and monetary economy, the functions that money served throughout history, as well as the history of the creation and evolution of the banking system and central banking.

The mission of the NBP Money Centre is to promote knowledge about economics and the history of money. The Money Centre carries out its educational tasks in an attractive way, using a variety of forms of presentation and modern technologies.

It helps to understand basic issues and complex economic processes. It shows the essence of what money is, the path it has taken in its development, and how it is useful in our daily lives.

BANKOTEKA
MAGAZINE OF THE THE SŁAWOMIR S. SKRZYPEK
NBP MONEY CENTRE

PUBLISHER:
EDUCATION AND PUBLISHING DEPARTMENT

ADDRESS:
11/21 UL. ŚWIĘTOKRZYSKA
00-919 WARSAW, POLAND
TELEPHONE +48 22 185 25 25
WWW.NBP.PL/CENTRUMPIENIADZA

EXHIBITION THE HISTORY OF THE ŻŁOTY
PREPARED BY THE SŁAWOMIR S. SKRZYPEK NBP MONEY CENTRE
TEAM: ANNA BRZYSKA, MARIA CZARNECKA, MARTA DULINICZ,
MARLENA KOTER, MARCIN MADEJSKI, KATARZYNA ROKOSZ,
ADAM SKRĘTA, MATEUSZ SORA

TEXT BASED ON “THE HISTORY OF THE ŻŁOTY”
BY MIKOŁAJ TOMASZEWSKI

EDITORIAL STAFF:
IWONA STEFANIAK, STANISŁAW GORĄCY

GRAPHIC DESIGN OF THE EXHIBITION AND THE CATALOGUE:
AT WORK SP. Z O. O.

PRINTING:
DRUKARNIA NBP

NBP

Centrum Pieniądza
im. Sławomira S. Skrzypka

HISTORIA EKONOMIA EDUKACJA

HISTORY-ECONOMY-EDUCATION

ZAPRASZAMY

WTOREK – ŚRODA 10-18

CZWARTEK – 10-20

PIĄTEK – NIEDZIELA 10-18

PONIEDZIAŁEK NIECZYNNY

UL. ŚWIĘTOKRZYSKA 11/21
00-919 WARSZAWA

REZERWACJA DLA GRUP

ZORGANIZOWANYCH: 22 185 25 25

ZWIEDZANIE INDYWIDUALNE

NIE WYMAGA REZERWACJI

Wstęp bezpłatny!

ZAPRASZAMY NA STRONĘ

WWW.NBP.PL/CENTRUMPIENIADZA

WE INVITE YOU

TUESDAY – WEDNESDAY

10.00 AM – 6.00 PM

THURSDAY – 10.00 AM – 8.00 PM

FRIDAY – SUNDAY 10.00 AM – 6.00 PM

MONDAY – CLOSED

UL. ŚWIĘTOKRZYSKA 11/21
00-919 WARSAW

RESERVATIONS FOR

ORGANISED GROUPS: 22 185 25 25

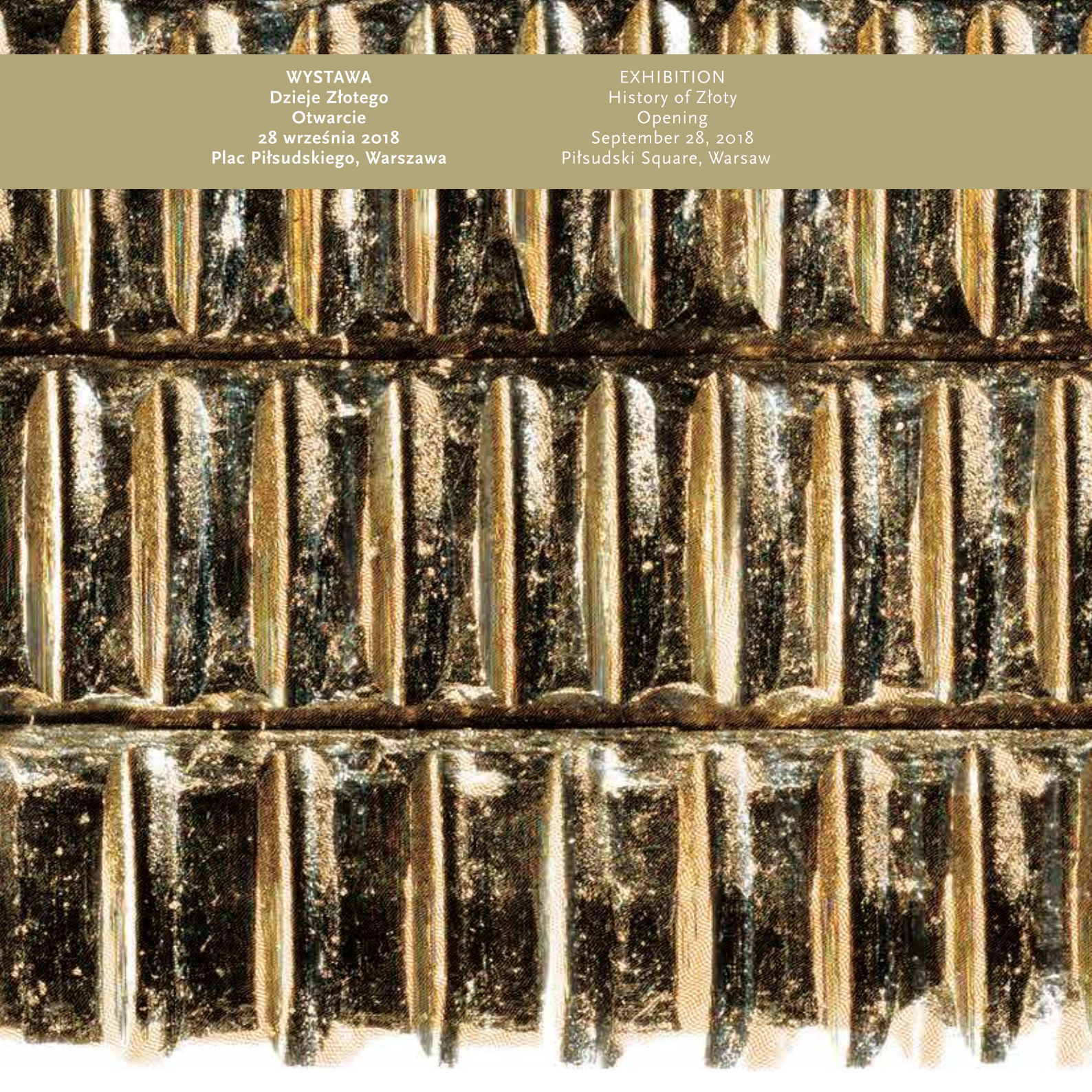
INDIVIDUAL VISITS DO NOT REQUIRE

A PRIOR RESERVATION

Free admission!

VISIT OUR WEBSITE

WWW.NBP.PL/CENTRUMPIENIADZA

WYSTAWA
Dzieje Złotego
Otwarcie
28 września 2018
Plac Piłsudskiego, Warszawa

EXHIBITION
History of Złoty
Opening
September 28, 2018
Piłsudski Square, Warsaw